

Samvirke

A photograph of a person in a red jacket and turban interacting with a horse in a desert setting. The person is wearing a red jacket and a turban, and is holding the horse's head. The horse is brown and has a white blaze on its face. The background is a hazy, desert landscape.

Heste- menneskene fra lykkens ørken

Se reportagen fra
Afghanistan side 16-18

SEPTEMBER
1978-9

Samvirke udgives af FDB og udkommer i begyndelsen af hver måned.

Redaktion Aage Büchert (ansv.) og Kaj Christiansen.
Produktionsleder: Peter Wegeberg.
Medarbejdere: Poul Dines, Ilse Groth, Ellen Munkgaard,
Jens Povelsen, Vibeke Ramsing.
Tryk: EHP/Egmont H. Petersen, København.

Adresse Roskildevej 65, 2620 Albertslund. Tlf.: redaktion og ann.afd.
(02) 64 88 11. Kryds løsninger: Postboks 89, 2620 Albertslund.
Samvirkes børnemagasin: Postboks 95, 2620 Albertslund.

Adresseændring bedes anmeldt af abonnenten på det lokale postkontor ved vedvarende såvel som midlertidig adresseændring.

INDHOLD I DETTE NUMMER

ARTIKLER

4 En kvindeggruppe i Humlebæk skriver i et debat-indlæg om naturvenlig husførelse set fra forbruger-side. Illustreret af indsenderne.

6 Poul Dines fortæller om den franske miljø- og forbrugerbevægelse, der ved det seneste lokalvalg i Paris fik hver tiende stemme.
Fotos: J. P. Prevel og Lehtikuva.

12 Mogens Korst rapporterer om de seneste års indkomstpolitik. Tegning: Wolinsky.

14 Tegnekonkurrence for alle børn under 12 år i anledning af det internationale børnear. Illustreret af elever fra Lundtofte skole i Lyngby.

16 Jens Branner har besøgt den nordafghanske provins Kondoz, hvor hestemenneskene fra lykkens ørken i hundredvis deltager i de årlige kampe om en kalvekrop.
Fotos: John Mundy.

19 Gorm Wagner beretter om, hvordan 1000 læger under Amnesty International arbejder på at komme torturen i vor tid til livs.
Tegninger: Hans Lollesgaard.

22 Den 82-årige Axel Hansen opfordrer sine jævnaldrende medborgere til at skrive deres erindringer – og de yngre opfordrer han til at hjælpe med opgaven.

23 Axel Hansen fortæller i et afsnit af sin levnedsskildring om fattigadel og tjenestefolk, et miljø set „nedefra“. Fotos: Elfelt.

28 Poul Dines indleder i dette nummer en serie om forbrugernes rettigheder, som de er udtrykt gennem lovgivningen. Denne gang om markedsføringsloven.

30 Pauli Myllymäki skriver om sit fædreland Finland og

dets rolle som brobygger mellem øst og vest. Foto: Associated Press.

34 Henry Bailum beretter om den danske maler Christian Mourier-Petersen's møde med van Gogh i 1888.

42 Pernille Warrer giver forbrugerinformation for unge og andre, der omgås med tanker om at flytte i kollektiv.

46 Nan Henningsen interviewer professor Mogens Andreasen, formanden for Landsforeningen til Kræftens bekæmpelse. Foto: Ambroos.

52 Svend Halse fortæller om sit medlemskab af „Mandebevægelsen“.

FASTE RUBRIKKER

10 Forbrugernoter. Ved Poul Dines.

26 Læserne skriver.

38 Samvirkes 50 års jubilæumskonkurrence. I 7. runde stilles fem nye spørgsmål.

40 50 vindere i femte runde af Samvirkes jubilæumskonkurrence.

44 Leif i forstaden. „I erhvervspraktik“.

50 Forbrugersiden. Ved Ellen Munkgaard. Foto: G. Maxen.

55 Sesam. Børnenes magasin.

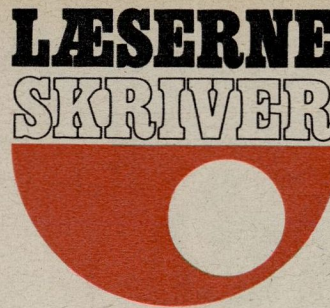
61 Brugsrunden.

63 Krydsopgaven.

OST

I midten af dette nummer er indsat et 16-sidet forbrugerhefte om skæreoost.

Heftet er redigeret af *Ellen Munkgaard*. Opskrifterne er lavet af *Anne Skovgaard-Petersen*, Prøvekøkkenet, og fotograferet af *Jes Buusmann*, mens hovedparten af billederne fra produktionen er taget af *Bent Tilsted*. Layout: *Vibeke Ramsing* og *Peter Wegeberg*.

Naiv tanke

Det var dog en herlig naiv tanke, som Finn Andersen, Nykøbing S., i sit læserbrev i nr. 8 kalder en god ide, med at Danmarks Brugsforeninger skulle købe gårde op og lave billige landbrugsprodukter ved at om-danne disse til kollektiver. Ser vi helt bort fra landbrugslovenes bestemmelser, om hvem der kan købe landbrug, så kan brugsforeningerne jo ikke købe landejendomme billigere end andre. Og billige landbrugsprodukter produceres i effektive, gennemrationaliserede bedrifter med et minimum af den dyre menneskelige arbejdskraft.

At kollektiver af folk uden faglig uddannelse, men formentlig med krav om mindste faglige tariffæl og med anvendelse af betydeligt mere „håndkraft“ på de dyrt indkøbte landbrug, skulle kunne producere billigere, lyder jo rent utroligt. Ikke en gang som beskæftigelsesforanstaltning er det anvendeligt, det ville jo være helt unfair konkurrence mod de unge selvstændige landmænd med en kæmpegæld og en dobbelt så lang arbejdsdag.

Chr. Christensen,
Holbæk.

FDB-svar vedr. svinekød

I et læserbrev i nr. 5, 1978 rejste butiksudvalget for DB Værlose spørgsmålet om, hvorvidt FDB bør indføre en regelmæssig leverandørkontrol for svinekød. Det skete på baggrund af, at flere medlemmer i Værlose ved en medlemsaften havde udtrykt uro på grund af pressens omtale af mediciner i svinekød. I anledning heraf skal det fastslås, at FDB sætter sin lid til den skærpede kødkontrol, som Veterinærdirektoratet har etableret pr. 1. juni. Fra denne dato går alle dyr, der udtages fra slagtelinien, fordi de viser tegn på sygdom, til undersøgelse for antibiotikarester. Før 1. juni blev der kun kigget efter mediciner i 10 pct. af de udtagne dyr. Veterinærdirektoratet arbejder endvidere med et forslag til skærpede regler for medicin-anvendelse samt evt. indførelse af en journal til registrering ude hos landmændene af udleveret og anvendt medicin – et kontrol-redskab, som også FDB har anbefalet, på grundlag af gode erfaringer med kemikaliejournaler hos kontraktavlere af frugt og grønt.

red.

Kødforbrug og fødevaremangel

Mahatma Ghandi's ord om, at den der forbruger mere end han har behov for, stjæler, kunne passende være udgangspunkt for fremtidens moral. Men i den vestlige, rige verden har vi en ganske anden moral, sådan som det kommer til udtryk i Bernard Gilland's læserbrev i nr. 7 (der imødegik vor påstand i nr. 5 om, at verdens fødevaremangel kan afhjælpes ved at bruge mindre kød og kunstgødning). I de rige lande har man bekvemt indstillet sig på, at det nok ikke hjælper de fattige, hvis vi begrænser vort forbrug af kød, kunstgødning osv. Selvfølgelig hjælper det, hvis vi arbejder for at det skal hjælpe. Til vor kødproduktion importerer vi ca. halvdelen af kraftfoderet, og resten producerer vi ved hjælp af kunstgødning, som vi dels importerer og dels selv fremstiller med energi, som vi næsten 100 pct. importerer. Der er altså ikke tale om nogen uafhængig dansk egenproduktion af kød og kunstgødning – den er helt afhængig af råvarer udefra, bl.a. fra de fattige lande. Vel at mærke til priser som vi i de rige (og stærke) lande stort set selv bestemmer. Der er vel næppe mange, der tror, vi kan løse fremtidens verdensproblemer på grundlag af denne form for „fri“ markeds mekanisme. Det virker meningsløst at tale om, hvorvidt de fattige lande „har råd“. Den fattige verdens befolkningsekspllosion er (som påpeget i det nævnte læserbrev) et alvorligt problem. Men i vores forargelse må vi ikke glemme, at da Europa gennemgik denne fase, løste vi problemet ved at erobre nogle verdensdele (Nordamerika, Sydamerika, Australien og dele af Afrika og Asien). Denne mulighed har de fattige lande jo ikke. Løvrigt er det bedst middel mod befolkningstilvækst som bekendt en bedre levestandard.

Bente Christensen og
Jørgen Nørgård,
København.

I næste Samvirke – oktober-nummeret

Det er en
forbrugerret
at klage

Landbrugs-
kollektivet
– ny livsform
for unge?

Kan andelsideen
løfte verdens
fattigste?

Tragisk, dyrt- og unødvendigt

Hvis vi ville, kunne vi undgå, at en tiendedel af hver årgang unge kastes ud i arbejdsløsheden, men befolkningsflertallet vil se tragedien for at blive bekræftet i moralen om, at enhver er sin egen lykkes smed, hævder undervisningsminister Ritt Bjerregaard i denne kommentar til vor tids alvorligste samfundsproblem.

Det alvorligste problem for vort samfund er arbejdsløsheden og her i særlig grad ungdomsarbejdsløsheden.

Flokken af ungdomsarbejdsløse er efterhånden temmelig stor. Havde det været soldater, ville man med rette have kaldt dem en hær. Deres tal beregnes til 70.000, svarende til en hel årgang af unge.

De gamle italiske og græske folk havde en skik, de kaldte *Ver Sacrum* – den hellige vår. Den bestod i, at alt, hvad der fødtes et bestemt år – planter, dyr og mennesker – blev viet til en gud, og når modningen indtraf, blev dyr og planter ofret, og de unge blev ved deres 20. år udstødt af samfundet og måtte finde en tilværelse, hvor de kunne. Det var prisen, de gamle betalte for at bevare det samfund, de kendte, når de ikke kunne magte at sørge for, at der var plads til alle.

Når vi betragter den moderne danske version af den hellige vår, er der tilsyneladende mindre konsekvens i sagen. Det er ikke en hel årgang, men ca. 10 pct. af 10 årgange, og det er ikke dem alle, men mest piger og unge uden uddannelse, der bliver indrulleret i toget.

Tilbud til alle

Regeringen har sat ind på forskellig vis for at løse problemet.

For at skaffe flere praktik- og lærepladser frem – også inden for de områder, der er mest søgt af de unge – er indført en ordning, hvorefter amtskommunerne kan give tilskud til private virksomheder, der opretter ekstraordinære praktik- og lærepladser. Tilskuddet udgør 10 kr. pr. time, indtil der er udbetalt 15.000 kr. Sidste sommer blev der endvidere gennemført en ordning, hvorefter virksomheder, der har ansat praktikelever og lærlinge, får lønnen under skoleopholdene refunderet

Ritt Bjerregaard

fra Arbejdsgivernes Elevrefusion.

Denne særlige løntilskudsordning har foreløbig været meget anvendt, og amtskommunerne har i flere tilfælde – efter at ordningen kun har virket i fire-fem måneder – måttet afsætte flere midler. Amtskommunerne og kommunerne har desuden mulighed for at ungdomsarbejdsløshedsmidlerne at oprette ekstra praktikpladser ved egne institutioner, bl.a. til EFG-elever ved sygehuse.

Det ser i øjeblikket ud til, at disse særlige ordninger, der er et led i beskæftigelsesplanen, vil give et ekstra antal praktik- og lærepladser på omkring 4000 i løbet af 1978.

I undervisningsministeriet arbejder vi på at finde midler, der kan sikre, at så vidt muligt alle unge reelt kan få tilbud om en uddannelse efter folkeskolen. Vi har fortsat en meget stor andel af unge, som ikke får nogen uddannelse efter folkeskolen, men ikke fordi der ikke er pladser i uddannelsesinstitutionerne. Det er meget vigtigt, at vi får udført nogle uddannelses tilbud,

som også disse unge, som er allerhårdst ramt af arbejdsløsheden, kan opleve som attraktive.

Bedre vejledning

Vi må desuden sikre, at det eksisterende uddannelsesapparat bliver intakt. F. eks. må vi med alle midler sikre de nødvendige praktikpladser inden for EFG, således at vi kan opretholde den nødvendige tilgang til de faglige uddannelser. Men det er klart, at der ikke er nogen idé i at udbygge uddannelses-systemet efter de ønsker, de unge har, hvis vi ved, at der ikke er beskæftigelsesmulighed efter endt uddannelse. Det er derfor, vi må udbygge vejledningen og kontaktpararatet, således at de unge kender konsekvenserne af deres valg. Vi er i gang med at udbygge dette vejlednings- og kontaktpararat. Men de fleste af ordningerne har kun fungeret et år eller mindre, og det tager tid, før de fungerer tilfredsstillende effektivt. F. eks. har de fleste amtskommuner først for nogle få måneder siden ansat ungdomsarbejdsløshedskonsulenter, der så at sige er blevet kastet ud i opgaverne.

Disse ordninger vil givetvis kunne klare noget, men de vil aldrig kunne hjælpe alle dem, der vælger et moddefag – lægesekretær, fotograf, læge, lærer o.lign. – og efter min mening skal vi heller ikke bruge kræfterne der. Det er i orden, at unge tager chancen for at få en uddannelse inden for et af disse fag, når de gør det med åbne øjne, og når de kender konsekvenserne.

A-hold og B-hold

Men ungdomsarbejdsløshedens problem er noget andet. Tragediens – den hellige vårs – hovedpersoner er de ca. 70.000 unge, der bliver konkurreret ud, fordi de ikke har mulighed for at benytte de uddannelses tilbud, der foreligger. Det er hele den store flok af de sidste, som Fanden tager: Dem vi kan karakterisere ved, at de havde tilpasningsvanskeligheder i skolen, at de blev led ved at gå der, skilsmissebørnene, institutionsbørnene, børnene fra svage hjem og svage miljøer. De bliver B-holdet, og sandsynligheden for, at de, når de kommer over de 25 år og ikke længe-

re er unge arbejdsløse, bliver almindelige arbejdsløse, er stor. De vil sikkert også, hvis de får arbejde, få det kedeligste, det farligste og det dårligst betalte job – de tre ting følges som bekendt ad. Hovedparten af de kommende års kriminelle, sociale tilfælde, hospitalspatienter og invalide pensionister vil blive rekrutteret fra deres skare.

For os på A-holdet – de veltillpassede, de uddannede, de velbærgede, der lever en ordnet tilværelse, og som kan betale skat, uden at vi allesammen nødvendigvis gør det: – for alle os, der ser til, er B-holdet og den hellige vår ikke alene et tragisk skue, det er ret beset også et dyrt skue, og når det kommer til stykket inderligt overflødigt.

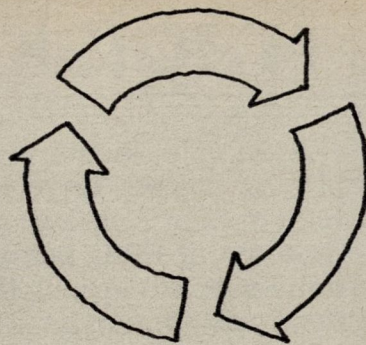
Langt kostbarere

Den tiendedel af hver årgang, som bliver ofret, bliver ofret, fordi et flertal i folketinget ikke ønsker at lave vort nedarvede system om. Måske lidt kynisk sagt vil de se tragedien. De vil først betale – eller de føler sig først nødt til at betale – når de er forvisset om, at sagen er uoprettelig, når B-holdet går arbejdsløse rundt, når dets bagtrop befolker fængsler, bistandskontorer og hospitaler, og når det senere sender sine børn gennem samme knusende mølle.

Enhver kan hurtigt regne ud, at det ikke er et penge-spørgsmål. Det er mange, mange gange mere kostbart at installere folk på B-holdet og betale understøttelse, for-sorg, bistand, pleje og pension, end det vil være at skabe meningsfulde og menneskevenlige arbejdspladser til dem. Det er heller ikke svært at se, at også vi velbærgede på A-holdet ville have megen glæde og nytte af et ordentligt offentligt trafiksystem, et renere miljø, systematisk genbrug, uprofitabel udnyttelse af vedvarende energikilder – ja, fortsætt selv; det kan enhver gøre.

Men det er ikke det, befolkningsflertallet vil. Det vil se tragedien, opleve den hellige vår for at blive bekræftet i moralen om, at enhver er sin egen lykkes smed. Det vil helst beholde bekræftelsen i moralen og så – om end lidt vaklende – betale alle de penge, det koster.

RITT BJERREGAARD

**Grethe, Ingrid,
Kirsten, Joan og
Anne – som er en
kvindegruppe i
Humblebæk
skriver:**

I de sidste numre af „Samvirke“ har vi lagt mærke til, at et nyt begreb – „naturvenlig husførelse“ eller „øko-logisk husholdning“ – ofte er dukket op, og i „Samvirke“ fra februar i år var det nøjere beskrevet, hvad dette begreb indebærer.

Det er vigtigt at få en debat om, hvorfor det er så betydningsfuldt – men også problemfyldt – at leve op til de krav en „naturvenlig“ eller „øko-logisk“ husholdning stiller – selv i det meget begrænsede og overskuelige omfang, „Samvirke“ har lagt op til. Det er også vigtigt at få klarlagt, i hvilken større sammenhæng „øko-logisk husholdning“ indgår, og her vil vi kalde det første skridt til udvidelse af begrebet for: „øko-logisk livsførelse“ – men hvad er så det?

I vores gruppe har vi fundet sammen, fordi vi mener, det burde være en ret at kunne leve en giftfri dagligdag. Vi mener også, at det slet ikke burde være nødvendigt at forsvare det synspunkt, at enhver dyreart, der forsvinder fra jorden, gør livet fattigere. Vi føler, at ulighed, meningsløst arbejde, storbyer med deraf følgende stress, alkohol- og pillemisbrug, kriminalitet og vold gør vores tilværelse fattigere. Vi tror endda, at selve jaget efter at eje stadig mere, gør os alle fattigere.

Baggrunden for den vågnende interesse er begribeligvis, at jo mere forureningen omkring os og misbruget

„Økologisk“ – hvad er det?

„Økologisk“ hæftes i vore dage på meget, og vi har allerede nævnt nogle sammenstillinger: økologisk husholdning og økologisk livsførelse, men kan også nævne økologisk produktion og økologiske hensyn. Disse års kredsen om økologien er ikke uden grund, for det er helt afgørende for livet på kloden, og derfor også for vores fremtid, at økologien – d.v.s. naturens husholdning – bliver retningsgivende for det, vi foretager os.

Ordet „økologisk“ (der oprindeligt vedrører videnskaben om balancen i naturen) er i de senere år også kommet til at betyde en adfærd, der sigter på at bevare den økologiske balance i naturen, særligt i samspillet med os – mennesket – selv *).

Det er netop den adfærd, vi i gruppen tilstræber, og det er

altså denne nye handle-måde og dens konsekvenser, „Samvirke“ er begyndt at delagtiggøre os læsere i.

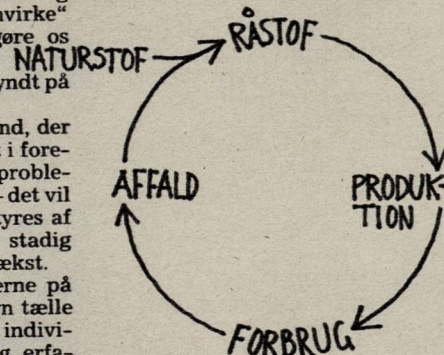
Men vi er kun lige begyndt på en lang, lang vej.

For vi lever i et samfund, der stadig er solidt forankret i forestillingen om, at vores problemer er af økonomisk art – det vil sige i et samfund, der styres af troen på, at vejen frem stadig findes i den materielle vækst.

Derfor er bestræbelserne på at lade økologiske hensyn tælle med idag begrænset til individuelle eksperimenter, og erfaringerne, vi kan give videre, har deres væsentligste virkning i form af en stadig påmindelse om, at ændringer er nødvendige.

Hvilket også i øjeblikket er meget, meget vigtigt stadigt at holde sig for øje.

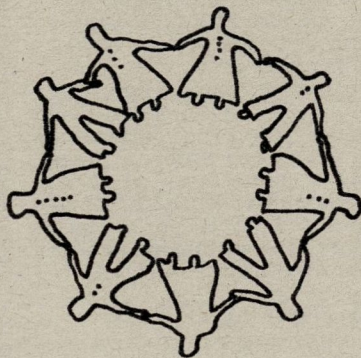
*) frit efter „Økologisk Håndbog“ af Niels Munk Plum.

Kredsløb

Når affaldet omdannes i naturen bruges der energi fra solen. Når affaldet omdannes af mennesket (genbrug), skal der også bruges energi – olie f. eks. Det vil sige, genbrug sluger energi.

Derfor, misbrug ikke genbrug!

af ressourcerne bliver følelig, jo tydeligere bliver det, at mennesket er en del af naturen – at vi derfor må lære at leve med naturen – ikke på trods af den eller ved at undertvinge den.

Kort sagt – i vores gruppe lider vi af alle de symptomer, der tilsammen danner billedet af personer med hang til økologisk livsførelse.

Frustration og ideer

Det var ikke svært i gruppen at blive enige om, at vi som forbrugere kun kan være glade for den omtale i „Samvirke“ af „naturvenlig husførelse“. Vi må opfatte den som et initiativ, der antyder, hvilken linie Brugsen i fremtiden vil følge, når det gælder udbud af lødige fødevarer og energibesparende drift af forretningerne. Men vores gode vilje til at følge disse råd kan nemt ende i frustration. For hvilke muligheder har forbrugerne for at leve økologisk rigtigt, og hvilke tilbud er det muligt for Brugsen at give os?

Sorter dit husholdningsaffald, lyder et af rådene. Men i hvor mange kommuner har man en genbrugsordning, hvor glas, metal, papir og køkkenaffald ved afhentning fra husstandene bliver holdt adskilt og senere bearbejdet til genbrug?

En sådan ordning findes ikke i vores kommune, og så står man der med nogle marmeladeglas! De er så gode som nye, er måske fra Svendborg Konservesfabrik

– og de kunne sagtens genanvendes, hvis det ville være muligt for Brugsen at standardisere al glasemballage – også det, der anvendes til konserves fra egne fabrikker, således at denne type emballage også kunne få genbrugsmærket på. Vi kunne også tænke os, at Brugsen gjorde en indsats for at få genindført mælkeflasker, da mælkekartoner ikke kan genanvendes, og forbruget af træ til deres fremstilling er et uacceptabelt dagligt indhug på skovene, og derfor rovdrift på naturen og vore børns fremtidsmuligheder.

Og hvad gør vi med al een-gangs-plasticemballagen, der bruges til „non-food“ varer. Måske kunne en del af den erstattes med glas eller pap og genanvendes – eller kan man også lære at genanvende plastic? Vi har iøvrigt bemærket, at teksten på nogle af Minirisk produkterne forekommer som påklippede etiketter, det kan altså lade sig gøre, og det giver større muligheder for genanvendelse af emballagen.

Brugen af plasticemballagen til fødevarer er betænkelig, så længe der ikke findes garanti for, at der anvendes stoffer, der er ufarlige både for forbrugerne og de mennesker, der arbejder

En beretning

Vi har haft lyst til at lade en af os give et oplevet eksempel på nogle overgangsproblemer, der følger af de små skridt bort fra en tankeløs ressourcelugende husholdning til en økologisk fornuftigere.

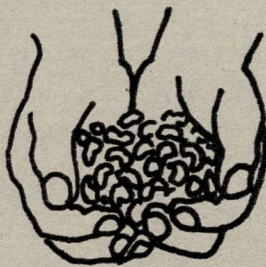
Vi er to familier, der har spist aftensmåltidet sammen de sidste 3-4 år. Det har selvfølgelig betydet en masse for os allesammen, men her vil jeg fortælle om vores forsøg på at skære vores kødforbrug ned.

Vi skiftes til at lave mad. En af de retter, jeg laver, er spaghetti med „kød“-sauce. Der er kød i (symbolsk), men de andre i min familie ved naturligvis godt, at også jeg har mine metoder til at strække det. „Kød“-sauce kom på bordet med passende mellemrum i måneder, men ingen diskuterede dens oprindelse, fordi alle var interesserede i en omlægning af madvarerne, men havde samtidig en indbygget skræk for det ukendte – som her altså senere viste sig at være i form af hakkede bønner. En hel bønne smuttede en skønne dag med, og den afslørede sammenhængen – men da havde vi spist retten mange gange før til alles udelte tilfredshed, og derfor var nyheden uden videre accepteret.

Jeg sætter mine hvide bønner i blød (i 24 timer) og koger dem (i 1 time med lidt salt og olie) og moser dem (gennem persillehakkeren), og jeg har „kød“ (2/3 bønner) for under en tier – rigeligt til os ni. Men Jens – en af

de andre på spiseholdet – er småbørnsfar og heldagsudearbejdende, så han har ikke overskud til at tage sig af den slags eksperimenter. For ekstra tid tager det ganske rigtigt i den periode, hvor gamle vaner og nye måder at gøre tingene på støder sammen, hvor man prøver at tillempe det nye det gamle smag og udseende. Men jeg ser frem til den dag, jeg kan tilbyde maden som det, det er, fordi jeg fra egne og andres erfaringer ved, at der både smags-, tids-, ernæringsmæssigt, æstetisk og økonomisk er meget at hente. Men tilbage til Jens. Planteproteinene, som bønner indeholder i store mængder, har også holdt deres indtog i hans madlavning, fordi det nu er muligt enkelte steder – og snart også i Brugsen, siger de i den lokale – at købe fars bestående af dels kød, dels planteprotein.

Læs mere om vegetarisk ernæring i bogen „Mit grønne køkken“ af Grethe Schmidt.

med fremstillingen, og ufarlige ved nedbrydningsprocessen når emballagen er endt som affald. Som det er i øjeblikket, sker bevisligt en vandring fra den emballerede fødevarer til plastic'en og en vandring af stoffer den anden vej fra plasticemballage til maden. Hvilket selvfølgelig forhindrer genbrug af emballagen, men som også tilfører fødevarerne uønskede, måske farlige stoffer.

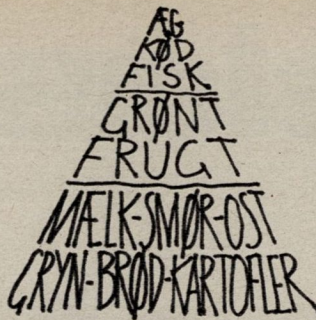
At den stigende anvendelse af plasticemballage hænger sammen med nedlæggelsen af småbutikker og oprettelsen af supermarkeder med selvbetjening er helt klart, og det er en kendsgerning, der må forligte supermarkederne – også Brugsen – til

at løse problemet.

Plastic bruges også til bærepåse, som man kan købe billigt. Men vil vi føre naturvenlig husholdning, må vi lære at bringe vore egne tasker og net med. Her kunne brugsen hjælpe os på vej ved at lave en oplysningskampagne i butikkerne om, hvor vigtigt det er at spare på ressourcerne – også olien, der anvendes til fremstilling af plastic.

Mange forbrugere benytter, som et kompromis mellem plastic-bærepåse og medbragt indkøbstaske, Brugsens kasserede papkasser til at transportere varer hjem i, det ville være langt mere ressourcebesparende, hvis disse kasser blev fremstillet på en måde, så de kunne samles og lukkes uden brug af klisterbånd og ved opbevaring foldes sammen, så de fyldte minimalt for derefter at blive returneret og genanvendt.

Når Brugsen tager initiativ til at gå ind i debatten om naturvenlig husholdning, må det selvfølgelig blive fulgt op med, at de egenproducerede varer, der kan leve op til de krav, en sådan husholdning stiller, får en fremtrædende plads i butikken, samtidig med at der gives oplysning om varens økologiske forsvarelige egenskaber.

Madpyramiden

Brugsen har også forsøgt at lære børn gode spisevaner bl. a. gennem artiklen om madpyramiden, „Samvirke“ august 1977. Den viser, med hvilke fødevarer børn kan få deres daglige næringsbehov dækket. (Maden fra pyramidens top kan endog ifølge teksten i „Samvirke“ udelades, hvis blot man sørger for at få frugt, grønt og maden fra pyramidens nederste hyld).

Men den viser også, at man kan undgå en masse tilsætnings- og farvestoffer, hvis man går bort fra de stærkt forarbejdede og raffinerede fødevarer. Kunne man så bare nå dertil, at man i stedet for at berige (!) diverse fødevarer med forskellige vitaminer og mineraler gik den mere naturlige vej og undlod at forarbejde produkterne (bl. a. korn og mælk), så deres oprindelige indhold af disse stoffer ikke gik tabt.

Måske kunne vi derefter begynde at sætte vores forbrug af vitaminpiller ned.

Økonomi – økologi

Selvfølgelig kan vi godt se, at det ser mærkeligt ud, at vi fører en privat mad- og landbrugs politik i vores egen husholdning, når den er så fuldstændig og totalt underordnet den politik, der føres fra samfundets side, styret af EF, landbrugsministeriet, Folketinget og dygtige danske landmænd. Men det har en mening for os, det vi gør. Vi lærer noget om de forskelle, der er i vores måde at vurdere på, og den måde samfundet vurderer på, som kommer af, at der vurderes på forskelligt grundlag – vi ud fra økologiske begrundelser – samfundet stadig ud fra økonomiske og konkurrencemæssige begrundelser. Når vi i Danmark har en svineproduktion, er det selvfølgelig, fordi det kan betale sig økonomisk. Det er velkendt, og den tilstand har vi hidtil accepteret. Men usikkerheden dukker op, når det går op for en, at denne økonomiske vurderingsmåde – det ensidige krav om bedre økonomi – medfører misforhold på forskellig måde, bl. a. oliefradseri, kemikaliebrug, udpining af husdyr og jord, og at der ved udnyttelsen af jorden ikke er taget højde for den skæve fordeling af proteiner og kalorier, globalt set.

Bevidstgørelse

Så kan man stadig spørge, hvad det nytter, at vi kører vores eget økologiske styrede løb – hvad nytter vores private boykot af svineprodukter til fordel for bønne-, kartoffel- og grøntretter? Ikke noget – udover noget helt afgørende, nemlig en bevidstgørelse.

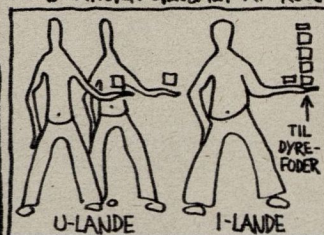
Derfor er artiklerne i „Samvirke“ om økologisk husholdning o. lign. nødvendige. Men oplysning i sig selv er ikke nok – man må have nogen at tale med og dele erfaringer med.

At bryde med det man plejer at gøre kræver opbakning, for ellers kommer man nemt til at tage problemerne på sine egne skuldre – for derefter at ende med at lukke øjnene for det hele og sige, at det ikke nytter noget. Kun gennem oplysning og samarbejde skabes dagens bevidstbrugere – anderledes end forbrugeren af igår, hvor forståelse for sundhed og økonomi var nok og også vigtig dengang.

Uden bevidste forbrugere ved vi ikke, hvordan ændringer skulle ske. Og så i Brugsens måde at fungere på, har kravene indtil nu først og fremmest været økonomiske. Det betyder, at ændringer, der skal gå i retning af varer til økologisk husholdning, må komme ud fra pres fra forbrugerne – ud fra en bevidsthed hos forbrugerne om, at det er nødvendigt.

Brugsen kan ikke anlægge en radikal, økologisk orienteret politik uden økologisk bevidste forbrugere!

FORDELINGEN GLOBALT AF KORN

Proteinbalancen

Interessen for planteprotein til erstatning for kødprotein startede gennem vores arbejde i gruppen, hvor det gik op for os, at der var et kæmpespild forbundet med kødproduktionen – at vi f.eks. kan udnytte et stykke jord 5-6 gange så godt ved at lade være med at fodre grise med afgrøderne, men i stedet bruge dem direkte til menneskemad.

I en verden, hvor 2/3 af menneskene er fejlernærede og sultende, er det ikke nemt at forbigå den tanke, at vi her i Danmark – endda uden yderligere kunstgreb eller rovdraft – kunne udnytte jorden så meget bedre, i hvert tilfælde den fjerdedel af den, der bruges til dyrkning af byg til svinefoder.

De slås for miljøet

Manglende organisering, men stor indflydelse, er de paradoksale kodeord for den spændende franske miljø- og forbrugerbevægelse. Gennem et net af lokalt arbejdende smågrupper mobiliseredes ved det seneste lokalvalg i Paris næsten 1/2 million stemmer. Uden for Paris-området har bevægelsen nylig gjort sig bemærket i forbindelse med oliekatastrofen ved Bretagne. I dagblade og på plakater og sorte postkort opfordredes til boycott af Shell-produkter som protest mod de manglende sikkerhedsforanstaltninger ved transport af olie langs de franske kyster.

af POUL DINES

„Børnene udvikler sig i harmoni med naturens gang. Ungdommen – frigjort fra al pression og konkurrenceræs – vælger frit, hvad de helst vil tage sig til. De voksne arbejder tyve timer om ugen med regelmæssig skift mellem arbejde og fritid. Bilerne er lukket ude af byerne. De fælles cykler præger gadebilledet. Og til de længere ture er der gratis tog. Fuglenes sang og den levende musik har afløst den kunstige støj“.

Ikke mange danskere vil i denne beskrivelse finde fælestræk med deres hverdag. Der er da også tale om noget helt andet. Citatet er fra den amerikanske science-fiction forfatter Ernest Callenbachs skildring af år 1999: *Økoto-*

pia. Det er samfundet, hvor tilværelsen til mindste detalje er i overensstemmelse med økologiske principper.

Bogen er nylig udsendt i Frankrig, hvor miljøbevægelsen har godt greb i befolkningen. Ved sidste lokalvalg i Paris afgav 10 pct. af vælgerne deres stemme til fordel for miljølister. Arbejder de alle mod et *Økoto-* behøver vi måske ikke vente til 1999. Men som den franske miljøindsats er organiseret i øjeblikket, lyder årstallet 1999 lidt vel optimistisk.

Protestkort til præsidenten

Miljøbevægelsen virker noget uorganiseret. Ledere og menige medlemmer savnes. Forespørgslen om hvem der står i spidsen besvares enslydende med et „det gør vi alle“. Der skal ikke være nogen orden eller noget fast system, som det kendes fra officielle organisationer med en formand og en bestyrelse. Derfor har miljøbevægelsen heller ikke noget fint hovedkontor, hvor alle initiativer

Den 16. marts i år knustes tankskibet Amoco Cadiz mod klipperne på Bretagnes kyst og 235.000 tons olie strømmede ud. (Foto: Lehtikuva).

Paris' stærke miljøbevægelse kæmper for at beskytte byens traditionsrige gamle bygninger mod skyskrabernes fremmarch (fra Latiner kvarteret på venstre Seinebred). (Foto: Lehtikuva).

gende opfordring om at sende dem til præsident Giscard d'Estaing som protest mod de mange olietransporter, der daglig passerer de franske kyster. Præsidentens post var i ugevis her efter sort af miljøkortene.

Motorveje og spildevand

Lokalvalget i Paris i 1977 er dog stadig højdepunktet for miljøfolkene. Takket være en anderledes, mere åben politisk stil, hvor munterheden og det uhøjtidelige var i højsædet, satte ca. 500.000 parisere kryds ud for miljølisten. Mange af stemmerne kom fra borgere, der sædvanligvis ikke interesserer sig for politik. Selv om valgresultatet lægger op til yderligere indsats, ønsker miljølisterne ikke at danne et nyt politisk parti. Deres arbejdsform går ud på at slå til, når chancen opstår. Er der tale om et politisk valg, organiserer man sig som krævet for at deltage. Gælder indsatsen lokale forhold, har man også et bud på det. De 10 pct. parisere har ikke spildt deres stemme. Selv om miljølisterne ikke er blevet repræsenteret, tages de nu mere alvorligt. Frankrigs præsident talte f. eks. meget positivt om miljøproblemerne og aktivisterne på en international miljøkonference i efteråret 1977 i Paris.

Mange miljøaktivister betragter Giscard som mere miljøvenlig end hans forgænger. Som konservativ politiker ønsker præsidenten selv at bevare mange miljø-kvaliteter, som f. eks. de gamle kvarterer i Paris. Miljøbevægelsen har ikke noget imod at samarbejde med de konservative. Bevægelsen er tværpolitisk og støtter de forslag, der fremmer et bedre miljø. Miljøfolkene søger at placere sig så de bliver tungen på vægtskålen mellem højre og venstre i Frankrig.

Konkrete vellykkede aktioner på det lokale plan er der nok af. Grupper i Alsace kæmper mod Rhinens forvandling fra vandholdig flod til et afløb for kemikalier. I Grenoble og Lyon står kampen mod de lokale atomkraftværker. I byen Melville arrangeredes i 1977 en demonstration med mere end 50.000 deltagere.

I Paris er Seins forurening med spildevand og ned-

rivningen af byens gamle boliger de vigtigste emner. Adskillige lokalgrupper prøver at sætte sig imod gennemførelse af planer, der betyder at boliger afløses af parkeringspladser eller motorveje. Mest succes har en miljøgruppe fra det 14. arrondissement i Paris' sydlige del haft. En projekteret og delvis anlagt motorvej fra syd mod byens centrum blev efter utallige protester, borgermøder, camping og fester på det første stykke motorvej, taget af bordet og ændret til en mindre indfaldsvej.

Andre grupper har fået standset udslip fra papirfabrikker langs Seinen. Indbyggere fra de giftramte byer Seveso i Italien og Minamata i Japan inviteredes af miljøgrupperne til at fortælle Paris' borgere om deres oplevelser med industriforurening. Kort efter fik virksomhederne langs Seinen ordre til at standse deres udledning af spildevand.

Piratradio

Dominique Delassus, medlem af miljøgruppen i Montmartre kvarteret, hvor nye bygninger dagligt overtager de ældre huses plads, siger om miljøgruppernes arbejdsfacon: - Vi har i Montmartre-området dannet en lokal komite som protest mod det meget nybyggeri. Vi prøver på flere måder at få beboerne til at støtte os. De har modtaget oplysninger om den historie, der knytter sig til de huse, de bor i, så de bliver klar over, at husene også ud fra historiske synspunkter er bevaringsværdige. Og vi fortæller at med de nye lejligheder vil ingen af de nuværende beboere være i stand til at blive boende. Huslejen doubles indtil flere gange. Arbejdere og kunstnere vil i Montmartre-kvarteret blive afløst af en overklasse, der kan betale for at bo i byen.

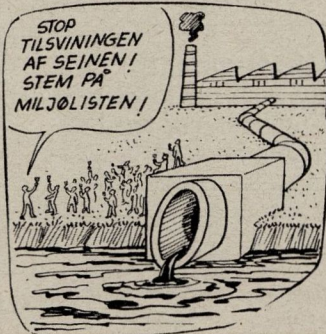
- Vi har holdt en årlig fest, hvor vi ønskede at få alle beboerne i tale. Op til valget i Paris arrangerede vi friluftsmorgenmad, hvor alle over en croissant og en kop kaffe kunne få kendskab til hvem vi var og hvad vi ville bruge deres stemme til.

- Fælles for alle grupperne er oprettet en piratradio. Hver lørdag morgen sendes en time om lokale problemer. Myndighederne ser dog

Fortsættes side 8

Fabriksejerne har dårlig ånde, lyder teksten til denne miljøaktivistiske tegning om forureningsproblemet.

starter. Kun græsrodderne, de enkelte aktive, har fingeren på pulsen. Og det endda kun i deres eget distrikt. Af og til mødes lokale grupper for at gå gode ideer af naboerne. Men nogen samordning af aktiviteterne er svært at få øje på. Alligevel beviser valgtallene, at miljøbevægelsen i Frankrig har størrelse og tilslutning end nogen tilsvarende aktionsgruppe i Europa. De høje valgprocenter er dog ikke tilstrækkelig til at opnå repræsentation. Det franske valgsystem med to valgrunder og en hårfin udskilningsteknik gør det næsten umuligt for små partier at få kandidater valgt.

Men udviklingen arbejder for miljøgrupperne. Senest har oliekatastrofen i Bretagne forstærket kravet om større hensyn til miljøet. 235.000 tons olie farvede på få timer de lyse atlantehavskyster sorte, da oliefragtskibet Amoco-Cadiz fra Shell i forsøget på at nå sikker havn den 16. marts kl. 12.00 brækkede over. Miljøaktivisterne slog straks til. Samme dag katastrofen blev kendt, fordeltes tusindvis af sorte postkort med medføl-

Brugsen

Hugin 1978 suger bare til sig

Der er kommet en ny Hugin støvsuger. Model 907. Med kraftigere motor og større støvposer.

Hugin 907 har alle de kvaliteter i sig, som en effektiv støvsuger skal have. Bl.a. trinløs regulering af sugestyrken. Støvindikator, der viser når posen skal skiftes og automatisk oprulning af ledning. Den er let og smidig at manøvrere - og med en motor på 725 watt er sugeevnen helt i top. Som et lille ekstra raffinement fås Hugin i 3 smarte farver rød, gul og grøn. Hugin er DVN-deklareret - og du får den kun i Brugsen. Tilbehør, der følger med maskinen: Kombineret fuge- og møbelmund-

stykke/Universalmundstykke tæppe, gulv/ Strækslange/ 6 m ledning/Alu-forlængerrør/ 5 poser.

Hugin 907

kr. 885,-

Fås også på vore fordelagtige ratebetingelser. F.eks. udb. 190,- + 11 mdr. à 69,-, ialt 949,-.

Ekstraudstyr til Hugin 907

Som ekstraudstyr kan du få et motordrevet tæppemundstykke med roterende børster, som får støv, smuds og sand effektivt op fra tæppet. **288,-**

Ikke alle Brugser er lige store. Der findes disse varer måske ikke i din Brugsen.

Kvickly og Brugsen

De slås for miljøet

Fortsat fra side 7

ikke med venlige øjne på vores radioprogrammer. Den stadige forfølgelse betyder, at sendestedet sjældent er det samme fra gang til gang. En stor del af vores arbejde generes af de manglende muligheder for at arbejde sammen med de lokale myndigheder. Jeg er sikker på, at de lokale aktionsgrupper har det vanskeligere i Paris end i nogen anden hovedstad i Europa. Vi har f. eks. haft store vanskeligheder med at få stillet et lokale til rådighed, hvor vi kan samles. Huslejerne i Paris er så høje, at de ikke giver os mulighed for selv at leje et sted. Men endnu har de lokale myndigheder ikke villet give os den støtte.

- I slutningen af 1977 slumstormede vi f. eks. en moderne lejlighed i et nybyggeri og gik igang med at indrette den til mødelokale for miljø-, forbruger- og kvindegrupper. Efter to måneder blev vi smidt ud af politiet. Og vi har stadig ikke noget officielt mødelokale. Det er naturligvis ikke afgørende for vores arbejde. Men vi kunne godt ønske lidt mere velvilje for vore synspunkter.

Kooperation - et alternativ?

- Vi ønsker at udvikle helt nye former for indflydelse. Det hidtidige pampervælde med en pyramidestruktur tror vi ikke på. Der skal et net af lokalgrupper igang. Når de fungerer, kan vi overveje at slutte os sammen. Til de få fælles møder, der holdes i dag, sender vi aldrig de samme personer. Det er netop for at undgå, at enkelte kommer til at sidde inde med flere oplysninger og dermed større magt end andre.

- På længere sigt har vi store planer. Der er megen interesse for at oprette fødevarekooperativer, så vi kan forsyne os selv med de nødvendige fødevarer dyrket under former, vi kan acceptere. Vi vil også have egne fabrikker, butikker o.s.v. Men det tager sin tid at realisere den slags visioner. Vi har for nylig åbnet 3-4 juridiske rådgivningscentre i Paris. Borgerne kan her gratis få juridisk rådgivning. Men vi har ikke mulighed for at føre deres sag for domstolene.

Brugsen

Moderne i dag – og om mange år

Tidløs sofagruppe i den klassiske stil, der aldrig går af mode. Smuk at se på – dejlig at sidde i. Med betræk af 77% uld og 23% bomuld. Vendbare hynder af koldskum. Designet af arkitekt Erik Ole Jørgensen.

„Det sorte tidevand“ kaldte miljøaktivisterne den kæmpemæssige olieforurening af Bretagnes kyster, som opstod ved supertankeren Amoco Cadiz' forlis på klipperne ved landsbyen Portsall i marts. (Foto: J. P. Prevel).

– Enkelte miljøgrupper har tænkt på at tilslutte sig den franske kooperative bevægelse, der har næsten 3 millioner forbrugere som medlemmer. Men kooperationen i Frankrig har svigtet sine idealer. Den har udviklet sig til en slags kooperativ kapitalisme, der ikke er noget alternativ for os, slutter Dominique Delassus.

Franske miljøaktivister har dog været med til at etablere selvstændige kooperativer. Longo Mai bevægelsen er en europæisk kooperativ sammenslutning startet i 1972. I dag råder den over otte arbejdskooperativer, der beskæftiger sig med bjerglandbrug, håndværk og småindustri i forladte områder i Frankrig, Schweiz og Østrig. Mere end 100 faste medlemmer sørger for den daglige ledelse og opfordrer unge over hele Europa til at melde sig til frivilligt arbejde. Longo Mai's seneste udspil sigter på at skaffe jobs til nogle af de mange millioner unge arbejdsløse mellem 15 og 30 år overalt i Europa.

POUL DINES.

3 pers. sofa længde 205 cm **3.925,-**
2 pers. sofa længde 145 cm **2.965,-**
Lænestol **1.965,-**

BRUGS-MØBLER

DB Brugsen møbler,

Roskildevej 45, Albertslund
Tlf. (02) 64 19 30

Nygårds Plads, Rødovre
Tlf. (01) 75 46 11

Nørrebrogade 124, København N
Tlf. (01) 37 00 73

Marienbergvej 90, Vordingborg
Tlf. (03) 77 16 55

Østerbro 41, Odense
Tlf. (09) 11 81 11

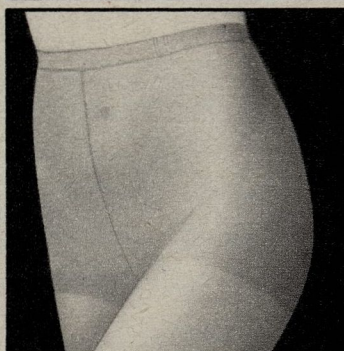
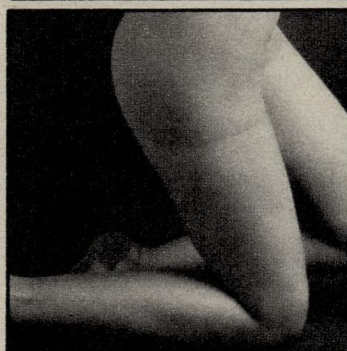
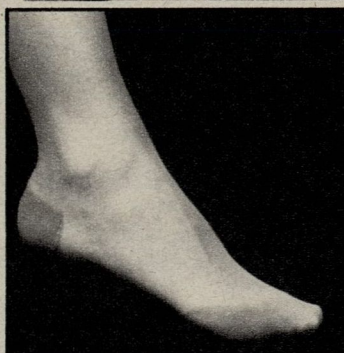
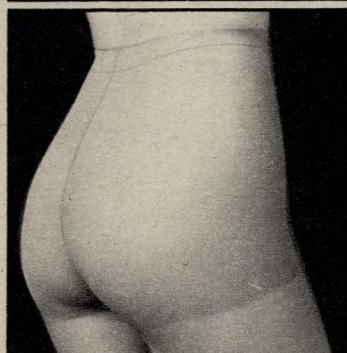
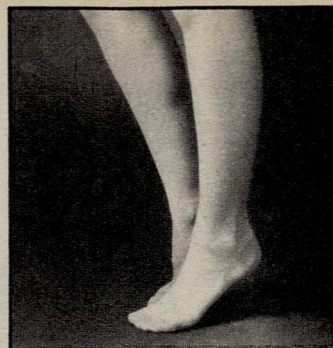
Arnfredsvej, Vejen
Tlf. (05) 36 09 44

Hobrovej 461, Skalborg
Tlf. (08) 18 06 44

Vesterbro Torv, Århus C
Tlf. (06) 12 90 00

Brugsen møbler,

Jernbanegade 47, Sønderborg
Tlf. (04) 42 97 27

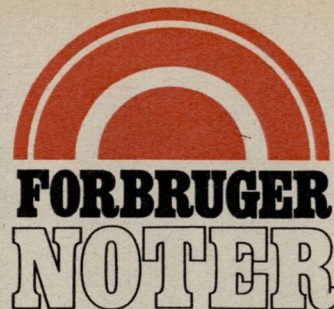

Vinetta strømpebuks – »skrædderstrikket« til dig

Vinetta strømpebuks fås i 12 størrelser – fordi piger har forskellige størrelser. Buksen er strikket så den passer til kroppens naturlige former, og der er 4 buksstørrelser i hver fodstørrelse. Det vil sige, at du altid kan få et par Vinetta der er »skrædderstrikket« til dig – uanset skonummer og hoftemål. Strikket af 20 den. crepenylon med ekstra forstærkning i fod og buks, maskefang i tåen og indstrikket kile. I de store størrelser er kilen dog syet i. Mellemebeige, mørkbeige og brun. Læg mærke til det farvede bånd på posen og i strømpebukens talje – det angiver størrelsen.

Pr. par 11.95

Brug Brugsen

Ved Poul Dines

Rød trekant for top-kvalitet

Kvalitetsmærkning af produkter er et traditionelt ønske fra forbrugerbevægelserne i de vestlige lande. Kun få nationer har dog indført et konsekvent system, der gør det muligt for forbrugeren ved hjælp af mærkningen at sondre mellem forskellige kvalitetsprodukter. En sådan mulighed findes derimod i et af de østeuropæiske lande, Polen.

Et „Q“ i en rød trekant melder, at varen opfylder højeste internationale standard. Tallet „1“ i en blå trekant betyder, at varen opfylder nogle polske standardkrav. Af de omkring 20.000 varetyper bærer 1000 Q-mærket for den højeste kvalitet. Q-kvaliteten fastlægges af et varemærkebureau, der sammenligner de polske varer med internationale kvalitetsprodukter.

Ønsker f. eks. en urfabrikant at opnå Q-mærket på sine varer, foretager varemærkebureauet efter anmodning en undersøgelse. Varen sammenlignes med et af de bedste tilsvarende vestlige produkter. Lever de op til vestlig kvalitet, opnår fabrikanten retten til at hefte Q-mærket på varen. På flere polske radio- og TV-apparater, køleskabe, vaskemaskiner, møbler m.m. forekommer Q-mærket. De er blevet holdt op mod f. eks. Siemens og Philips produkter. For at skærpe producenterens interesse i at få kvalitetsmærkerne, nedsætter staten momsens med op til 50 pct. for den fabrikant, der sætter mærket på sin vare. Det kan bl. a. forklare en 20 pct.'s årlig

stigning i antallet af ansøgere til kvalitetsmærkerne. For at sikre at kvaliteten ikke forringes gennemføres en gang hvert år stikprøveindkøb af alle de mærkede varer. Desuden skal tilladelsen til at benytte mærket fornyes hvert andet år, hvor produkterne samtidig bliver afprøvet.

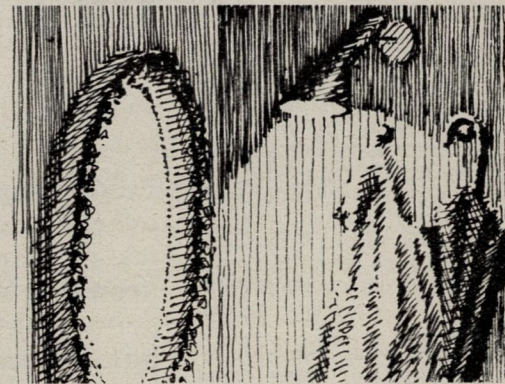
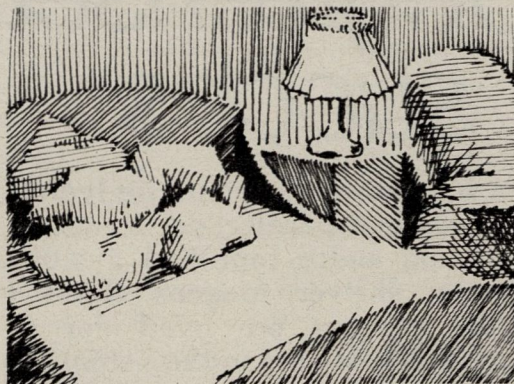
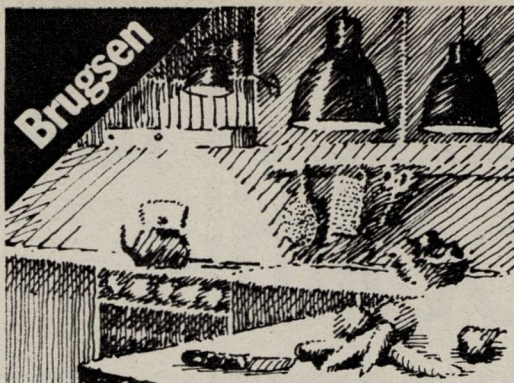
Stadig flere biler tilbagekaldes

Det er et statussymbol at eje en bil, der ikke er blevet tilbagekaldt af bilfabrikkerne for at få udbedret opståede fejl. Sådan karakteriserede forbrugeradvokaten *Raph Nader* forholdene på det amerikanske bilmarked ved et besøg i København i 1976.

Tiderne er ikke blevet bedre siden. Fænomenet har nu også nået Danmark. I juli i år meddelte de danske Fordbil-importører, at 15.000 biler solgt i perioden november 1976 til februar 1978 skulle på værksted for af sikkerhedsgrunde at få udskiftet en messingforskrunding i bremserøret.

I USA er antallet af tilbagekaldelser af biler af sikkerhedsgrunde steget eksplosivt inden for de sidste fire år. Ifølge det engelske tidsskrift *The Economist* blev 2,1 millioner biler kaldt tilbage til fabrikkerne i USA i 1975. I 1976 var tallet 3,4 millioner. Og i 1977 nåedes en ny rekord på 12,9 millioner biler. Antallet af tilbagekaldelser i 1978 forventes at blive mindst ligeså stort som i 1977.

Bilbranchen i USA klager over de skærpede sikkerhedskrav, der resulterer i de mange tilbagekaldelser og i ekstra omkostninger for fabrikkerne. I snit forøges prisen med omkring 5000 kr. pr. vogn for at kunne leve op til sikkerhedsstandarderne. For en af de største bilproducenter *General Motors* blev den samlede regning på sikkerhedsudstyr i deres 1977-modeller ca. 7,5 mia. kr. Og udgifterne øges hvert år som følge af ny lovgivning. 1978-modellerne får yderligere lagt 2000 kr. oven i prisen til imødekomme af nogle krav rejst af de amerikanske forbrugerorganisationer.

Hvordan bruger du pæren...

For at få den fulde fornøjelse af dine lamper er det vigtigt at du bruger den rigtige pære det rigtige sted. Luma pæren gør det let. De fås i watt-styrker fra 15 til 100 watt, og på æskerne kan du læse, hvor du skal anvende den pågældende watt-styrke. Desuden har hver watt-styrke sin egen æskefarve – det gør det lettere at finde den rigtige pære, når du f.eks. er på indkøb. Alle Luma pærerne fås både som kerte-, krone- og standardpære. Husk at du aldrig må overskride den maximale effektmærkning på lampen.

Grå æske	- 15 watt
Gul æske	- 25 watt
Grøn æske	- 40 watt
Rød æske	- 60 watt
Lilla æske	- 75 watt
Blå æske	- 100 watt

Brug Brugsen

I juli kunne man i aviserne læse, at den tidligere danske fodboldspiller *Allan Simonsen* var blevet enig med den spanske 1. divisionsklub FC Barcelona om, hvad hans spil for klubben evt. skulle koste: 10 millioner kr. Og omtrent samtidig meddeltes, at den svenske popgruppe ABBA i 1977 har haft en indtjening på et halvt hundrede millioner svenske kroner. Selv om de er (mindst) fire om at dele, er også dette jo stjernegage.

Der skal nok være noget om, at i tider med økonomisk smalhans for befolkningens store flertal tiltrækker oplysninger om fremragende enkeltpersoners indtægter (eller, om man vil: enkeltpersoners fremragende indtægter) sig særlig stor opmærksomhed. Under bedre tiders rigelighed var der nok heller aldrig – som tilfældet blev i forsommeren – opstået en skarp og alvorfuld politisk debat om den kommende Kgl. Teaterchefs lønkrav: 400.000 kr. plus en sikker retrætepost som statslig kontorchef til 200.000 kr. årligt samt medfølgende pristalsreguleret pension.

Kritikken måtte stilles tilfreds ved, at regeringen lod teaterchefen nøjes med 380.000 kr. uden sikkerhedsnet. Der er således gjort en skyldig indrømmelse til det princip, der i dette efterår mere end nogen sinde siden 1940'erne vil præge den økonomiske politik: nøjsomhed og mindsket sikkerhed.

Herpå synes størsteparten af befolkningen resigneret at have indstillet sig; ved en stor forbrugerundersøgelse i maj var det kun få (8 af 100), der udtrykte fortrosthed til en svag bedring i landets økonomiske situation inden for et års tid, ligesom langt de færreste imødeså nogen forbedring af deres families økonomiske situation.

„6 pct. rammen“ sprængt

Gennem lange tider har den danske befolkning været vant til, år for år, at få flere penge mellem hænder. En del af denne årlige fremgang i indtægterne var ganske vist på forhånd ædt op af vareprisernes stigning, ligesom skatterne har beslaglagt en voksende andel i hver indtjent hundredkronesedel. Alligevel havde vi vænnet os til en stadigt stigende købekraft – lige til i fjor.

År for år siden 1972-73 er befolkningens pengeindkomster vokset med 12-13 procent. I fjor blev det plud-

Indkomstpolitik en begrænset succes

Befolkningen har aldrig været særlig lydhør over for de nøjsomhedsparoler, der fremsættes af ministre og andre topfolk i 500.000 kroners klassen, skriver Mogens Korst i denne aktuelle rapport om hvad der er kommet ud af de seneste års indkomstpolitik – en økonomisk idræt, Danmark i dette efterår på ny er ved at varme op til.

selig til kun 10 procent. Da de direkte skatter samtidig steg med 8 og forbrugerpriserne med 11-12 pct., oplevede befolkningen et fald i den samlede købekraft på en halv procent – alt ifølge Økonomiministeriets beregninger. Det var vel ikke meget, og ret beset er nøjagtigheden på den slags beregninger så tvivlsom, at man slet ikke burde tale om så små forskydninger som halve procenter. Men dette er heller ikke så vigtigt: det afgørende er, at udviklingen har skiftet retning, at befolkningen som helhed og dermed overordentlig mange familier har oplevet et pludseligt fald i indtægt og i levestof.

Det er gået sådan, bl.a. fordi den økonomiske udvikling har skabt større arbejdsløshed, men også som følge af den bevidste politik, der går ud på at neddæmpe stigningen i lønninger og andre indtægter, altså *indkomstpolitikken*.

Alligevel har denne indkomstpolitik kun været en delvis succes. Det faktiske resultat har ikke været overvældende i betragtning af, at politikerne startede denne linie i foråret 1975 (ved såkaldt ophøjelse af arbejdsmarkedets mæglingsforslag til lov, samtidig med visse avancebegrænsninger m.v.) – og videreførte den ved septemberforliget 1975 og

augustforliget 1976 samt ved igen at lovfæste et mæglingsforslag i foråret 1977. Fra sidstnævnte lejligheder stammer i øvrigt den berømte „6 procent-ramme“: frem til 1979 måtte lønningerne ikke stige mere end 6 pct. pr. år.

Paradoksalt nok: samtidig med at indkomstpolitikken i 1977 for alvor begyndte at virke, er denne ramme eftertrykkeligt blevet sprængt. Industriarbejdernes timeløn er steget med 13 pct. fra marts 1977 til marts 1978, funktionærernes månedsløn med knap 9 pct. Varepriserne er ganske vist steget næsten lige så meget som den nævnte timelønsstigning. Men meget tyder på, at der alligevel er ved at „blive penge til overs“, at en ny købekraftsvækst altså er ved at gennemhulle den hidtidige indkomstpolitik. Det gælder i hvert fald for nogle grupper af befolkningen. Hvad indkomstpolitikken i det mindste har ført til, er en forskydning mellem de forskellige befolkningsgruppers økonomiske muligheder.

Topindtægternes parade

Sådanne forskydninger foregår hele tiden – de er ikke noget, der alene hører indkomstpolitikens periode til.

Eksempelvis var det, indtil dårligere tider for landbruget satte ind i 1960'erne, traditionelt godsejerne, der førte an i den årlige indtægtsstatistik – normalt fulgt af fabrikanter, direktører og grossererere. Derefter ændredes billedet. Direktørerne trængte sig nu frem i første indtægts-række (måske en følge af den periodes stærke industrielle udvikling), nu tæt fulgt af bl.a. sagførere og læger, mens godsejerne indtægtsmæssigt gled tilbage til en sjette eller syvende plads.

I 1970 opnåede godsejerne kun en plads som nr. 20 i indtægtskapløbet, der nu anførtes af advokaterne (med en tre gange så stor gennemsnitsindtægt som godsejernes), og med praktiserende læger, ingeniører, apotekere, landinspektører og tandlæger på de følgende pladser – mens direktører, fabrikanter og grossererere gled længere tilbage i geledet, men side om side med f. eks. de oprykkende gymnasielærere.

I de senere år er det klart de „liberale erhverv“ – advokater, læger, tandlæger m.fl. – der har taget førerpladsen. Den officielle statistik har ganske vist været særdeles diskret på dette område gennem længere tid. Men Monopoltilsynet offentliggjorde i juni en undersøgelse, der viste, at de praktiserende tandlæger fra 1974 til 1976 havde øget deres gennemsnitsindtægt med 30 pct. til 247.000 kr. i sidstnævnte år. En tilsvarende kortlægning af andre liberale erhvervs indtægtsforhold er bebudet, og resultatet heraf vil naturligvis vække ekstra opmærksomhed i disse nøjsomhedstider.

Monopoltilsynets beføjelser på dette område er ikke alverden, så direkte indgreb hører til sjældenhederne. Der er dog skredet ind over for f. eks. advokaternes skodesalærer, der med den indbyggede automatik steg i takt med ejendomsprisernes himmelflugt. Men en stor undersøgelse af lægemiddelindustriens forhold, som Monopoltilsynet offentliggjorde midt i juli, viste, at skønt der er behov for en regulering på området, har Monopoltilsynet ikke midler hertil. Medicinforbruget her hjemme er af størrelsen 1.600 mill. kr. på et år, hvoraf størsteparten dækkes af den offentlige sygesikring.

Når sundhedssektoren er blevet et område, hvor høje indtægter florerer, og store avancer synes urørlige, kan det måske være „børnesygdomme“. De gamle sygekas-

ser, der regerede på dette område indtil 1973, var i hvert fald formelt medlemsstyrede, og reelt var de på medlemmernes vegne meget omkostningsbevidste. Deres arvtagere på området, amtskommunernes styrelser, synes først i den senere tid at være blevet agtpågivende over for de største dræn i den gældende ordning – måske fordi bl.a. højtønnede overlægers biindtægter ved ordningen skaber iøjnefaldende spændinger i hele vor indkomststruktur.

EF-honorar og troværdighed

I vore dage er indtægtsfastsættelsen tilbøjelig til at virke over grænserne. Det er klart nok, for så vidt angår forholdet mellem lønomkostningerne og erhvervslivets internationale konkurrenceevne, men noget lignende gælder også på helt konkrete områder.

De høje lønninger, der be-
tales til f.eks. FN-topfolk,
har således i årevis vakt
kritik i USA, fordi de sagdes
at have en afsmittende virk-
ning på amerikanske tjene-
stemænds lønkrav. En til-
svarende debat trak i som-
mer op på europæisk plan på
grund af EF-lønningerne:
EF-Kommissionens med-
lemmer aflønnes med 6-
700.000 kr. årligt (efter fra-
drag af en symbolsk EF-
skat) plus diverse goder, de
højeste embedsmænd med
en halv million.

Det er også blevet til en
forhåndsstrid om honorarer-
ne til medlemmerne af det
udvidede EF-Parlament,
hvertal der skal være direkte
valg i juni 1979 (i Danmark
skal vælges 16 medlemmer).
Englænderne holder på de-
res Parlaments-løn niveau
(ca. 70.000 kr.), mens vestty-
ske parlamentarikere er
vant til ca. 300.000 kr. om
året, og danske folketings-
medlemmer får et vederlag
for dette job på ca. 150.000
kr. Hvad skal man enes om?
– også i betragtning af, at
dette EF-vederlag sandsyn-
ligvis bliver skattefrit.

Her vil spørgsmålet om
troværdighed sandsynligvis
komme ind i billedet. Kan
det nye EF-Parlament, der
vil få øget indflydelse på
medlemslandenes økonomi-
ske politik, i henseende til
personlig indtægt distancere
sig alt for stærkt fra menig-
mand? Det er et problem,
der er gammelkendt på na-
tionalt plan, også herhjem-
me. Befolkningen har aldrig
været særlig lydhør over for
de nøjsomhedsparoler, der
med mellemrum gennem de
seneste tredive år er fremsat
af ministre og andre topfolk
i 1/2 million-kroners klassen.
Blandt andet derfor er be-
stræbelserne for at føre en
generel indkomspolitik al-
drig blevet fulgt af nogen
helhjertet folkelig opbak-
ning.

Dyrtidsportionernes virkning

I Danmark tjener langt de
fleste mennesker, der skal

leve af deres egen årsind-
tægt, under 100.000 kr. Gen-
nemsnittet for samtlige
skatteydere – selvstændige
erhvervsdrivende, lønmod-
tagere, pensionister osv. un-
der ét – var i 1976 knap
63.000 kr. og i 1977 ca.
69.000 kr. I år bliver gen-
nemsnittet 82-83.000 kr.

Også mellem de nævnte
store grupper – og inden for
de enkelte grupper ind-
byrdes – finder der til sta-
dighed forskudninger sted,
selv om indkomspolitikken
over for lønmodtagere (og
pensionister) i de seneste år
har medført en noget stivere
struktur end tidligere. I 1976
– det seneste år, der er no-
genlunde statistisk belyst –
var gennemsnitsindkomsten
(før fradrag) for alle „skat-
tepligtige hovedpersoner“
(gifte kvinder falder uden
for dette begreb) 62.743 kr.
Selvstændige erhvervsdrive-
nde tjente gennemsnitligt
111.224 kr., funktionærer
(og tjenestemænd) 99.283
kr., arbejdere 69.032 kr. og
pensionister gennemsnitligt
33.297 kr. i 1976. Siden be-
gyndelsen af 1970'erne er
lønmodtagergruppen som
helhed gået indtægtsmæs-
sigt frem i forhold til de
selvstændige erhvervsdrive-
vende – ligesom arbejderne
(og pensionisternes) gen-
nemsnitsindtægt har nær-
met sig funktionærernes.

Den månedlige lønstatistik
for industrien – der til
stadighed er det mest å jour-
førte billedudsnit af ind-
tægtsforholdene i Danmark
– har nu gennem flere år
belyst denne udvikling: ar-
bejdernes timelønninger sti-
ger forholdsvis hurtigere
end funktionærernes må-
nedslønninger. Alt efter, un-
der hvilken vinkel man be-
trakter denne udvikling, kan
man tale om arbejderne
forspring eller funktionæ-
rernes (og med dem: tjene-
stemændenes) efterslæb.
Forskydningen er i hovedsa-
gen en følge af, at LO-
områdets ensartede dyrtids-
regulering (for tiden 60 øre
pr. time) fra 1975 erstattede
den procentvise regulering,
der indtil da havde givet
tjenestemændene og store
funktionærgrupper en større
kontant dækning for dyr-
tiden.

Så længe andre lønele-
menter holdes i ave – og
dette er jo indkomspolitik-
kens hovedelement – bliver
forskellen mellem funk-
tionærernes (og tjenestemæn-
dernes) lønninger og arbej-
dernes altså relativt mindre,
jo flere dyrtidsportioner in-
flationen fører med sig. Der
sker således en vis udgligning
mellem disse store gruppers
gennemsnitlige lønniveauer.

Ligeløn og mindsteløn

Samtidig sker en tilsva-
rende udgligning mellem høje
og lave indtægter inden for
hver enkelt af disse store
grupper. Der er ganske vist i
den bestående lønstruktur
meget store spillerum, især
på funktionær- og tjeneste-
mandsområdet (statens høj-
este gage er fem-seks gange
så stor som dens laveste),
men også for industriarbej-
dernes vedkommende (fra
typografens 64 kr. pr. time
til den kvindelige vaskeriar-
bejders timeløn på 35 kr.,
henholdsvis højest og lavest
i Dansk Arbejdsgiverfore-
nings lønstatistik for 4.
kvartal 1977). Målt i kroner
og øre bliver afstanden na-
turligvis ikke mindre, fordi
dyrtidsportionerne er lige
store for alle – men jo flere
portioner der udløses, des
mindre vil forskellen føles i
forhold til lønniveauets al-
mindelige højde.

Også andre faktorer vir-
ker i retning af mindre løn-
afstande. Den principielle
beslutning om ligeløn for
kvinder på det private ar-
bejdsmarked i begyndelsen
af 1970'erne fik således en
varig indflydelse på de kvin-
delige arbejderes lønniveau
set i forhold til mændenes,
selv om der fortsat er en
væsentlig forskel mellem de
gennemsnitlige lønniveauer.
Og gennemførelsen (i foråret
1977) af en garanteret
mindsteløn på 29 kr. pr. time
(nu – med dyrtidstillæg:
30,80 kr.) havde ligeledes til
formål at hæve den lavtløn-
nede del af arbejdsmarkedet
op i forhold til den højtøn-
nede del – vel at mærke for
en gangs skyld uden at sidst-
nævnte igen skulle kunne
tilbageerobre forspringet i
forhold til lavtlønsmarkedet
ved hjælp af „længdning“.

Men også denne specielle
form for indkomspolitik
har kun været en betinget
succes. I hvert fald var for-
skellen mellem faglærte
mandlige arbejderes og hen-
holdsvis ufaglærtes og kvin-
delige arbejderes gennem-
snitlige timelønninger godt
og vel lige så stor, målt i
kroner og øre, i oktober
kvartal 1977, som tilfældet
var i den tilsvarende periode
året i forvejen. Den procent-
vise stigning viste ganske
vist en lille udjævning mel-
lem disse grupper, men det
tilsigtede spring i udviklin-
gen udeblev. Selv i en så
begrænset sammenhæng
som denne lader tingene sig
altså vanskeligt styre. End-
nu mere uopnåeligt er det
naturligvis at få udviklingen
til at føje sig efter en ind-
komspolitik i landsmåle-
stok.

Mogens Korst

BLÆSE VÆRE MED AUGUSTFORLIGET

TEGNEKONKURRENCE

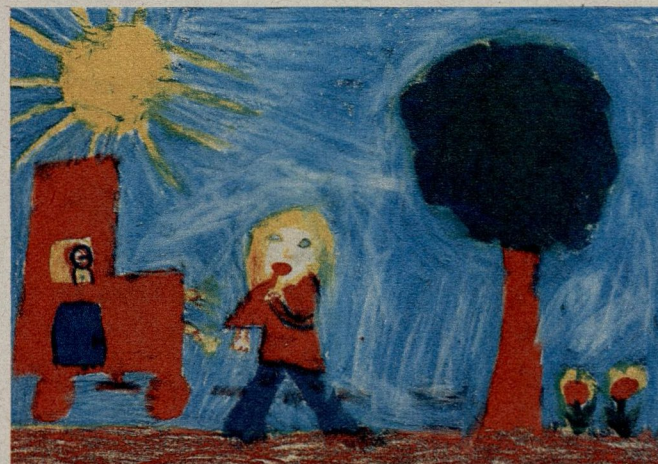

Inge Bolde-bod på Dyrehavsbakken

Illustrationerne på disse sider er alle udført af elever fra Lundtofte skole i Lyngby. Disse tegninger deltager naturligvis ikke i den nu udskrevne konkurrence og skal ikke tages som forbillede for konkurrencedeltagerne. De er kun anvendt som et muntret og farverigt blikfang.

Anne

Marina

FOR ALVERDENS BØRN

Verdensomspændende konkurrence for alle børn under 12 år i anledning af det internationale børneår.

Kan du lide at tegne? Er du elleve år eller yngre? Så har du mulighed for at være med i en tegnekonkurrence, hvor du kan prøve kræfter med børn fra alverdens lande. Hvis du er dygtig nok, kan du vinde både en præmie til en værdi af 1000 kr. og en otte dages rejse til Paris med en af dine forældre. Foruden at der er mulighed for at vinde en række andre præmier.

Konkurrencen løber af stabelen netop nu i alle lande verden over. Anledningen er, at næste år, 1979, er *Det internationale børneår*, og den eneste betingelse for at deltage er, at man ikke er fyldt 12 år den 1. januar 1979. Der er ingen aldersgrænse nedad, så børn i enhver alder op til tolv år kan altså være med.

Emnet er: *Mennesker i år 2000*. Det lyder måske lidt fjernt, hvis man i dag er under 12. Men des større råderum er der jo for fantasien og for den kunstneriske udfoldelse, når ideerne skal omsættes til streger og farver. Man kan tegne i sort/hvidt eller anvende kulører alt efter behag, og der er ikke sat nogen grænser for, hvilken tegneteknik, der må anvendes. Det, der tæller, er blot fantasi, tegneglæde og tegneevne.

Reglerne

Den internationale konkurrence er organiseret af tre af FNs verdensomspændende organisationer (UNESCO, UNICEF og UNHCR). For den danske afdeling står *Den danske nationalkomite for det internationale børneår* i samarbejde med *Samvirke*.

Vil du være med i konkurrencen, skal din tegning være indsendt *senest den 15. november 1978* til *Samvirke*, Roskildevej 65, 2620 Albertslund.

Konvolutten eller hvilken indpakning, du nu bruger, skal udenpå være tydeligt mærket: *Tegnekonkurrence*.

Og sørg endelig for, at der *indeni* – på tegningen eller sammen med tegningen – findes *tydelig* navn, adresse og alder på indsenderen.

De indsendte danske tegninger bedømmes af en dommerkomite bestående af: Maleren *Svend Wiig Hansen*, museumsinspektør *Jette Kjørboe*, redaktøren af bladet *"Formning"*, *Gerhard Milstreu* samt en repræsentant for Børneårssekretariatet og en repræsentant for *Samvirkes* redaktion.

De danske præmier

Resultatet offentliggøres i *Samvirkes* 1. marts-nummer 1979. *Samvirke* har udsat følgende præmier til de ti bedste tegninger i den danske afdeling af konkurrencen:

1. præmie: gavecheck på 1000 kr. til køb i Brugsen.
2. præmie: gavecheck på 500 kr. til køb i Brugsen.
3. præmie: gavecheck på 250 kr. til køb i Brugsen.
- 4.-10. præmie: gavechecks på hver 100 kr. til køb i Brugsen.

Endvidere vil der blive fordelt 40 tillægspræmier i form af bøger udsat af *Munksgaards forlag*.

Internationale præmier

De ti bedste, danske tegninger går videre til den internationale dommerkomite i Paris, hvor de bedømmes sammen med de bedste bidrag fra hvert af de andre lande. Her udvælges den 15. maj 1979 ti internationale førstepremievindere. De vil alle få en tur til Paris ledsaget af en voksen person, de selv udpeger. Opholdet i Paris vil vare otte dage, og de ti vindere skal bl. a. prøve at lave en statue i fællesskab.

Marie Louise

Udstilles verden over

De internationalt præmierede tegninger vil blive udstillet i Paris, Geneve, Montreal og New York. Senere arrangeres en vandrestilling af dem, som antagelig kommer rundt til en mængde lande. De tre nævn-

te internationale organisationer forbeholder sig iøvrigt ret til at benytte motiverne fra de præmierede tegninger på plakater, postkort o. l. til gavn for de gode formål, organisationerne repræsenterer.

Vi gør opmærksom på, at dommerkomiteen *ikke* kan påtage sig at returnere de tegninger, som indsendes til konkurrencen. ●

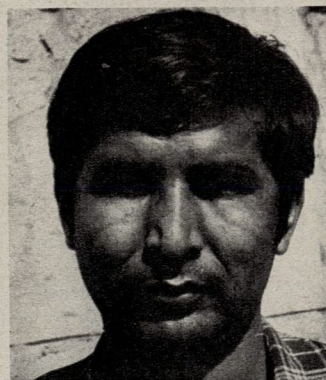

Jan

Drømmen om at blive

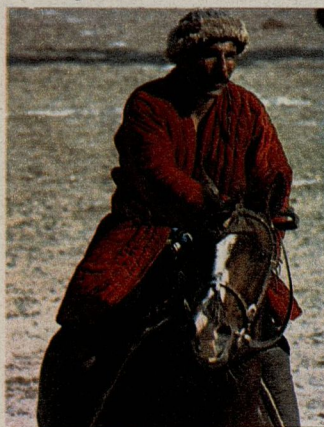

I kamp om kalvekroppen.

For mig er en hest bedre end en kvinde, siger Mahibullah.

Min hingst er den bedste i landsbyen.

Habib er trods sine 60 år den stærkeste rytter af dem alle.

En beretning om kamplegene i Lykkens Ørken, hvor mænd er mænd og heste heste. Heroppe i den fjerne nordafghanske provins Kondozi er det en folkebegivenhed over alt andet, når farvestrålende mongolske ryttere i hundredvis med dødsforagt kaster sig ud i slagsmålet om en kalvekrop, flyvende på deres fantastiske hingste, der er fodret op på rå æg blandet med hvede.

ste den døde krop ind mod målcirklen.

Her er mesterrytterne, Chapandaz, i deres dybe purpur, røde, violette og gule kapper og knæhøje støvler til værn mod hovene, den gyldne horde af kentaure, halvt menneske og halvt hest, sådan som Alexander den Store oplevede dem under sit hærtog, når de i fuldt firspring greb deres faldne, eller løftede en levende ged op i sadlen.

Buzkashi betyder egentlig at drage en ged. Men her oppe i det nordlige Afghani-

stan bruges nu en kalvekrop med hovedet og bagbenene skåret af for at gøre den kortere. Natten over har den ligget opblødt i vand til den er 80 kilo tung. Et øjeblik stemmer og bider og sparker hestene sig ind i startcirklen. Men i samme nu en rytter får fat om den 80 kilo støvede og forrevne kalvekrop står hans hingst dødsstille. Så er jagen begyndt, et gungrende ekko af hove rejser det brune støv mellem bjergene, og det er ikke længere muligt at skelne mennesket fra hesten.

Nogen gange dør vi

Under de officielle kamplege i Afghanistans hovedstad Kabul har jeg set hundrede ryttere bide sammen om piskene i et spring fra sadlen, og tusinder af tilskuere brede deres bedetæpper ud vendt mod Mekka. Kun hestene stod op som skygger i det sidste sollys over bjergene.

Den 26-årige Chapandaz (mesterrytteren) Mahibullah

af JENS BRANNER

Fotos: John Mundy

Jeg er rejst op til Lykkens Ørken, Dasht-i-Shadian og har set Buzkashi kamplegene, hvor mongolske ryttere kæmper om en blodig, ho-

vedløs kalvekrop, holder den stejlt i sadlen, rider den gennem tumlen af flyvende hove, hvinende piske og hingstenes skarpe bid for at ka-

hestemenneske

har aldrig kunne lide ceremonierne ved de officielle kampe. Der er også altid vrøvl med dommerne i Kabul. Men her oppe i Afghanistans nordlige provins *Konduz* kender folk fra landsbyerne hver eneste buzkashi hingst, og ved hvad dens stamfædre har præsteret gennem generationer, ligesom de kender alle de store Chapandaz (rytterslægterne), der er kommet ridende til Konduz fra *Baglan*, *Tahar* og *Badahsan*.

Det er de sidste kampe om foråret, før hestene bliver bragt op til de kolige steder i bjergene, hvor de afghanske konger plejede at fodre deres buzkashi hingste med en blanding af hvede og rå æggeblommer. I seks dage holdes kampe til ære for en Khans bryllup, kun de store landlords kan holde buzkashi hingste til 20.000 kroner, men det er fattige bønder fra bjergene der rider som Chapandaz og risikerer deres liv.

– Nogen gange dør vi, siger Mahibullah. Vi kan blive klemte ihjel, hvis vi får

hingsten over os. Men i en kamp leg forandrer du dig fuldstændig. Du føler aldrig, du kan falde af hesten og blive trampet ihjel. Du har ingen hjerne mere, du er fuldstændig som en maskine. Et hestemenneske kalder de en Chapandaz.

Det er bedre med en dårlig rytter på en god hingst end en nok så glimrende rytter, hvis hingsten er dårlig. *Sayez*, træneren, kan hemmeligt have lært hingsten at bide en rytter i nakken, når han bøjer sig ned efter kalvekroppen. Jeg kunne være blevet bidt ihjel. Et par gange har jeg slået hovedet mod stenene og er vågnet op meget forbavset. Jeg er aldrig bange for at dø, når jeg er i kampen. Men forinden, når jeg ser træningen, så er jeg bange.

Mahibullah siger det langsomt og roligt med sine bløde øjne rettet mod mig. Han er vågnet klokken tre om natten og har stadig smerter i ryggen efter sit sidste fald. Vi sidder i mandsrummet, *Hujraen*, hos hans fader, den gamle Mu-

hammad Sharif, der lige er vendt hjem fra en pilgrimsrejse til Mekka. Muhammad Sharif harker med jævne mellemrum ned i en lille spybakke og lytter snart til *Voice of America*, snart til den russiske propaganda fra transistorradioen, som er trængt ud til de fjerneste egne af Afghanistan. I faderens nærvær taler Mahibullah meget dæmpet, men øjnene er intenst spørgende. Han vil vide om Vesten – er der heste, buzkashi lege? Hans egen hingst, *Quezel*, som betyder hvid, er 12 år gammel, og indtil det 15ende år er den i sin bedste alder for buzkashi. Den har aldrig været i nærheden af en hoppe, den er lukket inde her, så Mahibullahs fjender ikke skal kunne vise den en hoppe, for så er den ikke mere værd i buzkashi.

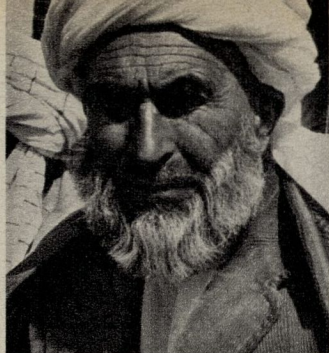
Jeg elsker dig Mahibullah

Mahibullah bestemte sig allerede som dreng for at blive Chapandaz, men han

måtte snige sig hemmeligt afsted til kampelegene. Hans fader kunne ikke lide det, selv om også faderen havde været en stor buzkashi rytter i sin tid, der kunne gribe en 80 kilo hovedløs kalv med en hånd i fuld galop. Mahibullah kan kun ride, hvis hans gamle fader, Muhammad Sharif, tillader det. Måske var det bedre for Mahibullah at gå omvejen til sin moder i *Zananaens* lukkede kvindehus. Der er mere magt bag sløret i Afghanistan end vi fremmede kan ane.

– Men familien har lagt pres på den 26 årige Mahibullah for at få ham gift. Faderen fortæller ham, at ægteskab er godt for nerverne, og det er vigtigere at fremme slægten end ride buzkashi og måske dø. Mange mennesker kender Mahibullah i kraft af hans slægt. Men han siger, at de fleste kender ham for hans buzkashi ridt i kampelegene, selv om han er meget ung.

– En Chapandaz er bedst mellem 40 og 55, siger Mahibullah, når han stadig har styrken og samtidig har fået

Kampdommer fra Kondoz.

Drømmen om at blive hestemenneske

Fortsat fra side 17

erfaringen som tager en menneskealder. Men hvis du er ungkarl er du stærkere. Så jeg har sagt til min fader: Måske vil jeg fortabe min manddoms kraft i et ægte-skab. Nogle Chapandaz er gift, men de holder sig kyske for kamplene, og alligevel er kvinderne stolte af deres ryttere. En pige kan sige til mig: Jeg elsker dig, Mahibullah. Selv de udenlandske kvinder vil have mig, og måske taler jeg med dem, men aldrig mere end det.

– Jeg er 26 år og har aldrig rørt nogen kvinde. For mig er en hest bedre end en kvinde, kostbarere end en bil. En kvinde kan bedrage dig, en bil blive stjålet og nummerpladerne byttet om. Men min hvide hest, Qezel, kan jeg aldrig miste. Det er umuligt at stjæle en mands buzkashi hest, den ville blive genkendt på alt, sine egenskaber, sin farve i enhver buzkashi kamp, og der er ikke buzkashi nogen andre steder i verden end her oppe på højsletterne i Afghanistan.

Djengis Khan var en dårlig mand

Mahibullah fortæller sin historie om buzkashis opståen: I Centralasien havde mongolerne kun heste. Vi havde ikke biler eller asfalt, intet andet end æsel og kamel og hest, og det vigtigste dyr var hesten, vigtigere for en mand end hans hus og hans kvinder, for i hestens kraft og hurtighed lå enhver afgørelse om liv eller død.

– Det skete at nogen stammer brød op fra Kina og Rusland, fortæller han: Karghas og Aftal stammerne stredes indbyrdes. Nogle gange stjal de kvinder fra

hinanden. Og når Karghas på den ene flodbred ville slå mod Aftal stammen på den anden side af floden, så mistede de mange mænd. Kun ved at sprænge ind i fjendens lejr til hest kunne de bringe deres dræbte slægtninge tilbage. Du må være stærk for at slide din broders døde krop ud af fjendens hænder og trække kroppen op i sadlen og ride den over floden.

– Buzkashi betyder fra gammel tid at bringe kroppen tilbage over floden. Hvad hvis du ikke kunne trække den døde krop bort fra vanære og lemlæstelse i fjendens lejr? Så måtte du løfte en ged eller en kalv i fuld galop for at vise din kraft.

– Nu kom Djengis Khan sammen med nogle venner og ødelagde landet, siger Mahibullah. Og Djengis Khan vendte år efter år tilbage og dræbte alle andre stammer. Djengis Khan var en dårlig mand. Han red helt til Bamian ved Kabul, hvor han spillede buzkashi med fanger, sådan at fangerne blev sprængt mellem to hingste. Men det var ikke rigtig buzkashi, ikke som vores kamplege.

Mahibullah spiser frugt, ris, simpel mad. Han har aldrig rørt tobak, hash eller alkohol. Nu drikker han varm gedemælk natten før kamplene i Kondoz. Det er et ritual, et tegn på, at han omsider har fået sin faders tilladelse.

Han tænker på sin hvide hingst, der aldrig må græsse, for så bliver den oppustet og falder i kamplene. Men hvordan give den styrke uden fedme? Meloner, rå æg blandet med hvede, det er stadig den samme diæt som de afghanske konger gav deres buzkashi heste.

Min hingst er den bedste

Bjergene er endeløse som himlen, de brune bjerge, det stille vand i søerne med bittesmå ænder, en krusning af fisketimer langt ude. I Salang passet er der stadig sne. En osende transport af gamle busser er fra morgenstunden begyndt at skride og hoste sig op over passet fyldt til bristepunktet, og afgha-nerne hænger uden på lastvogne malet med blanke glansbilleder af palmer, moskeer og jetjagere. En folkevandring bevæger sig mod Kondoz gennem basarerne, hvor det hamrer og banker fra våbensmedierne og i sølvsmedenes gyder, og skilte gaber med forlorne tæn-

der, og syge øjne ved øjenlæ-gernes boder.

– Nu lydene af hingstene, den høje, tynde vrinsken i en bjergluft der er sval som silke. Oppe ad skråningerne med det dybe fald ned mod buzkashi pladsen holder de ryttere stille som er kommet ridende langvejs fra, så deres hingste kan lære noget af de store buzkashiheste. Enhver rytter drømmer om at blive Chapandaz og få den eftertragtede silkehue, og alle dem jeg taler med vil fortælle det samme: Min hingst er den bedste hjemme i landsbyen. Selv kagesælgeren, Tash Muhammad, ville som alle andre her ride buzkashi, men han kunne aldrig få råd til at købe en god hingst.

Tash Muhammad beder os om ikke at være utålmodige med de nysgerrige, som nu trænges om fotografen John Mundy og mig – de vil os intet ondt, de har bare aldrig set sådan nogen som os før. Men Johns danske kone, Helle, skaber noget af det samme kaos her, som hvis en hoppe pludselig viste sig og ødelagde legene. Det er mænd og kun mænd, der står i tusindvis med deres hingste som silhuetter mod bjergene, hvor morgendisens stadig ligger som et slør, og højt oppe er sneen og de brune ørne.

Du spiser for meget Habib

Hestene ruller sig i støvet, og der er den ophedede em af sved og heste og læder, den kampstemning som mongolske krigerfolk elsker. Der er de udvalgte, Chapandaz, med deres høje, hårde kindben, og arrene efter piske og snitsår, og de knælange støvler som skal tage af for hingstens flyvende hove.

Det er familie mod familie i kamplene, og siden mand mod mand. Der er gamle slægtsfejder, gammel blodhævn som afgøres her i støvet og tumulten under buzkashi kampen, hvor en mand uset kan bruge pisken eller mod alle regler kaste sin modstander af hesten.

Hver rytter holder kalvekroppen forskelligt og fører hesten på sin måde. Hingstene er trænet til at sparke og bide, hvis de kommer i nærheden af hinanden. Nu springer en hingst vild, den kaster sig med en gjaldende vrinsken uden rytter i strakt galop ud mod højene, og hver Chapandaz stemmer sin buzkashi hest stramt tilbage i tøjlen.

– Habib fra Kondoz! Du spiser for meget, Habib, du bliver for tung i sadlen. Men

selv med sine tresindstyve år er Habib en god rytter og den stærkeste af alle til at løfte kalvekroppen.

Vi taler buzkashi, intet andet her inde i teltene. Det har taget rytterne en time at blive klædt på i de knælange støvler og Kondoz purpur, og Baglans røde, og Tahars violette kapper. I stilheden samler rytterne sig om de gamle Chapandaz, de sidder på hug i en halvcirkel og lytter til de hviskende råd. Hvordan man uset kaster en modstander af sadlen.

Buzkashi er imod Koranen, fordi det er muslimer som strides indbyrdes. Så lige før kamplene bøjer rytterne sig i deres knælange støvler oppe på højene vendt mod Mekka.

Det er lidt farligt

Det er kun i Kabul de officielle buzkashi regler følges – med 10 ryttere fra hvert hold. Det mongolske højland tillader 500 at ride frem mod startcirklen med den gennemvædede kalvekrop. Nu standser den gyldne horde op under Khanernes baldakiner, de store jordrotter fra Kondoz og Baglan vil kaste pengesedler i grams, inden den første tre kvarters kamp. Den gamle hvidskæggede høvding, Muhammad Sharif, rider forbi i sin gyldne turban. Solen er nu i middagshøjde. En vrinsken fra tusinde heste, og de stampende hove hvirvler støvet op, stemmer sig ind i startcirklen. Men i samme øjeblik Mahibullah rækker ned efter kalvekroppen, er hans hest trænet til at stå dødsstille.

Mahibullah har redet kalvekroppen rundt om flagene og ind i cirklen, og der er et point for flagene og to for cirklen. Så får han penge af de store Khaner. Bare som en gave der skal bringe lykke, intet andet. Men det er under den kamp mod Kondoz, at Mahibullah får hånden ind i udhulningen mellem kalvens overskårne bagben, og ikke kan slippe da hestemenneskene på en gang kaster sig ind imod ham, og armen brækker som en tør gren.

Det gungrende hovslag og vrinsken og råb som fra en mongolsk krigslejr stilner på en kommando. Stilheden bliver stående fra den endeløse himmel og sletterne her oppe, hvor de mongolske krigstog begyndte. Og jeg hører igen Mahibullahs dæmpede stemme: – Det er lidt farligt. Men jeg er ikke bange for at dø.

JENS BRANNER

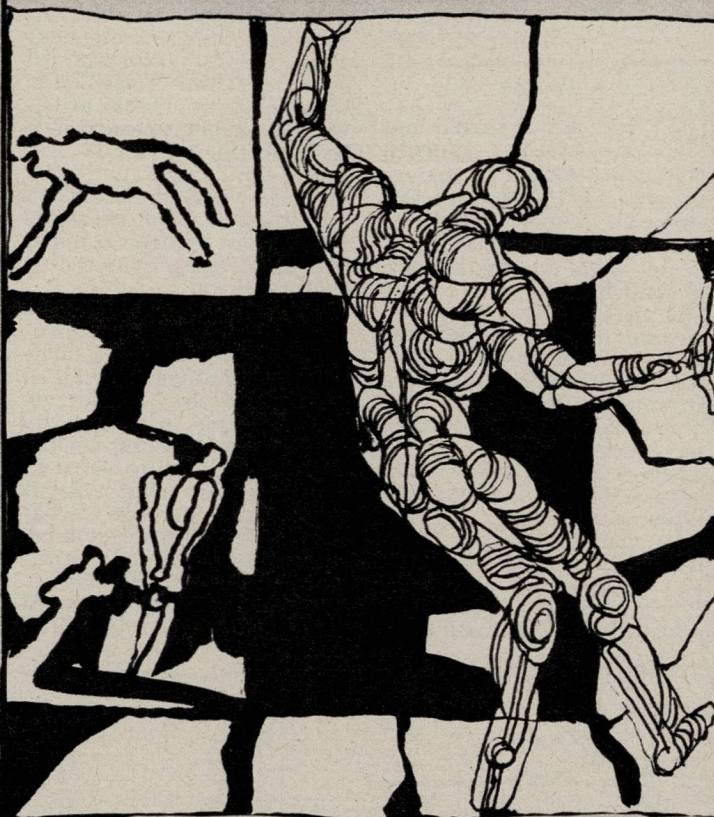
Til alle tider har mennesker i deres magtudøvelse anvendt pinsler og plager mod grupper og enkeltpersoner, der ikke ville makke ret eller blot skulle trues, så man undgik problemer og kunne beholde magten. Historien viser os, at kejsere, konger og diktatorer har påført de mennesker, der har været i deres vold, fysiske og psykiske smerter af ufattelig karakter. Ofrene har været politiske eller religiøse modstandere eller slet og ret kriminelle, som i en række af de gamle kulturer blev behandlet grupp vækkende barbarisk.

Torturens væsen og metoder er desværre ikke noget afsluttet kapitel i menneskehedens historie. Det er et emne, de fleste mennesker naturligt nok helst vil være fri for at høre om og læse om. Men vil vi barbariet til livs, undgår vi ikke at beskæftige os med det.

Takket være fjernsynet, radioen og den trykte presse kan der i dag på kort tid spredes bred offentlig viden om overgreb på grupper og enkeltpersoner selv i de fjerneste egne. Dermed er skabt fornemmelse af, at "tortur er i stigen", "det forekommer i tiltagende grad" o.s.v. Der er imidlertid ikke nogen konkret viden om, hvor mange, der bliver tortureret i dag i forhold til for få eller mange år siden. Men ét er sikkert: Registreringen af torturofre, torturanvendelse og torturformer er øget. Dette arbejde er i vid udstrækning sat i gang af den mellemfolkelige organisation *Amnesty International*, som fik Nobel-fredsprisen i 1977.

For fire år siden begyndte en række læger indenfor organisationen at gøre opmærksom på, at tortur er en sygdom, og at der dermed i særlig grad er brug for me-

1000 læger vil afsløre tortur

Under organisationen *Amnesty International* arbejder ca. 150 danske læger sammen med lægegrupper fra andre lande på at komme torturen i vor tid til livs. Hovedvåbnet er indsamling og fremlæggelse af kolde og klare medicinske kendsgerninger om torturens forekomst, metoder og virkninger. En af de læger, der for nylig har tilsluttet sig den danske gruppe, beretter her om arbejdet.

dicinsk ekspertise i vurderingen af dens metoder, dens ofre og dens bekæmpelse.

De dannede en lægegruppe indenfor *Amnesty International*s rammer for at bekæmpe tortur og dens følger. Det var den danske læge *Inge Kemp Genefke*, der tog initiativet og hurtigt fik tilslutning fra en mindre gruppe kolleger, der var med til at udforme, hvorledes arbejdet kunne gribes an.

Psykiske følgevirkninger

I det øjeblik man definerer en række symptomer og viser, at disse kan have en fælles årsag, og at de kan give et sygdomsbillede eventuelt med senfølger, har man på traditionel vis givet en sygdomsbeskrivelse. Ligesom den medicinske verden tager sig af børn, som er blevet mishandlet, af trafikofre og af mennesker med arbejdsskader, er det naturligt, at samme profession tager sig af torturofre i videste forstand. Efter at tanken først er fremsat, forekommer den indlysende. Og det er derfor let at indse, at man så også må søge kendskab til, hvorledes skaderne opstår, beskrive deres art så snart som muligt efter deres opståen samt følge ofrene med henblik på udvikling af senskader. Dette kræver lægelig metodik, lidenskabsløst og objektivt.

Amnesty International, der med sine langt over 100.000 medlemmer holder et vågent øje med overgreb overfor menneskerettighederne, kan forsyne lægegruppen med oplysninger om enkeltpersoner, der har været udsat for tortur, og om nye steder, hvor man har formodning om, at tortur finder sted. Herefter tager lægegruppen stilling til, hvorledes man kan få en undersøgelse igang i den pågældende sag. Der kan f.eks. blive tale om med kort varsel at sende en mission på to til fire læger til det pågældende

1000 læger vil afsløre tortur

Fortsat fra side 9

sted, for der at undersøge de formodede ofre.

Dette er bydende nødvendigt, fortæller *Inge Kemp Genefke* og *Erik Karup Petersen*, de to ankermand i arbejdet, da bl.a. fysisk påvisning af stedfunden tortur i en del tilfælde kun kan foregå kort tid efter.

En nylig mission til Nordirland blev sendt af sted efter en opfordring fra Amnesty International, der har sit hovedkontor i London. Man søgte før afrejsen at etablere de nødvendige, lokale kontakter. I en sådan situation skal skaffes lokaler til optagelse af sygehistorier og til undersøgelser. De nødvendige apparater og rekvisitter medbringer lægerne selv. Visse steder og afhængig af lægernes sprogfærdighed kan det være nødvendigt at skaffe tolke. En tidligere mishandlet person vil ofte møde med en betydelig skepsis overfor en fremmed undersøger, og det kan derfor kræve lang tid at få etableret en dybtgående samtale om personlige forhold. En enkelt undersøgelse kan vare op til fem timer. Det er nødvendigt med oplysninger om ofrets tidligere psykiske tilstand, bl.a. for at

kunne vurdere de ændringer, der måtte være sket. I Nordirland formede arbejdet på den første mission sig lidt anderledes, idet der her lå lægeerklæringer vedrørende en del af de arresterede, som var undersøgt akut af deres egen læge samt også efter frigivelsen. Disse erklæringer kunne sammen med korte samtaler og undersøgelser give et billede af hvert enkelt tilfældes forløb.

Det særlige anti-terror politi i Nordirland havde længe været under anklage for brutale metoder under forhørene. Der havde imidlertid i modsætning til f.eks. i Grækenland og Sydamerika ikke været anvendt redskaber til mishandling. Der var brugt slag med åben hånd, karateslag og knytnæver, udtrækning af hår i hovedet og på brystet, spark i skridtet, udmattende, langvarige tvangsstillinger, ustandselig forhør af nye udsørgere, ydmygelser (stå op med bukserne nede om hælene under forhør), hånende tiltale og trusler om represalier mod familien. Halvdelen af de 78 undersøgte havde kun været arresteret i de 3 døgn, som det er politiet tilladt at tilbageholde en mistænkt person uden at stille ham for en dommer. Det viste sig, at der foruden de umiddelbare fysiske skader som blodansamlinger, ledopsvulmen og sprængte trommehinder optrådte angstfænomener, hovedpine, hjertebanken, diarré og andre stressreaktioner, der gradvis og delvis forsvinder efter frigivelsen. Tilbage står mange måneder efter hos langt de fleste en række psykiske forstyrrelser. Søvnproblemer, pludselige angsttilfælde, hallucinationer, mareridt, aggressivitet (overfor f.eks. egne børn), irritabilitet, indesluttethed samt tendens til depressioner og et heraf følgende øget alkoholforbrug hører til det mønster, lægen bliver præsenteret for.

Elektrisk tortur

Fra undersøgelser af grækere og chilenerne ved man, at der adskillige år efter torturen eksisterer følger. Mere end halvdelen af disse havde udviklet neuroser eller karakterforandringer, eller var plaget af psykosomatiske lidelser i form af mavesmerter, træthed, seksuelle forstyrrelser og lignende. I Grækenland blev de fleste udsat for „falanga“ (slag under fødderne), hvilket er en særlig torturform udbredt i Middelhavsområdet. 40 pct. af disse har siden haft gangbesvær. I Chile derimod synes den indtil nu mest anvendte metode at være elektrisk tortur. Påvisning af elektrisk tortur er vanskelig, men lægegruppen har arbejdet eksperimentelt med dette problem, og der er god grund til at tro, at man snart er i besiddelse af metodik til påvisning af de ret beskedne vævskader, der fremkommer ved denne meget smertefulde torturform.

En del undersøgte ønsker at være anonyme, men giver tilladelse til, at deres lidelsehistorie bliver anvendt til offentliggørelse overfor de myndigheder, hvor Amnesty International mener, det kan være af betydning. Ofte vil det være vanskeligt at komme til at undersøge de pågældende i deres eget land, mens de torturerende myndigheder endnu har magten. Mange ofre ses derfor i landflygtighed, hvadenten de er

landsforvist eller flygtet. Det gælder f.eks. i øjeblikket folk fra Chile eller Argentina. Andre kan først opsøges, efter at et nyt regime i det pågældende land har løsladt fangerne, og det er muligt at få skabt lokale kontakter, som uden risiko kan hjælpe ved opsporing af ofrene. Mens visse hjælpeorganisationer arbejder efter „masseprincip“ – f.eks. Røde Kors, der pludselig kan sætte ind for at hjælpe mange nødstedte på én gang – har Amnestys tradition været at virke for enkeltpersoner. Det falder i tråd med den medicinske verdens måde at arbejde på, idet viden om hvilke skader og senvirkninger tortur har, kun kan skabes ved mange enkeltundersøgelser. Alle disse oplysninger samles sammen, så man får et billede af hyppighed og forekomst af de fysiske og psykiske følger af bestemte former for tortur. Denne metode er klassisk for beskrivelser og forståelse af alle sygdomsbilleder. Men der skal også anvendes en faglig systematik for at få et overblik over forholdene under arrestationen. Vægttab og forplejning, hygiejniske forhold og sundhedsmæssige tilsyn under interneringen skal registreres. Herved kan man ved enslydende udsagn fra flere forskellige fanger få en sikker beskrivelse af tilstanden i visse fængsler. I nogle situationer kan man måske endda hjælpe til at forholdene forbedres.

Erfaring fra Sydkorea

Det kan i nogle lande være vanskeligt at få forbindelse med tidligere fanger. Et eksempel herpå oplevede lægen *Erik Karup Petersen*, da han sammen med nogle jurister var i Sydkorea. Gruppen blev holdt tilbage ved indrejsen til landet under forskellige påskud og meddelelse om, at landets justitsminister gerne ville mødes med disse interesserede udlændinge. Han mødte nu ikke op, men mange timer senere ankom byens politichef og gjorde sig personlig bekendt med deres ærinde. Da man skulle forsøge at finde de tidligere fanger, viste det sig, at samtlige havde fået en meget pludselig og bestemt invitation til en bustur rundt i landet på regeringens regning. Denne bustur varede, til Amnesty-folkene havde forladt Korea. Og selv om man fra koreanske læger kunne få oplysninger om formodet tortur med f.eks. knoglebrud og lignende, turde disse ikke hente

røntgenbillederne i arkiverne. Denne tidlige erfaring i lægernes arbejde på stedet har været værdifuld for senere tilrettelagte besøg.

Naturligvis må man op-søge steder på formodninger og mangelfulde oplysninger, men først når man har skabt fuldstændig sikkerhed for de foretagne overgreb, og gennem direkte og sikre undersøgelser har påvist, at tortur har fundet sted, kan det enkelte tilfælde anvendes som dokumentation.

Dokumentation er netop nøgleordet for den medicinske profession, og det har derfor været nødvendigt at udføre eksperimentelle undersøgelser, blodprøver, detaljerede specialundersøgelser af hud, øjne, tænder o.s.v. for at få så fast grund under fødderne, at det fremlagte materiale er uomstødeligt. Ved denne form for bevisførelse er det også lykkedes at få politikere i mange lande til at erkende, at tortur finder sted i vid udstrækning, og at det kan blive nødvendigt, at dette forhold tages op i de nationale parlamenter og i de overnationale organisationer. Ideelt ville det naturligvis være, om FN aktivt tog dette problem op. Men én ting er den stadige påvisning af, at tortur finder sted i mange lande og på mange forskellige måder. Noget andet er at hjælpe de enkelte ofre i deres ofte fortvivlede situation senere. Her ligger en række medicinske og sociale problemer. De medicinske hører hjemme hos lægerne, hvorfor den enkelte læge skal undervises i og have oplysning om, hvorledes man diagnostiserer og hvorledes man behandler senfølger af tortur.

Torturskoler

Lægegruppen i Danmark, som nu tæller ca. 150 aktive, frivillige læger fra så at sige alle specialer, har besluttet at arbejde for politisk forståelse for en speciel støtte til tidligere torturofre. I Danmark, Holland og Norge sidder man med en særlig erfaring om forhold af lignende karakter. Koncentrationslejrangerne fra sidste verdenskrig er det bitre grundlag vi har høstet denne viden på. Man ved nu med sikkerhed, at de fysiske og psykiske belastninger som KZ-fangerne var udsat for i få måneder eller et par år, har givet alvorlige senfølger hos størstedelen af dem. I adskillige tilfælde først mange år senere. Den danske lægegruppe har sammen med nu dannede tilsvarende

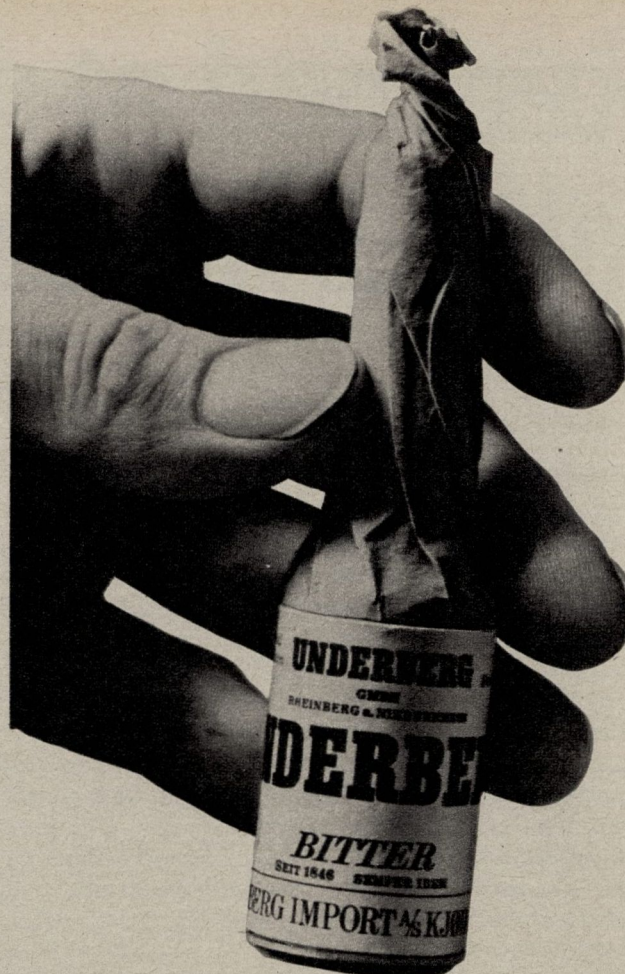
grupper i andre lande påbegyndt arbejdet med at samle et materiale, som politikerne kan basere deres overvejelser på, således at torturofrenes situation kan afhjælpes.

Den danske lægegruppe er brugt som model for opbygning af tilsvarende grupper i en række andre lande, fortrinsvis i Europa. Omkring 1000 læger har tilsluttet sig arbejdet, som når det bliver tilstrækkeligt internationaliseret, givetvis vil kunne have betydelig effektivitet. En stor del af lægearbejdet er jo i forvejen internationalt, og netop den profession har mange kontakter, som gør dette specielle arbejde muligt.

Ved den første konference om „tortur og den medicinske verden“ i Athen i år var halvdelen af indlæggene danske, og en række rapporter blev fremlagt. Flere af undersøgelserne gav det indtryk, at visse torturformer synes at være systematiseret på en sådan måde, at bødlerne må have lært (= er blevet instrueret ensartet i) deres grusomheder. Man formoder derfor, at torturskoler eksisterer. En lille gruppe fik til opgave at opspore og afsløre disse centre, hvis beliggenhed man har kraftige formodninger om. Fagforeningsfolk, jurister, politikere, læger og skribenter er blandt de grupper af mennesker, der hyppigt bliver indfanget og mishandlet. Det kender vi fra de senere år bl.a. fra Spanien, Portugal og Argentina. Men hvad lægegruppen især har rettet sin opmærksomhed mod er, at folk fra den medicinske verden (f.eks. læger, sygeplejersker og farmaceuter) direkte eller indirekte har deltaget som torturudøvere eller -håndlangere. Man har i øjeblikket søgt kontakt med 20 navngivne læger i Chile, Sovjet og Sydafrika, som lægegruppen med stor sandsynlighed mener har deltaget i tortur. De nationale og internationale lægeorganisationer vil senere blive inddraget i denne problematik, som både er afskyelig og vanskelig at håndtere.

Men det nytter ikke, at lede og afmagt får det sidste ord, blot fordi betydelige vanskeligheder rejser sig, og fordi det drejer sig om fjerne problemer. Der er al grund til at håbe, at hvor velmenende organisationer og moralske fordømmelser hidtil er kommet til kort, kan mobilisering af professionelle kræfter blive et afgørende middel i bekæmpelsen af tortur af mennesker.

GORM WAGNER.

Inderst inde har du brug for en Underberg.!

Når det store kolde bord var større end stort. Når dagen var hård får det lidt tid til for meget arbejde. Så ha' Underberg ved hånden. Del den ikke med nogen. Men nyd den store, stille virkning af krydderurter fra 43 lande. Det er en vederkvægende oplevelse. For maven og hele systemet - inderst inde.

UNDERBERG
-gaven til maven

Vær med at skrive folkets historie

Den 82-årige Axel Hansen retter i denne artikel en opfordring til medborgere i hans egen aldersklasse om at skrive deres erindringer – og til unge og yngre mennesker om at hjælpe dem med opgaven. Det er vel at mærke folk uden særlige forudsætninger for historieskrivning, han appellerer til. Han selv udgav, da han var firs, sine erindringer i en bog på 120 sider „Gennem livets skole i kedeldragt og kjole“*, hvoraf vi bringer et afsnit på næste side. Noget lignende kan mange andre ældre mennesker også gøre, mener Axel Hansen. Det vil både berige deres eget liv, give anledning til et samarbejde med yngre generationer og forøge vort samfunds historiske kildemateriale med førstehåndsberetninger fra de jævne lag, som næsten altid er blevet overset.

af AXEL HANSEN

Når man har levet et langt liv – f. eks. som jeg rundet de fire snese, – har man oplevet en masse og taler gerne derom. Men hvem har tid til at høre efter i dag? Et klogt menneske sagde derfor til mig: Kan du ikke fortælle for dine børn og børnebørn, så skriv til dem. Jeg fandt først tanken umulig. Men resultatet blev en bog, hvori mine erindringer er samlet til børn, børnebørn og oldebørn. Faktisk har jeg selv skrevet bogen, selv om det ikke er så ligetil for menigmand at begynde at lege forfatter. Der må hjælp til. Hukommelsen hos os gamle har ikke altid rede på den kronologiske orden på tingene, og mange erindringsbilleder dukker først op, når man får chance for at fortælle løs til en, der giver sig tid til at lytte.

Med een finger

Her er en båndoptager en uvurderlig hjælp, hvis man lader den optage de mange

afslappede samtaler, som simpelthen er nødvendige for at få minderne frem. Et spørgsmål om et eller andet afføder nemt svar på flere ting. Når først der er åbnet for det kildevæld af minder, man har, vælter de frem i broget forvirring. Glæden ved at fortælle løs, gør det hele så levende for en, at det er som at opleve det påny.

Når båndoptageren senere genfortæller det hele, må man naturligvis til at sortere noget fra. Det klarede jeg alene. Time efter time sad jeg og lyttede til min egen stemme på båndene, mens jeg på en lånt skrivemaskine med een finger (højre hånds pegefinger) skrev 118 korte erindringsbilleder ned på små sedler i A-5 størrelse. Når jeg læser bogen igennem føler jeg virkelig, at det er min egen formulering helt igennem, også de steder, hvor andre har hjulpet med at kæde de enkelte erindringsbilleder sammen til en helhed.

Jeg har altid syntes at mit liv har været temmelig indholdsløst og ligegyldigt – ja nærmest omsonst. Men da mine børn, børnebørn og ol-

debørn på min 80-års dag fik den første dupliserede udgave og senere viste den til venner og bekendte, blev jeg opfordret til at få den udgivet som eksempel til nytte og glæde for andre. Siden er jeg blevet bestyrket i min tro på, at det var rigtigt at sige ja dertil. Folkemindesamleren Eske Mathiesen sagde engang, at et folks historie ikke blot skal være en beretning om regenter, regeringer og den velbjergede top i samfundet, men sandelig også om den jævne befolknings tilværelse. Det er LIVSLI-NIEN, det drejer sig om. Folk, der ikke kender deres historie, kan man trække rundt ved næsen, husker jeg han sagde. Men om de nederste klasser i samfundet er der skrevet alt for lidt.

Gruppe-arbejde

Mange gamle mennesker sidder inde med stor viden om, hvordan livet er levet i de første årtier af dette århundrede. En del af dem synes måske som jeg, at det de har oplevet, er ganske almindeligt og ligegyldigt. Det kan i mange tilfælde være helt forkert.

Desuden er der sikkert mange ældre, der nok kan fortælle om mangt og meget, men ikke selv magter at samle det i en ordnet rækkefølge og helt giver op over for at skulle formulere det i skrift. Men det drejer sig blot om at finde hinanden.

Det er I unge, der i fremtiden har brug for den viden, I endnu kan nå at få af min generation. Derfor bør I være med til at tage initiativet til samtaler, spørgsmål og båndoptagelser. Det er et emne og en interesse, der går på tværs af generationerne, så også enhver anden, der har tid tilovers – invalidepensionist, arbejdsløs eller almindelig interesseret, kan bruge sin fritid til at gå med i et gruppearbejde. Alene det at give sig tid til at lytte er

en vigtig side af det, stoffet skal gennemgås, det uvæsentlige sorteres fra, illustrationer findes frem eller fotograferes og endelig skal der renskrives. Der er arbejde for en gruppe på mindst fire. Men hjælpere i et sådant arbejde må vise hensyn og omtanke.

Rundt i Danmark er der vel snart 250 lokalhistoriske arkiver, mange tilsluttet bibliotekerne. De er alle parate til at modtage kilde-skrifter, altså også nedskrevne erindringer af almen interesse til brug for dem, der vil forske i en egns historie. Jeg tænker mig, at man også her vil være med til at skabe kontakt mellem folk, der har brug for hjælp og folk, der har lyst til at hjælpe.

Er man først som jeg kommet i gang med at fortælle om fortiden, bliver man interesseret i hele tanken om på den måde at være med til at samle og bevare det danske folks historie.

Appel til de yngre

Men mange gamle er isolerede og kan ikke selv få kontakt. Det er derfor jeg appellerer til de yngre generationer om at tage initiativet. Måske kan I øve jer på familie eller venner. Bedste- og oldeforældre. Få de gamle albums frem og hør, hvad de får dem til at fortælle. Det er de færreste hjem, hvor der ikke findes et fotografiapparat og en kassettebåndoptager i nærheden. Har I det alligevel ikke, er der her en lejlighed til at finde en eller to, der på den måde teknisk kan hjælpe med i gruppen. En, der har adgang til en skrivemaskine er der også brug for.

Denne kontakt mellem generationerne vil være af stor betydning for alle, der går med i samarbejdet, ikke mindst i en tid, hvor vi er bleven forfaldne til at dyrke kontanter i stedet for kontakter.

Det er os gamle omkring de 80, der endnu kan huske årene før og under 1. verdenskrig. Det er os, der kan fortælle det, der bør ligge i arkiverne fra den periode som forskningsmateriale for efterslægten. Men det er vigtigt at få alt så alsidigt belyst som muligt og med så mange levende eksempler som muligt. I arkiverne vil historieforskerne finde det fortalte, kunne udvælge det væsentlige og krydre det med eksemplerne, der er fortalt, så vi sammen kan skabe en levende *Folkets Historie*.

Men vi bliver færre dag for dag – så det haster.

* Udgiven på forlaget Dixit, Møllevej 11, 8653 Them

Fattigadel og tjenestefolk

Her hos os kommer hestene lige efter greveparret, så hundene, hønsene, børnene og til sidst tjenestefolkene. . .

Det var den oplysning, den 16-årige **Axel Hansen** fik af kusken, da han en dag i 1912 ankom til herregården **Tryggevælde** på Østsjælland for at tiltræde som ungtjener (elev) hos grev og grevinde **Moltke**. Begge var født ind i den højeste, danske adel, men sad i forhold hertil i ret „små kår“, mens de ventede på at arve et ordentligt gods. Det er et ofte beskrevet miljø, men sjældent set „nedefra“, som Axel Hansen gør det i sin levnedsskildring.

Vi gengiver her et af dens afsnit som et supplement til Axel Hansens artikel på forrige side.

Herskabet ved kaffebordet og hestene ved vandingstruget. Det var de to grupper af levende væsner, som kom først i rangfølgen. To fotografier fra en sjællandsk herregård (ikke den i artiklen omtalte). Billederne er taget af Elfelt i årene lige før 1. verdenskrig.

af AXEL HANSEN

Dagen begyndte senest klokken 6 i anretterværelset, et langt, smalt rum, hvor bordet var fyldt med et utal af petroleumslamper, der skulle gøres istand, påfyldes olie og brændes til, så de straks kunne stå på højeste blus uden at ose, når man senere tændte dem. Det fik jeg forresten aldrig lært.

På gulvet stod en række fodtøj så lang som en landsbygade. Fem mennesker skiftede ustandselig fodtøj dagen igennem. De var jo snart ude snart inde og i mellemtiden i staldene. Hver gang blev et nyt sæt fodtøj taget i brug. Og alt det fodtøj skulle også pudses under sålen, hele sålen. Så der gik ikke så lidt sværte til. Den blev ligesom de øvrige ting, vi skulle bruge i huset, udleveret om morgenen fra fadeburet af grevinden personligt.

Efter den morgen-omgang med lamper og fodtøj skulle der så serveres morgenmad for de to grevebørn: en ung greve og en

Fortsættes side 24

Brugsen

Se her!

Spar 5³⁵

4/9—9/9 har vi tilbud på Leni's billigste toilet-papir. 16 ruller ubleget, dobbelt og ufarvet papir for kun 22,50.

Leni – vort eget mærke for husholdnings og toilet-papir.

Brug Brugsen

Fattigadel og tjenestefolk

Fortsat fra side 23

komtesse samt deres lærerinde. Når deres servering var overstået, skulle jeg lægge tøj frem til greven i hans toiletværelse. Her gjaldt det om at have på fornemmelsen, hvad Hans Højvelbårenhed kunne ønske at have på til det, der skulle ske netop den dag, så det rigtige tøj lå parat lige til at trække i, ellers ...

Derefter satte jeg morgenmad frem til greven og grevinden. Det vil sige morgen er et vidt begreb. Klokken var efterhånden ved at være 10. Grevens morgenmad bestod af the (sort som tjære) og æg, men hvis det ikke var efter ønske, var det bedst at undgå greven indtil frokost. Thebladene fra denne kop blev gemt og brugt til folkenes aftenthe, ca. 30 kopper. Det tyndede ud på farven.

Hendes Nåde

Grevinden var som nævnt tidligere på færde, så det var ikke hendes første måltid, der blev indtaget sammen med greven. Når hun havde været i bad og begyndte at klæde sig på, lød der et par klemt på klokken. Så skulle hendes kaffe og varme mælk sættes frem sammen med 30 kammerjunkere og honning.

Når den morgenmad var for-tæret, var det om at være parat med huskesedlen, for så kom Hendes Nåde i fadeburet for at udlevere de forskellige ting. På det tidspunkt var hun altid iført skjortebluse, lang sort nederdel og stort rødt forklæde med en spånkurv over armen. Heri lå nøgler og fem par handsker, et par til fadeburet, et til hønsegården, et til stalden osv. ...

Hver gang jeg stillede og bad om sværte, fik jeg en overhaling for al den sværte, jeg brugte. Der kunne ikke engang blive sværte til mine egne sko. Jeg har endda præsteret at bruge min private sværte til herskabets fodtøj for at være fri for vrøvl. Stearinlys og tændstikker, som jeg skulle sørge for var rede på de forskellige side- og natborde, blev der også brugt rigeligt af, fik jeg at vide. Det var herskabet selv der brugte dem, og de overhaling fandt man sig i!

Herskabskost og tjenerkost

Frokosten blev indtaget kl. halv et. Maden blev sat frem, men der blev ikke vartet op ved frokostbordet. Det gjorde man

Fortsættes side 26

Uanset om du idag får olie
fra et lavprisselskab eller et
af de multinationale, er
her et interessant alternativ ...

Olieselskabet Danmark -dit eget olieselskab send kuponen og hør nærmere

For mange er køb af fyrings-
olie et spørgsmål om ...

ENTEN

køber du hos de store olie-
selskaber. Du får udmærket
service og bistand. Men be-
taler til gengæld også relativ
dyrt.

ELLER

også køber du hos de min-
dre lavprisselskaber. Her
får du ganske vist olien lidt
billigere. Men du må und-
være den udstrakte person-
lige service.

Med Olieselskabet Danmark
er det imidlertid et

BÅDE OG

Hos os får du nemlig både
fuld service og moderate
priser. Olieselskabet Dan-
mark er et rent dansk olie-
selskab dannet ved
sammenslutning af »Dansk
Andels Kulforretning« og
»Fyns Kulindkøbsforening«.
Fra foråret 1978 blev
ligeledes »OK Olie A/S«
inddraget i samarbejdet.

Landsomfattende

Olieselskabet Danmark er
således et både stort og
landsdækkende selskab,
der i kraft af sin indflydelse
kan købe ind til fordelagtige
priser.

Forbrugernes eget selskab

Dertil kommer, at Oliesel-
skabet Danmark er rent for-
brugerejet og dermed også
rent forbrugerledet. Selska-
bet styres helt igennem på
demokratisk basis. Det
betyder, at overskuddet går
direkte tilbage til kunderne
i form af lavere priser. Og
netop fordi ingen andre skal
tjene på det, kan vi tilbyde
fyringsolie til særdeles for-
delagtige priser.

Sikre forsyninger

Yderligere kan vi garantere
forsyningsikkerhed, idet vi
får en stor del af vores olie
fra det stabile »Ekofisk-felt«
ude midt i Nordøen.

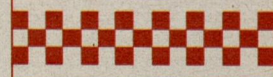
Fuld service

Vi kan ligeledes i kraft af vor
landsomfattende kapacitet
yde dig alle former for hjælp
og vejledning – 2 mulighe-
der for oliefyrsabonnement,
graddagsordning samt råd-
givning og hjælp ved finan-
siering af ny tank eller kedel
– kort sagt: super-service.
Kun Olieselskabet Danmark
kan tilbyde dig alle disse
fordele.

Over 2000 forhandlere

Olieselskabet Danmark
distribuerer og sælger - for-
uden fra vore egne afdelin-
ger - også gennem: Brug-
sen, Kvickly, DLG samt
Andelsgrøvvareforeninger-
ne. Det betyder med andre
ord, at uanset hvor i landet
du bor, har du en forhandler
lige i nærheden. Du kender
ham måske i forvejen. Kig
ind til ham og få mere at vide.

OK

Olieselskabet Danmark

Rådhuspladsen 3
(06) 12 38 88
8100 Århus C

Send kuponen og få en informations- brochure

Vi vil naturligvis gerne give
dig flere oplysninger om
Olieselskabet Danmark,
end der er plads til her.
Ring til os eller send
kuponen. Så sender vi dig
– helt uden forbindelse –
vor 8-siders informations-
brochure, der nærmere
fortæller om alle de for-
dele, vi kan
tilbyde.

Vær hurtig og få et flot bilkort oven i

Sender du kuponen inden
3 dage, forærer vi dig til-

med et stort og nyttigt
bilkort, så du kan spare
lidt af den dyre benzin ved
at vælge den korteste vej,
når du er ude at køre.

Og vi har da også tænkt på børnene

Olieselskabet Danmark
har nemlig startet en
energiklub for alle børn.
Klubbladet, der bl. a. in-
dholder spændende kon-
kurrencer, uddeles af
tankbilschaufførerne.
Og der bliver chance for at
vinde masser af sjove
præmier hver eneste gang.

Kupon

Vores nuværende kunder får naturligvis
både bilkortet og Energiklubbens blad
automatisk. Tankbilschaufføren har
begge dele med næste gang, han
kommer.

☐ Ja, la' mig få lidt mere at vide
om, hvordan Olieselskabet Danmark
kan tilbyde både lave priser og så
meget service.

Navn:

Adresse:

Postnummer
og by:

Reserveret postvæsenet

Postbeserges
ufrankeret.
Olieselskabet
Danmark
betaler portoen

422

Olieselskabet Danmark

Rådhuspladsen 3,
8100 Århus C

ikke hos nogen af slægten Moltke og vist heller ikke ved hoffet dengang. Herskabet ønskede at være alene denne ene gang om dagen. Maden var uhyre beskedne. Grevinden og børnene fik det samme til frokost, som vi tjenestefolk på samme tidspunkt fik som middagsmad. Så kunne vi i al fald ikke klage. Men den kost ville greven ikke nøjes med, så han fik en rest fra den foregående dags herskabsmiddag.

Vores kost var også meget ensformig. For hver dag i ugen var der en bestemt ret. Hvis vi var i tvivl om, hvilken dag det var, kunne vi blot se på maden. Den var trist, og der blev holdt kontrol med alt. Dog havde jeg fundet en udvej for af og til at blive mæt. Der blev holdt mange høns på gården, og skulle jeg f.eks. hente varmt vand, røg der på vejen et par æg ned i min servantekande. Lidt kogende vand på, og der var lidt efter et par blødkogte æg. På samme måde kunne en kop stærk kaffe fra herskabets kande kvikke op på den lidt kedelige aftensmad. Jeg tænkte som så: Kan husjomfruen gøre det, kan du også.

Når hun begyndte på herskabsmiddagen, startede hun med at lave kaffen. Det foregik på en særlig måde. Når det første bryg var løbet igennem, tog hun det og trak sig tilbage til spisekammeret, for der selv at nyde kaffen og en cerut i fred. Inden hun gik, kom hun igen vand på kaffekanden til herskabet, men næste bryg stod jeg parat til at snuppe. Derefter vand på igen, og brygget var stadig stærkt nok til Hans Højvelbårenhed og Hendes Nåde.

Herskabets middag blev serveret klokken 6. Også den var beskedne. To retter, den ene som regel grønsager fra haven. Og var der ikke andet, så var der jo altid porrer. Der blev spist tonsvis af dem i vinterens løb.

Efterretten var en eller anden form for oksekød. Der blev jævnlige slagtet en ko, hvoraf de bedste stykker blev førtæret ved herskabs-bordet. Resten overtog slagteren. Oksekød kom ikke på folkenes menu. Så var der kommet uorden i mad-kalenderen. Den grevelige dessert var som regel frisk frugt fra havens høst. Vi fik aldrig lov at smage den. Var der stød frugt eller lignende, gik det i svinetønden. Svine- ne rangerede altså også over os. Også inden for folkeholdet var der i høj grad en rangfølge, der skulle overholdes, endog under

måltiderne, selv om maden var den samme. Rækkefølgen var: Forvalterbord, mellembord og folkebord.

Ved forvalterbordet sad naturligvis forvalteren, derefter husjomfruen, linnedjomfruen og underforvalteren. Men da sidstnævnte pludselig fik sin afsked efter et skænderi med forvalteren, blev jeg indsat i stedet. Fodermesteren spiste på sit værelse, for han lugtede af kostald.

Ved mellembordet sad stuepiger, kusk, rideknægte og staldkarle. At de lugtede af hestestald, blev der ikke talt om. Det var ganske tydeligt finere at lugte af hest end af ko.

Det fjerde bord, folkebordet, var for husmændene. Avls-gårdens personale var gifte folk, der boede på gårdens jord i gårdens huse. Konerne havde pligt til at deltage i malkningen af de mange køer. Iøvrigt var der ansat en del polakker, karle og piger, men de havde deres egen menage i et af udhusene.

Den ældste af husmændene blev regnet for forkarl og red derfor i spidsen, når de drog ud i marken, og ligeledes når de tog hjem. En ung polak, der arbejdede på en mark nærmere gården end de andre, tillod sig engang at ride hjem, da det blev fyraften, uden at vente på de andre. Forkarlen klagede over den formastelige til forvalteren, der gav Josef, som polakken hed, en ordentlig gang bank.

Adelig middag

Vores aftensmad blev smurt kl. 5 om morgenen af de to kokkepiger. For mig gjaldt det om at finde en pause, hvor jeg i farten kunne sluge det dødsenstriste smørrebrød, inden jeg skulle servere ved herskabsbordet. Min middag havde jeg jo spist, mens grevparret spiste frokost.

Trods den beskedne mad var herskabsmiddagen en større festforestilling: Opdækning som var det et kongeligt taffel. Alle klædt i aftentoi. Grevinden altid i silke, nedringet og med slæb på kjolen. Greven i kjole og hvidt og lakstøvler. Kjolen ganske vist grøn af ælde, lakstøvlerne bundløse og bagen i bukserne bestod nærmest af stoppegarn.

Børnene var altid i matroestøj, hvid bluse og sorte benklæder eller sort nederdel. Lærerinden i en beskedne sort kjole. Jeg selv var i gråt tøj med gul- og blåsmalstribet vest hele dagen, men til middag med hvidt slips til forskel fra formiddagens sorte. Kun ved selskabelighed var jeg i kjole med æggegul vest som på Lystrup slot, hvor greven stammede fra.

Når de tarvelige daglige retter var serveret på fyrstelig vis, var der opvask til stuepigerne som efter en mindre konfirmation, kort sagt en "tallerkenmiddag".

VÆR AKTIV - SOM LEDIG

En af vore arbejdsløse læsere har sendt os nedenstående brev som en reaktion på Nan Henningsens interview med chefredaktør Knud Vilby i julinummet om hans og Kjeld Sørensen nye bog: *Fattig i Danmark. I interviewet gav Knud Vilby bl. a. udtryk for den håbløshed, der breder sig, fordi stadig flere på grund af arbejdsløsheden føler sig overflødige. Den psykiske belastning ved at være ledig betegnede han som "den nye fattigdom, der på mange måder er værre end den, vi kendte i 1930'erne, fordi den er uden håb om, at det bliver anderledes". Indsenderen svarer Knud Vilby således:*

Jeg hygger mig – jeg er arbejdsløs, 62 år!

Dagsplan for en arbejdsløs:

kl. 7.00 Op om morgenen.

kl. 7.30 Morgenmad.

kl. 8.00 Ringe efter arbejde (det samme svar: "De hører fra os").

kl. 8.30 Avisen, H & K bladet, Samvirke, Dyrevennen, fagblade, L.O. bladet, tidskrifter, lokalblade, o.s.v.

kl. 12.00 Tur med gravhunden "Mozart".

kl. 13.00 Let frokost

kl. 13.30 Læse bøger, skrive breve, skrive artikler, evt. maleriudstillinger, evt. eftersyn, evt. auktioner, museer, besøge venner – eller bare gå en tur med gravhunden og finde en bænk og få en sludder med andre mennesker.

kl. 17.00 Lave mad.

kl. 18.00 Hvil.

kl. 19.30 TV.

kl. 23.00 NATMAD.

KL. 23.15 Klassisk musik – Mozart eller Bach, Brahms, Beethoven – de tre store Ber i tysk musik, eller radio eller gramfon.

kl. 24.00 I seng.

P.S.

1. Jeg kan ikke få arbejde.

2. Det er ikke min skyld.

3. Jeg har arbejdet i 50 år – siden jeg var 12 år!

4. Skyldfølelse: Nej – jeg har aftjent min "værnepligt". Nul med: Du er sat uden for samfundet – du er ubrugelig – du skal ikke på arbejde o.s.v.

5. Jeg vil ikke have mavesår – eller på "tosseanstalt", nervehospital.

6. Jeg siger til mig selv. Tag det roligt – stille & roligt. Tænk dig om – indret dig efter forholdene.

7. Læs dine bøger – Bland dig i fagforening – Genta-gelse: Se udstillinger, malerier, kunst, auktioner – det er morsomt. Tankerne kommer i sving. La' vær med at kede dig!

8. Læs Andersen-Nexø, Skjoldborg, Harald Bergstedt eller Nis Petersen. Så kommer I ikke til at kede jer – og tanker kommer i sving.

9. Bøgerne giver andre tanker – I bliver beskæftiget med noget.

10. Vær aktiv – som ledig.

Henry Jacobsen
Juni Allé, Herlev

DET TUBRUDTE MENNESKE (ET DRAMA OM AT VÆRE ARBEJDSLØS...)

EN SKØNNE DAG HØRTE MARTIN M. STEMMEN. VREDENS STEMME DER SLOG NED SOM ET LYN...

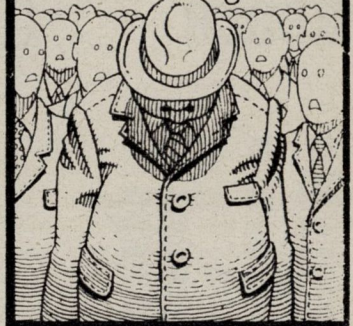
MARTIN M! DIN DOM ER FÅLDET. DU IDØMMES LOVENS STRENGESTE STRAF.

ARBEJDS- LØSHED

...ARBEJDS-
LØS!

SÅLEDES MISTEDE MARTIN M. SINE OMGIVELSERS AGTELSE...

JEG

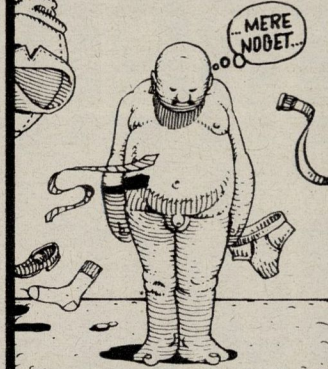
HAN MISTEDE TEGNENE PÅ SIN YDRE VÆRDIGHED, SYMBOLERNE PÅ SIN JORDISK MAGT...

...ER IKKE...

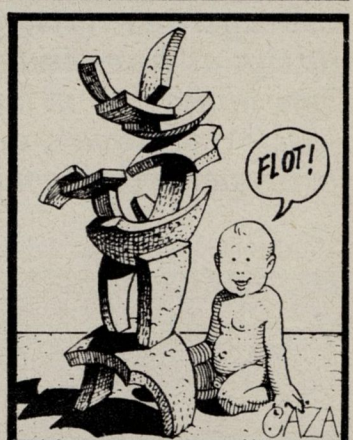
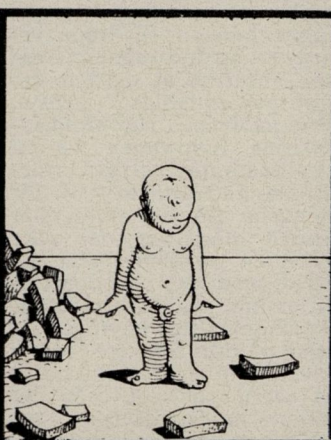
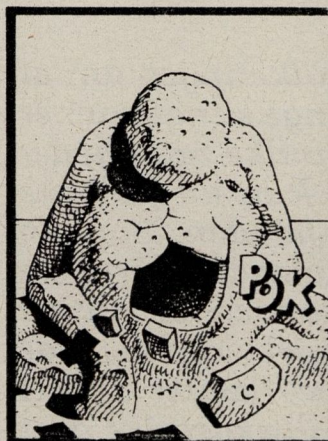
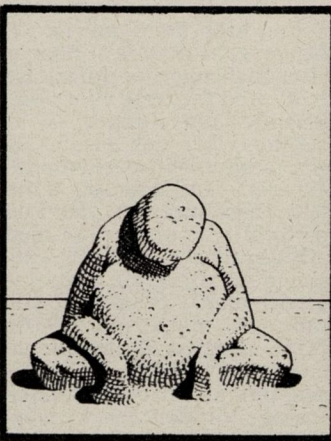

HAN MISTEDE SIN GARNITURE, SINE MASKER, SIN RUSTNING

...MERE NOGET...

SLUT! MARTIN M. ER IKKE MERE NOGET. FORSTENET. EN SALTSTØTTE. INDKAPSLET. STIVNET.

Når reklamen vildleder

Lovene vedtages i folkettinget for at blive brugt. Men i mange situationer er det svært at afgøre, hvilke rettigheder forbrugeren har. Og kun de færreste har lovene lige ved hånden. Som en hjælp til usikre og tvivlende forbrugere vil Samvirke i de kommende numre kort gennemgå hovedprincipperne i de vigtigste forbrugerlove. Samler De alle artiklerne, får De et lille kartotek over forbrugernes rettigheder, der kan være nyttigt at have inden for rækkevidde. Den første lov vi tager fat på er markedsføringsloven, der er grundlaget for forbrugerombudsmandens virke.

af POUL DINES

Er De utilfreds med udformningen af en annonce, er adressen for Deres klage Forbrugerombudsmanden. Men klagen skal ikke være motiveret af ønsket om at få nogen form for erstatning. Forbrugerombudsmanden tager sig udelukkende af fremtidens markedsføring på baggrund af fortidens fejltagelser. Reklame eller anden markedsføring, der berører alle eller flere forbrugere, kan få forbrugerombudsmanden til at reagere. Men er der tale om et konkret tilfælde, der kun har interesse for en enkelt forbruger, er det ikke hans bord.

I lidt over tre år har forbrugerombudsmanden, Niels Ehrenreich, og hans 11 medarbejdere holdt øje med, at markedsføringslovens bogstav blev efterlevet. Deres interesse har spændt vidt. Bare damer som blikfang i reklamerne, tilbageholdelse af mistænkte kunder i butikkerne, forbud mod farlige kaffetrage, krav om flere oplysninger i annoncerne, bøder til inkassofirmaer, er blot et beskedent udsnit af de flere tusinde sager, næsten 30.000 henvendelser har givet anledning til.

Men hvad står der egentlig i denne markedsføringslov, som med sine 23 paragraffer er en hovedhjørnestein i forbrugerbeskyttelsen?

God markedsføringsskik

Lovens vigtigste formål er at sikre, at der ikke foretages handlinger, der strider mod god markedsføringsskik. Der skal ved bedømmelse af markedsføringen tages hensyn til både erhvervs- og forbrugerinteresser, foruden at også andre samfundsmæssige hensyn skal inddrages. Når et inkassofirma henvender sig til skyldnere med en rykkerformular med ordene - Vi får pengene på den ene eller anden måde, er der ikke tvivl om, at denne form er i strid med god markedsføringsskik. Adskillige standardkontrakter bevæger sig også på den forkerte side af loven. Det er derfor vigtigt at være på vagt, når der lægges en færdigtrykt kontrakt på bordet, hvor en underskrift kan binde for-

brugeren til forpligtelser, der måske overgår de økonomiske muligheder. Huslejekontrakter, kontrakter om leje eller køb af større forbrugergoder er ofte færdigtrykte formularer, hvor aftalens indhold på forhånd er fastlagt. Og sjældent til forbrugers fordel.

Klager fra nogle få forbrugere kan sætte gang i undersøgelse af et område, hvor der sker misbrug, og resultere i nye vilkår til glæde for alle forbrugere. Det har været tilfældet for fx. annoncer for ægteskabsbureauer, hvor forbrugerombudsmanden på baggrund af klager har udarbejdet faste retningslinjer for, hvordan annonceringen og forretningsformen skal praktiseres for at være i overensstemmelse med god markedsføringsskik.

Mere vild- end vejledning

Der må ikke anvendes urigtige, vildledende eller urimeligt mangelfulde angivelser, som er egnet til at påvirke efterspørgsel eller udbud af varer, fast ejendom og andre formuegoder samt arbejds- og tjenesteydelser. Sådan står der i lovens §2. Alligevel er ikke få annoncer efter forbrugernes opfattelse fyldt med forkerte eller vildledende oplysninger - at dømme efter det antal klager, som forbrugerombudsmanden modtager på dette felt. Rejsebureauet, der i en periode annoncerede med "flytterabat" for alle afgange på rejser til Kanarieøerne uden i praksis at yde rabatten, måtte ved Sø- og Handelsretten acceptere en bøde på 5.000 kr. som belæring om, at den slags annoncering tillader markedsføringsloven ikke.

Lyriske, sammenlignende reklamer går heller ikke. I hvertfald ikke hvis de er udformet således:

Du gav dine gæster roer til julefrokosten, hvis du havde xxx-salater på bordet.

Køb (vore) salater med kontrolleret varedeklaration og uden roer.

Prisreklamer er ikke altid lige gennemskuelige. Talrige af de tilfælde, der havner på forbrugerombudsmandens bord, er efter hans eget udsagn mere vild- end vejledende. Det gælder både, når det drejer sig om udsalgsreklamer, før og nu priser, tilbudsreklamer, gratis gaver og andre mere fantasi-

fulde forslag. Når en urmager annoncerer med „Et nyt armbåndsursur for 5 øre!“ og „Et helt nyt armbåndsursur helt gratis“ uden at nævne, at forbrugeren for at få urene samtidig skal købe endnu et ur til normal pris, så oplever urmageren virkningerne af loven. Retten – hvor sagen endte – fandt urmageren skyldig i overtrædelse af loven og uddelte en advarsel for overtrædelsen.

Garanti udover 1 år

I markedsføringslovens §3 tales om erhvervsdrivendes pligt til at give visse oplysninger i forbindelse med et salg. Advarsler om skoldninger anbragt på filtertragte og -poser er et praktisk resultat af en forhandlingsløsning i overensstemmelse med §3.

Lovens §4 taler om, at garanti kun må gives, hvis den stiller forbrugeren bedre end den øvrige lovgivning allerede sikrer. Garantibeviser vil ofte indskrænke forbrugers rettigheder i forhold til fx. reglerne i købeloven. Heri gives køberen ret til inden for 1 år at kræve forholdsmæssigt afslag, omlevering eller ret til at hæve købet og kræve erstatning, hvis varen er solgt med væsentlige mangler. Derfor er det ikke nogen fidus for forbrugeren at få et garantibevis på fx. 6 måneder, når købeloven uden papir af nogen slags giver beskyttelse i 12 måneder.

I juli måned har forbrugerombudsmanden færdiggjort arbejdet med generelle retningslinjer for garantibevisers udformning.

Sigtet har været at opstille minimumskrav til hvilke oplysninger, forbrugeren skal kunne hente i garantierklæringerne.

Ingen tilgift

Ved plakat af 9. november 1970 blev det forbudt urtekræmmere i København at give nogen tilgift. Fænomenet betegnedes som en uorden, der både er de sælgende og købende til skade.

Når en ejendomshandler i 1977 averterede med, at alle nygifte, der købte villa hos ham, fik foræret en bryllupsrejse til Mallorca, overtrådte også han plakaten fra 1970 i den formulering, den genfindes i markedsføringslovens §6. Tilgift er ikke tilladt, medmindre den er af ubetydelig værdi.

Rød stjerne giver ingen kringle

Hvis Deres kassebon er mærket med rød stjerne, har De vundet en kringle. Før 1. maj 1975 var det en mulig vej for forbrugeren at sikre sig blødt brød til kaffen. Efter markedsføringsloven må erhvervsdrivende ikke lave præmiekonkurrencer, hvor udfaldet helt eller delvis afhænger af tilfældet.

Konkurrencer i periodiske skrifter som aviser, ugeblade m.m. er dog undtaget fra reglen. Ugebladenes mange præmiekonkurrencer er således helt i overensstemmel-

se med loven. Det er bankospil arrangeret af de lokale butikshandlere derimod ikke. Heller ikke selv om overskuddet går til velgørende formål. Lovens forbud mod, at erhvervsdrivende afholder konkurrencer, kan der ikke røkkes ved. Kun hvis der er tale om en konkurrence, hvor der skal ydes en præstation, som bliver bedømt af sagkyndige personer, vil forbrugerombudsmanden ikke kunne anvende markedsføringsloven. Restauratøren, der i anledning af restaurantens fødselsdag foranstaltede en lodtrækning om 1 transistorradio og

6 kasser øl, kom fx. til at mærke virkningerne af markedsføringslovens §8 i form af en bøde på 2.000 kr. Næsten 7.000 kr. kostede det en fotohandler, der i forbindelse med en husstandsomdeling af kuverter med tilbud om fremkaldelse af film havde foranstaltet en lodtrækning om en flyverejse til Island.

Bøde og hæfte er de midler retten kan gribe til ved tilsidesættelse af forbud eller pålæg. Langt de fleste overtrædelser af loven forlignes dog ved en forhandling hos forbrugerombudsmanden.

Skolemateriale om forbrugerrettigheder.

FDB's forenings- og oplysningstjeneste har udarbejdet et classesæt til Folkeskolen om Forbrugernes rettigheder. Kan fås ved henvendelse til FDB's Forenings- og Oplysningstjeneste, Roskildevej 65, 2620 Albertslund eller tlf. 02-64 88 11, lokal 4489. Pris kr. 194,70 incl. moms.

FINLAND -BRO- BYGGER MELLEM

ØST OG VEST

Det er vigtigt for samarbejdet, at vi i de nordiske lande forstår hinanden – ikke mindst når det gælder de nordiske landes forskellige udenrigspolitiske situation – og mon ikke mange danske savner kendskab til de særlige problemer, det giver for Finland at være nabo til så stort og mægtigt et land som Sovjetunionen? Spørgsmålet forklares her af den finske journalist Pauli Myllymäki, tidligere chefredaktør inden for den ene af Finlands to brugsforeningsbevægelser og senest knyttet til præsident Urho Kekkonens stab som kampagneleder op til dennes genvalg til præsidentposten i foråret.

SAMVIRKE har bedt mig skrive om noget jeg selv anser for at være betydningsfuldt. Det er en opfordring jeg med glæde efterkommer. Vi finder bestrægelser nemlig danskerne som meget gode venner, og håber de ser os i samme lys. Derfor er det vigtigt at vi forstår hinanden på væsentlige punkter – og der findes uden tvivl områder på hvilke man i Danmark ikke kender forholdene hos os i Finland – og på hvilke en opklaring kunne være nyttig.

Jeg har bestemt mig for at skrive om „Finlandisering“.

Jeg håber, at dette ord, som i Finland plejer at bringe irritation og ærgrelse, ikke er særlig kendt i Danmark. Ordet dukker op regelmæssigt, f. eks. når der er tale om afspænding mellem Øst og Vest. Det er oftest amerikanerne der anvender det, selvom udtrykket oprindeligt blev tangforløst i Vestskland.

Man taler i Finland om at „sidde i glashus“ – og når jeg tager emnet op, er det ikke fordi jeg føler mig „ramt“ eller skyldbevidst. Jeg gør det simpelthen for at klarlægge sagen.

Begrebet Finlandisering

formuleredes først i den Vesttyske Forbundsrepublik i højrekredse, som for enhver pris ønskede at modarbejde Brandts nye Østpolitik og bestræbelserne for at normalisere relationerne med Europas socialistiske lande. Man brugte Finlands sørgelige skæbne som en slags skræmmebillede: et underkuet land med beskåret selvstændighed, i hvilket selv den vestlige samfundsorden var bragt i fare. Sådan ville det også gå andre, der gav slip på den traditionelle og hårdt prøvede linie.

Men hvad er der i virkeligheden sket i Finland? Om os har man med rette sagt, at vi søger vore venner langt borte, og vore fjender tæt på os. Længe har vor værste fjende været vor nærmeste og største nabo: Rusland-Sovjet. Uden ensidigt at anklage Finland for dette forhold, kan man slå fast at det har været en ulykke for vort land. Vi har ført tallose krige med denne store nabo, og tabt dem alle. I Vest har vi i generationer været betragtet som „forpost mod Øst“. Det har vi, set med vestlige øjne, også i praktikken været. Med noget som nærmest ligner hovmod har vi opfyldt

opgaver som stødpude-stat, og har betalt prisen, som har været høj.

Vi var bange

Efter den sidste krig, som vi også tabte, begyndte det at gå op for os, at det ville være bedre at følge en anden vej. I forbindelse med debatten om Finlandiseringen er det ganske morsomt for os selv at huske på, hvordan man netop fra vestlig side blev ved med at opfordre os til at ordne vore forbindelser med Sovjetunionen, og at man i den forbindelse brugte nok så skarpe formuleringer overfor os finner. Og hvorfor ikke – Vesten havde jo i realiteten, i Yalta- og Potsdam-konferencerne, overladt Finland til den sovjet-russiske interessesfære.

For os stod tilbage klart at konstatere, at vort forhold til Sovjet er en sag vi må ordne selv, uden at forvente hjælp fra andre. Vor lykke var, at vi havde en forudseende og klog statsminister, og senere præsident, *Paasikivi*. Han satte sig som opgave at hamre ind i vor bevidsthed, at vi ikke kan ændre det forhold, at Sovjet er vor nabo, og at vor eneste

mulighed for at bevare en national eksistens er gode naboforbindelser. For at opnå et godt forhold til en nabo, må man nødvendigvis forstå denne nabos standpunkter, og skabe en ordning som gør det af med konflikter. Det gælder simpelthen om at opbygge gensidig tillid.

Paasikivi, og senere *Kekkonen* som har fortsat hans værk, har slået fast, at Sovjetunionen har en indlysende interesse i tryghed i sit nordvestlige grænseområde. Denne interesse kan vi fra finsk side ikke ignorere ved ensidigt at forsikre, at vi under ingen omstændigheder agter at angribe Sovjet. Sådanne angreb kan nemlig andre foretage gennem vort territorium, og Sovjet har bitre erfaringer i så henseende. Erklæringer og aftaler er ikke nok – vi må i handling vise, at der er grund for Sovjetunionen til at stole på vor oprigtighed.

Det er ikke let. Jeg har selv i fem år som aktiv soldat i Finlands krigstjeneste opbygget i mig selv den traditionelle mur af fordomme og mistro – som det nu altså gjaldt om at rive ned til fordel for et helt nyt sæt

Venskabs- og Bistandspagten med Sovjetunionen har ikke begrænset Finlands selvstændighed, siger præsident Urho Kekkonen (her fotograferet sammen med generalsekretæren for Sovjetunionens kommunistiske parti Leonid Brésjnev).

efterfulgtes af en omfattende diskussion. Fra finsk side undrede man sig over professorens mangel på logik: USA havde omtrent samtidig i Italien forlangt, at kommunister ikke måtte deltage i landets regering. Dette forlangende gik Italien ind på – og så måtte da Italien have mistet sin selvstændighed!

Er det ikke i virkeligheden sådan, at den absolutte selvstændighed ikke findes? Alle stater er – og bliver i stadig højere grad – afhængige af hinanden og kommer ad denne vej i praksis til i stigende grad at tage hensyn til hinandens standpunkter. Ikke engang USA er uforbeholdent „selvstændigt“. Præsident Kekkonen besvarede sidste vinter i en tale spørgsmålet således: – Vi har gjort en politisk aftale med vor nabo, en stormagt som har en fra vor egen afvigende kulturarv, og et andet samfundssystem. Vi har nu i over 30 år oplevet, at et samarbejde med Sovjetunionen ikke blot er muligt, men også for os meget nyttigt. Venskabs- og Bistandspagten, som vort gensidige tillidsforhold bygger på, har ikke begrænset vor selvstændighed, men tværtimod styrket vor internationale position, og vor statslige uafhængighed.

Pressefriheden

Langtfra alle amerikanske videnskabsmænd opfatter problemerne på samme måde som Laquer. En anden af efterkrigstidens politologer i USA, professor *George Kennan*, har følgende formulering af relationerne mellem Sovjetunionen og Finland, der giver problemet et ganske andet indhold: – „Alt i alt afspejler disse ordninger næppe om overhovedet – andet end en slags fornuftig overvejelse og tilbageholdenhed, der ville være normal for politisk standpunkt-tagen i ethvert meget lille land, der lever som nabo til et meget stort land, og som ønsker at undgå konflikter med dette“. „Washington

Fortsættes side 32

standpunkter, med slutmålet venskab. Vi var også bange. Vanskelighederne var næppe helt så store i Sovjetunionen. Folk i Sovjetunionen følte næppe et tilsvarende had, og en så fundamental mistro, overfor Finland, og de mænd, der sad i den politiske ledelse, var ikke belastede med en følelsesophobning, som kunne vanskeliggøre løsningerne. Venskabelige relationer med nabolandet Finland passede simpelthen ind i Sovjetunionens mønster. Måske øvede Sovjet sig sammen med os i en nyorientering af dets vestpolitik. „Vestens forpost“ håbede Sovjet måske på at kunne omdanne til et „Østens vindue“ – en opgave som vi i Finland ikke har haft det mindste at indvende mod.

I realiteten byggedes en ny politik op på den såkaldte *Venskabs- og samarbejds-pagt af 1948*. Det ville være

urigtigt at benægte, at vi var bange i starten. Men nu har vi netop fejret 30-året for pagtens tilblivelse, og har kunnet konstatere, at begge lande er tilfredse med de resultater den har ført til. Mistroen er erstattet af et tillidsforhold, hadet med venskab. Det kulturelle og økonomiske samarbejde er vokset til dimensioner man aldrig ville have drømt om. Ikke mindst i den aktuelle økonomiske krisetilstand har samarbejdet med Sovjetunionen betydet en lettelse for Finland.

Det er måden på hvilken vi er blevet „finlandiseret“.

Er Finland selvstændigt?

Finland har modtaget anerkendelse fra alle sider i Vest for sin østpolitik. Det er rigtigt, at vor politik ikke i alle forbindelser har passeret alle, hvilket navnlig gælder

perioder med kold krig og generel forringelse af det politiske klima. Det er i sådanne forbindelser, udtrykket „Finlandisering“ er dukket op. Sidst skete det, da den kendte USA-videnskabsmand *Walter Laquer* i januar udtalte: – „Nok er det lykkedes Finland at bevare en beundringsværdig stor del af sin frihed, men landet er ikke selvstændigt i en forstand man kan godkende“. Han beskriver Finlandiseringen som en situation, hvori landets selvbestemmelsesret er beskåret i kraft af de venskabelige forbindelser med Sovjetunionen, som er nødvendige. Nok udser Finlands præsident og medlemmerne af den finske regering demokratisk, skriver Laquer, men de kan ikke fungere uden den nødvendige „godkendelse“ fra Moskva.

Denne udtalelse vakte megen forbavselse i Finland, og

To nye oste der er guld værd

Luxus Danbo og Luxus Havarti er to spændende nyheder til ostebordet – så fine og lækre at vi synes, de har fortjent at få guldetiket. De er begge 45% oste, lagret længere end mellemlagrede oste, men kortere end ekstralagrede. Det giver oste, der smager af noget – uden at bide på tungen.

Efter modningen bliver ostene sorteret og udsøgt af specielt trænnede ostespecialister, og kun de allerbedste får betegnelsen »Luxus«.

Sæt den bløde lækre Danbo og den aromatiske Havarti på ostebordet næste gang – dine gæster har fortjent lidt Luxus.

Brug Brugsen

**FINLAND
BRO-
BYGGER
MELLEM
ØST OG VEST**

Fortsat fra side 31

Post"s politiske medarbejder, *Stephen S. Rosenfeldt*, har allerede i overskrifter til en artikel afsløret sit syn på Finlandiseringen: „et dårligt navn for en god politik“. *Willy Brandt* har formuleret et svar på de foreliggende angreb således: „Dette er . . . uhøfligt mod et venligt land, som under vanskelige forhold har klaret sin genopbygning, som værner om sin selvstændighed og demokratiske integritet, og som spiller sin egen rolle i det europæiske og internationale samfund. De hentydninger der indgår i den slags angreb, rammer langt fra realiteterne“.

Ordet *selvcensur* er ofte nævnt i forbindelse med Finlandiserings-debatten. Det er rigtigt, at den finske presse generelt – dog beklageligvis langt fra altid – holder sig væk fra aggressiv kritik af Sovjet. Af den grund skal dog ingen tro, at det finske folk udelukkes fra kendskab til negative træk i det sovjetiske system. Sådant ser man tværtimod ofte i vore aviser, men som gammel journalist er jeg glad for at kunne sige, at vi i Finland forstår fordelene også af positive nyheder, når det gælder opbygningen af det totale billede af verden. Graden af ytringsfrihed kan ikke måles på basis af mængden af negativ kritik.

I sin kerne består vor politik af bestræbelser for, indenfor vort nedarvede nordiske fællesskab, at udvide perspektivet udadtil, ikke blot til Sovjet, men også til andre lande. Vi arbejder for afspænding, og vi tror den kun kan opnås ved at udvikle venskaber.

Det betyder ikke, at vi finder er bløjede. Bliver der krig, går det os alle ilde – små som store. At bevare fred er for os et spørgsmål om vor nationale eksistens, og derfor kæmper vi så hårdt, med alle midler, for den. I dette arbejde vil vi undgå at være en udkigspost mod Øst, og vil også undgå overskriften „Vindue mod vest“. til gengæld vil vi gerne være brobygger mellem Øst og Vest.

Pauli Myllymäki

Måske fuldendt uden. Altid fuldendt med.

Mange gange fortæller ydersiden, hvordan indersiden ser ud.
Men skindet kan bedrage.

Sadan er det også med bananer.

Mange ligner Chiquita. Nogle har endda mærker, som minder meget om det berømte blå Chiquita-mærke.

Men indvendig kan der være forskel.

Enhver Chiquita er omhyggeligt blevet passet, plejet og modnet for at du kan få den bedste banan overhovedet.

Indvendig og udvendig. Skønne gule, velformede bananer.

Naturens egen sundhed.

Næste gang du køber bananer, hvorfor så tage en chance, når du kan tage en Chiquita?

Sig aldrig bare banan til Chiquita.

En danskers møde med VAN GOGH

„Jeg anså ham i begyndelsen for gal, men der er metode i det han laver“. En beretning om, hvordan van Goghs eneste danske ven oplevede sit korte bekendtskab med den geniale hollandske maler for 50 år siden.

af HENRY BAILUM

Mon ret mange ved, at den berømte hollandske maler van Gogh havde en dansk ven, maleren *Christian Mourier-Petersen*, som opholdt sig i Arles i 1888 og er omtalt i nogle af van Goghs breve fra den tid – Mourier-Petersen levede i tiden 1858-1945.

Få malere har vel skabt større myte om deres person end hollænderen *Vincent Willem van Gogh* – han kaldte ofte sig selv ved fornavnet Vincent, idet han – og sikkert med rette – mente, at ingen uden for Holland var i stand til at udtale hans navn rigtigt (udtales nærmest *Fanhrok*).

Der er kun få, hvis livsløb er så kendt som van Goghs, idet han fra sit tyvende år og til sin selvvalgte død 37 år gammel (han skød sig i maven med en revolver) har skrevet hundredvis af breve, især til den trofaste broder *Theo*, som i alle årene støttede ham økonomisk.

Efter at van Gogh havde måttet opgive sin stilling i

*Vincent van Gogh:
Kartoffelspiserne.
Litografi 1855.*

Vincent van Gogh: Blomstrende ferskent træ. Arles 1888.
(Van Gogh museet, Amsterdam).

Christian Mourier-Petersen: Blomstrende ferskent træ. Arles 1888.
(Den Hirschsprungske Samling, København).

Goupils kunsthandel i Haag, tog han fat på et teologisk studium, som han dog ikke fuldførte, vel mest på grund af utålmodighed. Han ville ud at prædike evangeliet for mennesker og flyttede til det belgiske kulminedistrikt i *Borinage*, og levede der som den fattigste blandt de fattige minearbejdere, men han manglede evnen til at komme i kontakt med befolkningen – han var dybt ulykkelig over sine mange fiaskoer og manglende evner for at realisere sig selv.

Det blev kunsten, der skulle komme til at løse op for det, som boede dybest i ham.

Storbarmet Venus

Og nu begyndte hans vanskelige vej til at beherske sine virkemidler. Han tegnede med en grov tømmerblyant en række studier af egnens befolkning. Da han ikke kunne ernære sig selv, vendte han tilbage til barndomshjemmet i Holland og tog ophold der et par år. Han malede der billedet *Kartoffelspiserne*, som vel må betragtes som hovedværket fra denne periode. Det er holdt i de mørke jordfarver, som alle van Goghs billeder, før hans møde med de franske impressionister.

Dog gik han en tid forinden på Akademiet i Antwerpen. Van Gogh var da 31 år gammel og skilte sig meget ud fra de øvrige elever, som bestod af både tyskere og englændere, foruden hollændere og belgiere. Han var dårligere klædt end de øvrige. En samtidig elev beretter: han gik altid i en simpel, blå bluse af dens slags, flamske kvæghandlere gik med, og havde en pelshue på hovedet.

Værktøjet var også simpelt, som palet havde han kun et stykke træ fra en pakkasse, hvori der havde været gær.

Han begyndte straks at male efter modeller – i en rasende fart, der forbløffede hans kammerater. Han lagde malingen så tykt på, at den bogstaveligt dryppede fra lærredet ned på gulvet.

Direktøren for akademiet, *Verlat*, blev lamslået over såvel personen som billedet og råbte: – Hvem er De? – Wel, ih ben Vincent, Hollandsch! sagde van Gogh intetanende, men direktøren råbte: – Jeg vil ikke se på den slags møg – gå hurtigt over i tegneklassen.

Heller ikke der gik det særligt godt. Van Gogh skulle kopiere en afstøbning af *Venus fra Milo*, men istedetfor den græske skønhed, blev det en grov, flamsk matrone med store bryster og bred bagdel. Sådan fandt van Gogh den smukkeste, men heri ville læreren ikke give ham ret, og der opstod mistenning mellem dem, og kort efter forlod van Gogh akademiet i Antwerpen og rejste til Paris, hvor broderen Theo bestyrede en kunsthandel.

Van Prut

I Paris knyttede han sig særligt til de impressionistiske malere – og navnlig bekendrede han maleren *Gauguin*.

Træt af Paris' kulde og sne og fattigdom overtalte Vincent broderen Theo til at give sig rejsepenge til Sydfrankrig til sol og mildere klima. Han valgte byen Arles at bo i.

Herfra skriver han den 10. marts 1888:

– Jeg har malet endnu to landskabsstudier, jeg håber, at arbejdet vil skride godt fremad, og at du om en måned kan modtage den første sending – jeg siger om en måned, fordi jeg kun vil sende det bedste, og fordi det skal være tørt.

Jeg har lært en dansk maler at kende, der taler om *Heyerdahl* og andre folk nordfra, *Krøyer* o.s.v. Det, han maler, er tørt, men meget samvittighedsfuldt, og han er ung endnu. Han har i sin tid set impressioniststillingen i *Rue Lafitte*, han kommer formodentligt til Paris for at se salonen og vil gerne gøre en tur til Holland for at se museerne.

Den omtalte danske maler er Christian Mourier-Petersen – måske ikke særligt kendt i vor tid, skønt han først døde i 1945. Dog findes der et af hans billeder på den Hirschsprungske Samling i København.

Mourier-Petersen skriver hjem til Danmark, til sin ven, maleren *Johan Rohde*:

Arles den 16. marts 1888
– jeg maler endnu på nogle ting og har ganske interessant selskab af en hollandsk maler, en impressionist, som har slået sig ned her. Jeg anså ham i begyndelsen for gal, men finder dog nu efterhånden, at der er metode i det, han laver.

Han kjennder den danske maler *Jastraus Venner Mc Knight* – *Ryssel*, etc. – men

Køb ind i metermål

EVA skærer, skiver og snitter al slags brød, pålæg og grønsager - og friskskåret smager nu bedst!

EVA detaljer der tæller:

- Let aftagelig 19 cm rustfri klinge*) - gi'r let skæring og nem rengøring.
- Finindstilling af skivetykkelse - millimeterskala.
- Opklappeligt, aftageligt sidebræt med sikkerhedslås for knivbeskyttelse.
- Et dansk kvalitetsprodukt. Flere moderne farver - *) patenteret skær.

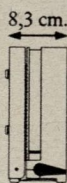
EVA skiver det hele -sparer det halve

EVA-EL er helt igennem en gedigen elegant kvalitetsmaskine med kraftig motor, der let og uden brug af håndkraft skærer, skiver og snitter »alt« i husholdningen - selv de hårdeste skorper.

Læg mærke til detaljerne

- Klingen aftages uden brug af værktøj - let rengøring.
- Ledning er aftagelig - børnesikring.
- Praktisk sammenklappelig fremføringsslæde - udnyttelse af sidste bid.
- Kraftig sugefod - EVA-EL står fast.
- Trinløs finindstilling af skivetykkelse.

Med fast sidebræt, kr. 498,-
Med bredt, opklappeligt sidebræt, kr. 598,-

Det er EVA De skal ha', så er De sikker på 1 års garanti, samt vedligeholdelsesservice og levering af reservedele i mange år.

**2års
GARANTI**
2 ugers prøvetid
på hele EVA-EL familien

En danskers
møde
med
VAN GOGH

Fortsat fra side 35

hans navn erindrer jeg ikke i øjeblikket - van Prut eller sådan noget. - Næste gang nærmere om min hollænder, som fortæller mig vidt og bredt om sit land.

Van Gogh i et brev til broderen Theo:

- i morges sad jeg og arbejdede på en frugthave med blomstrende blommetræer, da der pludselig rejste sig en frygtelig storm med en virkning, som jeg ikke før har set andre steder, og som gentog sig med mellemrum. Ind imellem sol, som fik alle de små, hvide blomster til at tindre. Hvor var det smukt!

Min ven, den danske maler, kom og kiggede til mig, og med fare for, hvad øjeblik det skulle være, at se det hele kastet til jorden, blev jeg ved at male - der er i denne hvide tone meget gult med noget blå og lilla, himlen er hvid og blå. Men penselføringen i det, man maler under sådanne forhold i det frie, hvad vil folk sige til den! Nå, vi får se. -

Mourier-Petersen må have stået i nærheden og malet det samme motiv, hvad billedet i den Hirschsprungske samling viser - man kan rigtig forestille sig ham stå og nørkle forsigtigt med sit maleri og så med mellemrum gå hen og betragte, hvad den „tossede“ hollænder fik ud af motivet - og hovedrystende gå tilbage, rystet over de stærke farver og det temperamentsfyldte i van Goghs penselføring.

En forstyrret mand

Mourier-Petersen skriver fra Paris den 13. juli 1888, igen til Johan Rohde:

- den hollandske Impressionist blev tilbage i Arles, hvor han har lejet sig et hus... Her flytter jeg rimeligvis ind hos hans broder, kunsthandleren, som har et værelse at leje mig i kvarteret Montmartre.

Van Gogh slutter på samme tid et brev til broderen med ordene: *- jeg hører med glæde, at Mourier bor hos dig.*

I begyndelsen af 1889 havde van Gogh en række sygdomsanfald, nærmest af epileptisk karakter, under hvilke han var indlagt på det stedlige hospital. Han skriver til broderen:

... Vi har her dage med solskin og blæst, jeg spadserer meget for at få frisk luft, hidtil har jeg sovet og spist på hospitalet. I går og i dag er jeg begyndt at arbejde. Som svar på brev fra Mourier, som har glædet mig, dette, at hvis Gauguin vil have et eksemplar af Vuggekongen i bytte fra dig, kan han sende det til sin kone i Danmark, på den måde så jeg gerne et billede af mig deroppe. Men som jeg allerede har sagt dig, er dette billede måske uforståeligt.

Tiden i Arles kunne på flere måder kaldes en lykkelig tid for van Gogh – måske hans lykkeligste, hvis ikke dette ord i sig selv har en noget skurrende klang, når man tænker på van Goghs i det store og hele tragisk betonedede livsvej. Måske er det mest rigtigt at betegne den som hans mindst ulykkelige. I Arles blev van Gogh fornyet som maler, her fandt han både i naturen og på sin palet den farver verden, han så længe, mere eller mindre ubevidst, havde drømt om. Den strålende sol, de dristige farvespil i den sydfranske natur henrykkede ham og ansporede ham til stadig dristigere eksperimenter.

Naturen skulle ikke efterlignes – den skulle overgås.

Mourier-Petersen havde ikke nogen kontakt med van Gogh efter sin hjemrejse til Danmark, men kunne dog den 27. februar 1889 skrive til vennen, Johan Rohde:

Holbækgård, 27. febr. 1889
Fra en af mine venner havde jeg forleden brev, som meddelte mig, at den hollandske maler, som var sammen med McKnight og mig, og blev boende dernede, han har skåret øret af sig i vanvid og blev halvdød af blodtab. Muligvis er han senere død, da jeg intet har hørt om ham. – Det var en begavet og ejendommelig mand, omend noget eksalteret, for ikke at sige forstyrret. – Han havde de særeste vaner, således så man ham næsten altid med en stor vadsæk i hånden, i denne lå der ikke andet end 2 – to – rørpenne, som han brugte til at tegne med.

Mourier-Petersen er nok den eneste dansker, som har kendt van Gogh, og selv om han blev en gammel mand og levede helt til 1945, har han sikkert ikke pralet meget med bekendtskabet, idet det ellers forekommer mærkeligt, at han ikke blev bestormet af journalister og kunstkribenter, da van Goghs liv og kunst jo altid har været betragtet som godt stof.

Henry Bailum.

I de »gode« gamle dage....

48
timers
service

Vaskesøjles totalhøjde: 170 cm

Ønsker De Dem tilbage til den tid, før vaskebaljen blev til blomsterpote, vaskebrættet til musikinstrument, og der hang en pose med tøjklammer på tørresnoren?

Nej vel.

I dag klarer Zanussi det hele.

Vaskemaskinen vasker rent og pænt og centrifugerer næsten tørt. Så flytter man hele bunken op i tørretumbleren og lader den ordne resten. Så nemt har Zanussi gjort vaskedagen, der i de »gode« gamle dage var lidt af en rædselsdag.

Zanussi gør hverdagen let.

S130

H.: 85 cm, B.: 60 cm, D.: 60 cm.

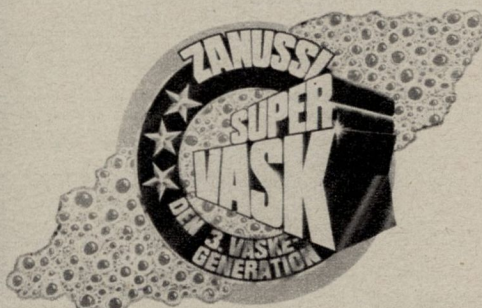
F12TA

har 13 programmer.

Skylllestop på skåneprogrammer. Intensiv vask.

Centrifugering: 520 omdr./min.

H.: 85 cm, B.: 60 cm, D.: 55 cm.

ZANUSSI

~dus med kvaliteten

DELTA I SAMVIRKES JUBILÆUMS KONKURRENCE

50 års
Sam-
virke

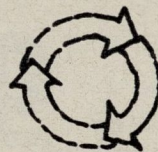
HER ER 7. RUNDEN
FEM SPØRGSMÅL:

Her fortsætter jubilæumskonkurrencen, der går ud på at prøve læsernes forbrugerbevidsthed og viden om brugsforeningsbevægelsen.

I hvert nummer fra marts til december (i alt 10 numre) er der fem spørgsmål. Udfyld kuponen nederst til venstre med Deres svar og indsend den inden 20. september. Har De fem rigtige, er De med i 7. rundes konkurrence om de anførte halvtreds præmier (vindernavnene fra 5. runde bringes side 40 i dette nummer, vindernavnene fra 6. runde følger i oktober-nummeret, mens vinderne af denne

7. runde bringes i november-nummeret).

Man kan deltage i hvert enkelt nummers konkurrence-runde særskilt, men ved at udfylde finalekuponen nederst til højre med de samme svar og gemme den til sidst på året kan man tillige deltage i finalerunden om „50 rigtige“ med fine ekstrapræmier (hovedpræmie: 1 gavecheck på 5000 kr. til køb i Brugsen samt 5 præmier i form af gavechecks på hver 1000 kr. til køb i Brugsen), udtrukket blandt dem der til den tid indsender 10 finalekuponer med 50 rigtige.

Bør forbrugerne helst aflevere de tomme genbrugsvinflasker til Brugsen med eller uden skruekapsel på?

1.

2.

Hvilken officiel instans henvender man sig til, hvis man som forbruger vil klage over en reklame, man anser for vildledende?

3.

I foråret idømtes et fransk forbrugerblad en bøde for at have opfordret til boycott af et multinationalt olieselskab. Hvad skyldtes boycotopfordringen?

4.

Severin Jørgensen, FDBs første formand og en ledende kraft ved stiftelsen 1896, var oprindelig:

5.

I forbindelse med debatten om tilsætningsstoffer i fødevarer tales der ofte om positivlisten fra Statens Levnedsmiddelinstitut. Hvad er en positivliste?

Kupon til Samvirkes Jubilæumskonkurrence 1978 – 7. runde.

Indsend kuponen senest

20. september 1978

i en kuvert påført:

7. runde – Samvirkes Jubilæumskonkurrence

Postboks 89, 2620 Albertslund

NAVN:

Medlemsnummer (står
i øverste linje på Deres
adresseetiket på
Samvirkes bagside):

ADRESSE:

	1	X	2
1			
2			
3			
4			
5			

7. rundes 50 præmier,

som De deltager i konkurrencen om ved at indsende kuponen nederst på siden, består af:

- 1. præmie:** 1 gavecheck på 500 kr. til køb i Brugsen
- 2. præmie:** 1 gavecheck på 250 kr. til køb i Brugsen
- 3. præmie:** 1 gavecheck på 100 kr. til køb i Brugsen

47 bogpræmier: „Hør var der ikke en, som lo?“ Eigil Jensens humorist-prisbelønnede arbejdsløshedsroman fra 1930'ernes København, der i september nyudgives af FDB i anledning af premieren på Henning Carlsens nye film med samme titel. Bag filmen står andelselskabet „Sam-film“, der er oprettet af FDB sammen med en række fagforbund og har til formål at financiere fremstilling af samfundsvigtige danske spillefilm. Eigil Jensens bog, der omtaltes i en artikel i Samvirkes juli-nummer, er i sin nye udgave illustreret med billeder fra filmen.

1 X 2

		Spørgsmålet er forkert, da genbrugsvinflasker slet ikke har kapsel-lukning.
Uden skrue-kapsel	Med skrue-kapsel	
Politiet	Dansk Presse-nævn	For-bruger-ombuds-manden
Påståede kvalitets-mangler	Protest mod pris-politik	Olieforu-rening ef-ter et tankbåds-forlis
Land-mand	Købmand	Hånd-værker
Liste over stoffer, der er for-budt	Liste over stoffer, der er til-ladt	Katalog over samtlige kend-te tilsæt-nings-stoffer

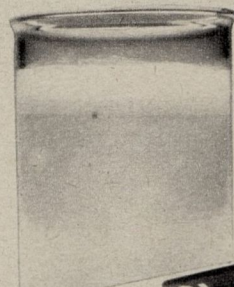

Forskellige tænder skal passes på forskellige måder. Derfor skal kunstige tænder passes med Steradent.

Det er vigtigt at holde sin protese ren og hygiejnisk, så man undgår daglige gener og ubehag.

Modsat almindelig tandpasta, dræber Steradent bakterier, som kan være årsag til ømme gummer. Det fjerner den belægning, der normalt sætter sig på tænderne. Og forhindrer ved regelmæssig brug, at der dannes tandsten.

Samtidig er Steradent helt fri for midler, der kan ridse eller slide på protesens overflade. Brug Steradent hver dag. De får rene, friske tænder og gane - den bedst mulige mundhygiejne. Og De bevarer protesens pæne udseende i lang tid fremover.

Ja tak, jeg vil gerne modtage 4 gratis Steradent-tabletter. (Udfyldes med blokbogstaver).

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./by: _____

Sendes til Reckitt & Colman A/S,
Industrivej 14, 2600 Glostrup.

SAM 1-5

Steradent - den naturlige pleje til kunstige tænder.

Finalekupon 7. runde

Udfyldes og gemmes til
finalen på Samvirkens
Jubilæumskonkurrence

1 X 2

1			
2			
3			
4			
5			

Brugsen

Hvis du ryger

er Deli nok noget for dig

Hvis du gerne vil sætte udgifterne til røg ned, men ikke vil opgi tobakken, har du gode grunde til at gå over til Deli.

Den er Danmarks billigste cerut. Koster mindre end cigaretter, og tilfredsstiller højst sandsynligt din tobakslust bedre. Så du sparer mere – ryger mindre.

Æske med 20 stk.
Spar 1,25 – nu 11.95

Brug Brugsen

Vinderne af Samvirkes jubilæums- konkurrence 1978 5. runde

1. præmie:
Gavecheck på 500 kr.
Sv. E. Jensen, Nylandsvej
17, 9900 Frederikshavn.

2. præmie:
Gavecheck på 250 kr.
A. Schütt, Engdraget 2, 2.,
6800 Varde.

3. præmie:
Gavecheck på 100 kr.
Aase Brown, Minervavej 68,
2610 Rødovre.

47 bogpræmier: Mad og øl i Danmarks middelalder.

Anna Nørgaard, Horsevæn-
get 8, 3400 Hillerød. Marian-
ne Jørgensen, Kildevangen
96, 5750 Ringe. Bonvig Chri-
stensen, Nørlundvej 3, 6732
Guldager. Kirsten Andrea-
sen, Randersvej 19, 3, 8200
Århus N. Ole Olsen, Næs-
tvedvej 217, 4100 Ringsted.
A. Strandbek, Hasselvej 5,
9530 Støvring. Aase V. Han-
sen, Engløbet 19, 2, 2730
Herlev. Knud E. Nielsen,
Byvangen 23, 3550 Slange-
rup. Axel Thorsen, Åsenvej
30, 9881 Bindlev. Bodil Bli-
cher-Mathiesen, Herredsvej
31, 8382 Hinnerup. Astrid

Larsen, Tværvej 14, 3300 Frederiksværk. Otto Andersen, Rudmevej 60, 5750 Ring. Inger Clausen, Slotsparke 45, 2880 Bagsværd. Inez Høeg, Grøndalsvej 23, 3300 Frederiksværk. Sonja Johannesen, Hvidkildevej 5, 2400 København NV. Børge Kristensen, Hvorup skole, 9400 Nørresundby. E. Kjestrup, Hvidøre 12, 6580 Vamdrup. Lis Søjberg, Valhøjs Allé 49, 3, 2610 Rødovre. Leif Hansen, Stribgårdsvej 31, 5500 Middelfart. Poul Erik Pedersen, Bøgevang 8, 2770 Kastrup. Lis Årø-Petersen, Jernbanegade 21, 6200 Åbenrå. Jens Jørgen Lind, Østergade 22, 7790 Hvidbjerg. Johanne Jacobsen, Jagtvej 67, 6700 Esbjerg. Inger Egholm Christensen, Vindingevej 32, 5800 Nyborg. A. Agger, Hestehavevej 22, 3400 Hillerød. Jørgen Jensen, Krogvej 25, 3320 Skævinge. Knud Nielsen, Tingparken 33, st., 7200 Grindsted. Lis Philippen, Højløkke 9, 6310 Broager. Erik Bentzen, Langholtvej 12, 9200 Aalborg SV. Kai Emvig, Enghavevej 68, 2, 1674 København V. A. M. Jørgensen, Skolevej 22, Ølholm, 7160 Tørring. Gunnar Sandø, Tornevangsvej 4, 3460 Birkerød. Grethe Rothbøll, Østergade 19, 6840 Oksbøl. Anna Berthelsen, Bringevangen 19, 2750 Ballerup. Ebba B. Johansson, Nygade 34, 4800 Nykøbing Fl. Georg Trøiborg, Vester-gade 25, 6971 Spjald. Bjarne Boye Nielsen, Solbærvænget 29, 2880 Bagsværd. M. Krøiser Christensen, Aggebovej 21, Lillerød, 3450 Allerød. Inger Holst, Jydeholmen 5, 3, 2720 Vanløse. Karen Christensen, Kærmark 27, 2650 Hvidovre. Evald Mathiasen, Østervej 78, Vålse, 4840 Nr. Alslev. B. Kristensen, Uller-vej 20, 1, 8900 Randers. Elsa Jensen, Egestræde 12, Ski-binge, 4720 Præstø. Gerda Christiansen, Nyborgvej 113, 5700 Svendborg. Aksel N. Bak, Græsbakken 4, Veddelev Str., 4000 Roskilde. Helle Svendsen, Gyden 20, Bramdrupdam, 6000 Kolding. Le-ne Konnerup, Rosenhaven 7, 3660 Stenløse.

**Vi har lavet maden -
du får æren...**

Retterne er lige til at varme og spise som de er, men har du tid og lyst kan du sætte dit personlige præg på dem med krydderier og tilbehør helt efter din egen smag - og det bliver retterne naturligvis endnu bedre af, for så smager de jo som din egen, hjemmelavede mad! Du kan vælge mellem 5 forskellige retter - bl.a. ungarsk suppe som på billedet serveres som natmadssuppe med fløde og andet tilbehør.

Ungarsk suppe	
pakke med 1 kg	11.95
Skipperlabskovs	
pakke med 750 g (kg-pris 21,27)	15.95
Forloren skildpadde	
pakke med 1 kg	16.95
Boller i carry	
pakke med 1 kg	14.50
Grydebøf	
pakke med 750 g (kg-pris 18,00)	13.50

Brug Brugsen

**Forbrugerinformation
for unge og andre
der omgås
med tanker
om at flytte i kollektiv**

Så svært er det at starte et kollektiv

„Man skal være psykisk stærk for at bo i kollektiv. Jeg tror ikke på, at kollektiver i særlig høj grad kan være terapi for folk, der har det dårligt.“

„Med undtagelse af de dyrt købte erfaringer med hensyn til børneopdragelse og „frit“ kønsliv står de herskende kollektivideer på nøjagtig samme plan som for fem år siden. Ideerne er der allesammen: indkøbsforeninger, andelsboligforeninger, produktionskollektiver og masser af andre muligheder. Den eneste forskel er, at begejstringen er forsvundet siden da.“

(Citater fra kollektivbladet Kokoo, 1977 og 1974)

I 1978 var sommeren stadig højsæson også for kollektiver. Mange får afprøvet deres egne evner til at leve op til idealerne om arbejdsfællesskabet under en blå himmel, og mange søger senere tilbage i „systemet“ i deprimeret vinterstemning. Nogle kollektiver kan holde i årevis og overleve hyppige udskiftninger, andre opløses og sætter nye skud.

Det er måske let at komme ind i et kollektiv, men det kan gå hen og blive forbistret svært at komme ud igen. Denne artikel er et forsøg på at lette overskueligheden i begge ender. Den er blevet til i et samarbejde med advokat **Claus Bergsøe**, der i nogle år har været hovedmand i den juridiske rådgivning i „Huset“ i Magstræde i København, og militærnægteren **Gert Hermansen**, der repræsenterer Kollektivkoordineringen (Kokoo) i „Husets“ ungdomsinformation.

Kokoo kan yde hjælp til både nye og eksisterende kollektiver og til dem, der søger ind i et kollektiv. Det er ikke alle, der søger denne hjælp, og især kniber det med kontakten uden for Sjælland. Der er åbent i „Huset“ mandag til fredag kl. 10-17 (se adresser og telefonnumre i opsatsen „Vil du vide mere?“). Hver tirsdag kl. 17 er der desuden samlet rådgivning om kollektivjura. Tre jurister samler på skift dagens gæster omkring et bord og drøfter generelle problemer og besvarer spørgsmål. Denne rådgivning er gratis, og et tilsvarende tilbud findes hos SoKo i Århus.

Til hverdag kan man drage nytte af Kokoo's kartoteker over kollektiver og indkøbscentraler (selv om listen langt fra er fuldstændig). Enhver har desuden fri adgang til mapperne med ledige pladser i kollektiver og ansøgninger fra folk, der søger en plads. Det er gratis at blive optaget i disse fortegelser med så mange oplysninger, man selv ønsker at få frem.

Claus Bergsøe advarer på forhånd imod en indgroet forestilling om, at man måske kan redde et familieforhold ved at flytte i kollektiv. Tværtimod vil kollektivet stille familiens samhørighed på nye prøver. I sine rådgivningstimer hører Claus Bergsøe især om skatteproblemer, men også om konflikter i medmenneskelige forhold og om praktiske ting i husførelsen.

Hvor finder man et hus?

For nydannede kollektiver bliver det første alvorlige problem ofte forholdet til en part uden for kollektivet, nemlig den som ejer det hus, man skal bruge. Det kan være svært overhovedet at finde et egnet hus. Efter spørgslen er stor og priserne derefter, og nogle ønsker slet ikke at sælge til kollektiver.

Det kan godt forskrække en sælger, hvis der kommer 12 mennesker og stiller sig op som én køber, advarer Claus Bergsøe. De fleste vil gerne fornemme, at det er en fornuftig person, som har hånd i hanke med sagerne. Derfor kan det næsten altid betale sig at ringe først og lodde stemningen og så sende et par af de mest præsenterbare ud og kigge på huset.

Selv om man så får en aftale med sælgeren, opstår der straks nye problemer, denne gang over for skattemyndighederne og pengein-

stitutter. Hvis alle står som ejere af huset, er der ikke råd til, at én eller flere flytter inden for kort tid. Men de fleste unge flytter 4-5 gange, inden de slår sig fast ned, og det er ikke anderledes for kollektivister.

Hvordan beholder man sit hus?

Der er højesteretsdom for, at der skal betales ejerskifteafdrag på pantebrevene, hver gang blot én i kollektivet flytter. I nogle private pantebreve står ganske vist, at det ikke gælder, hvis en anden i kollektivet (en med-ejer) overtager den fraflyttedes andel. Men det gælder kun, til der flytter en ny ind og overtager parten.

Danske kollektiver fandt ret hurtigt ud af, at det derfor var hensigtsmæssigt at danne *Andelsboligforeninger*. Det har man gjort siden 1968 efter gammel tradition, og fordelene er indlysende: Her er det gruppen som ejer, mens den enkelte kun er medlem og frit kan melde sig ud og ind. En konflikt med skattemyndighederne, som i en periode lagde en bremse på nydannelser, er nu løst til kollektivernes fordel.

De høje huspriser har imidlertid gjort det næsten umuligt for nye kollektiver at starte op. Kun de „gamle“ kollektivister kan overkomme en nydannelse, fordi de nu er groet op til vellønnede akademikere.

Hvis en vil flytte

Allerede inden man skriver slutseddel, må man sikre sig imod ejerskifteafdrag, og der er flere grunde til, at det for kollektivister er dobbelt vigtigt at søge advokathjælp med det samme, understreger Claus Bergsøe. Der kan være besværlige servitutter på ejendommen, og det kan f.eks. være, at den regnes for en udlejningsejendom.

Det er dyrt at købe et hus, som man straks efter må sælge igen. Alene omkostninger ved køb og salg (stempelafgifter m.m.) løber op i adskillige tusinde kroner. Når først handelen er gået i orden, er det juridisk vigtigt, at kun kollektivets fastboende medlemmer ejer en part i ejendommen. Det kan være et stort problem, hvis én skal væk et år eller to på grund af uddannelse eller rejser. Man kan få en skatte-sag på halsen, og den kan nemt trække ud i tre år. Imens må alle i kollektivet lægge ud til skatten, og det sætter solidariteten på en hård prøve.

Er man enlig i et kollektiv?

Kollektivsystemet giver også andre problemer i forhold til myndighederne. Er en enlig mor f.eks. enlig, hvis hun bor i kollektiv? Det har betydning for børnetilskud, børnepenge fra faderen og andre sociale ydelser, og der er endnu ikke taget politiske beslutninger, som kan afgøre problemerne generelt.

De fleste kollektiver dannes af mennesker med nogenlunde ens social baggrund og begrænset aldersforskel. Derimod er der stor forskel på, hvor meget man har fælles i de forskellige kollektiver. I nogle klarer hver især sine egne forhold, nogle kollektiver har integreret økonomi og fælles kost, nogle fordrer betaling efter evne osv.

Det normale er nok, at man er fælles om huset og dets vedligeholdelse, fælles om en del af kosten og fælles om børnepasningen. Uanset hvor højt man sætter sine forventninger, har Claus Bergsøe et fælles råd til alle:

Meld dig aldrig ind i et kollektiv uden at undersøge, hvordan du kommer ud af det igen!

Det er et råd, hvis værdi man kan få underbygget ved at læse Kokoo's blad, som udkommer 5-6 gange om året. Mange steder er husmøderne endt i rene rivegilder, og „storfamilier“ er endt i simpelt bofællesskab, hvor hver især passer sit. Andre, der netop startede med bofællesskabet som udgangspunkt, har følt sig overrumplet af en mindre gruppes voldsomme aktivitet inden for kollektivet. Der er nok ingen, der kan være sikre på at havne i det rigtige kollektiv fra starten.

Pernille Warrer

Vil du vide mere?

Bortset fra kollektivernes blad Kokoo, der redigeres af skiftende kollektiver, findes ikke megen oplysende litteratur om emnet. Kokoos første initiativ var at udgive en „kogebog“ med råd og anvisninger, som siden er fulgt op og revideret i bladet. „Kollektivet – en kogebog“ er udsolgt, men kan skaffes på bibliotekerne.

Vi vil meget gerne i forbindelse med folk, som har skrevet rapporter om kollektiver f.eks. i forbindelse med undervisning, siger Gert Hermansen. Vi er sikre på, at der findes godt materiale vi aldrig har hørt om. Ud over kogebogen omfatter vor litteraturliste kun fire bøger.

De fire er afhandlingen om „Kollektiver i Danmark“, udarbejdet af Christensen og Kristensen på Sociologisk Institut (Borgens Forlag), „Bogen om storfamilierne“ af Andersen, Andersen og van Deurs (forlaget Rhodos), „På vej mod et nyt samfund“ af Peter Duelund (Høst og Søn) og Hanne Hostrup Larsens og Berit Lyngse Nielsens bog om „Børn i kollektiver“ (Gyldendal). Desuden findes et nummer af „Nyt fra Samfundsvidenskaberne“, som omhandler „den kollektive familie“.

Kokoo får adskillige opringninger fra folk, der vil have anvist læsning om kollektiver, men man savner en mere udførlig litteraturliste. Det sker også, at f.eks. højskoler eller foreninger ønsker foredrag om kollektiver – men de fleste henvendelser til Kokoo drejer sig om praktisk hjælp.

Gert Hermansen understreger, at Kokoo ikke er en forening, man kan melde sig ind i. Det er en gruppe aktivister, som deles om et stykke udadvendt arbejde, og dette arbejde kan man støtte ved at deltage i det eller ved at abonnere på bladet. Kokoo-virksomheden varetages af „Husets“ Ungdomsinformation. Adressen er Magstræde 14, 1204 København K. Der er åbent i „Huset“ mandag til fredag kl. 10-17 – tirsdag og torsdag helt til kl. 19. Telefonnummeret er (01) 15 47 99.

I Århus er der mulighed for hjælp fra kollektivforeningen SoKo, Mejlgade 53, 8000 Århus C. Her er der kun åbent mandag kl. 15-17 og torsdag kl. 19-21, og telefonnummeret er (06) 19 22 55.

Den juridiske rådgivning gives i Århus af advokat Hans Kjellund og i Odense af advokat Lykke Jørgensen. I København deler Claus Bergsøe opgaven med Per Bendtsen, Thorkild Høyer og Ib Jacob Jensen.

LEIF I FORSTADEN

NÅ LAD OS
STARTE FRA EN ENDE
AF, DU KAN NOK FORSTÅ, AT
DU BLIR NØDT TIL AT PASSE DIN
SKOLE REGELMÆSSIGT FOR AT
KUNNE FØLGE MED. NÆSTE
GANG DU PJEKKER FÅR DINE
FORÆLDRE EN HILSEN FRA
OS. FORSTÅET?

JA.

LAD OS KIGGE PÅ
DET HER,
HVAD!

NÅ DU VIL VÆRE TEKNISK
TEGNER. ER DET IKKE
DET DET BETYDER?

DET VED
JEG IKKE.

DET MÅ DU DA
VIDE. HVAD DU KUN TÆNKE
DIG AT PRØVE?

VED DET
IKKE.
IKKE NOGET.

ÅH, DU MÅ DA
HAVE NOGLE IDEER.
HVAD MED
MEKANIKER. HVAD
SIGER DU
TIL DET?

DET KAN
DA GODT VÆRE.

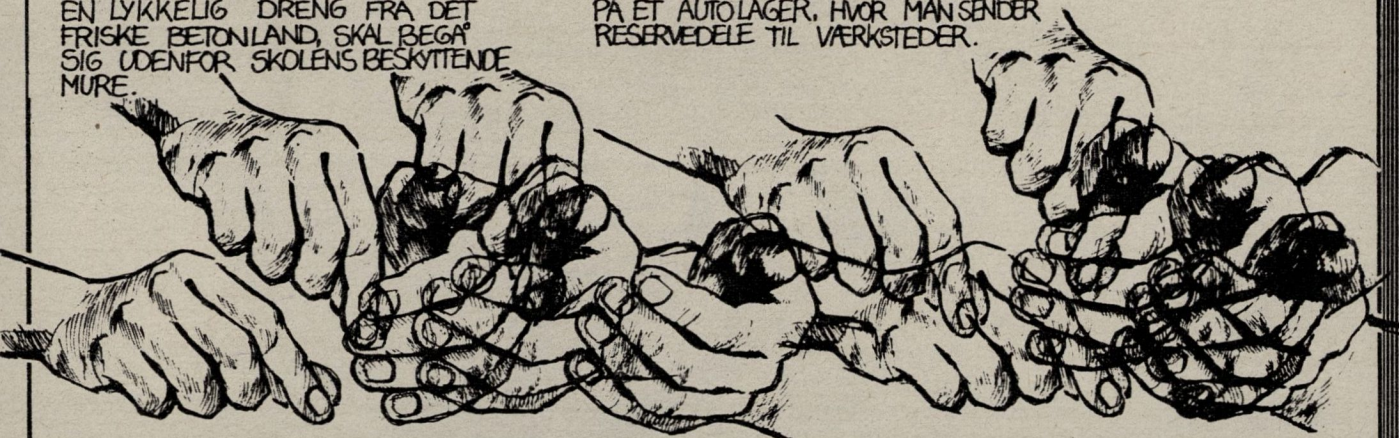
GODT, SÅ SKRIVER
JEG DIG PÅ SOM
AUTOMEKANIKER. OG LAD OS
SÅ LOVE HINANDEN AT PASSE
SKOLEN. ER DET
EN AFTALE?

JA.

LEIF KOMMER I ERHVERVS PRAKTIK. LAD OS SE HVAD DER SKER NÅR EN LYKKELIG DRENG FRA DET FRISKE BETONLAND, SKAL BEGÅ SIG UDENFOR SKOLENS BESKYTTEDE MURE.

SKOLEN HAR SELV GJORT ALT, HVAD DEN KUNNE, FOR AT FÅ LEIF ANBRAGT ET STED. DER NØJE SVARER TIL HANS ØNSKER. IKKE ET AUTOVÆRKSTED, HVOR MAN REPARERER BILER, MEN PÅ ET AUTOLAGER, HVOR MAN SENDER RESERVEDELE TIL VÆRKSTEDER.

LEIF ER SÅ HELDIG AT KOMME I PRAKTIK NETOP PÅ DET TIDSPUNKT, HVOR DEN ÅRLIGE LAGER OPTÆLLING SKAL FINDE STED.

LEIF BLIVER MERE OG MERE SIKKER I TALLENE FRA 1-100

IND I MELLEM ER DER AFVEKSUNG I ARBEJDET

LAGER OPGØRELSEN VARER KUN EN UGE, SÅ DEN SIDSTE UGE KAN LEIF FÅ LOV TIL AT ARBEJDE MED RESERVEDELSFORSENDELSER

Hvis alle kom med deres symptomer brød systemet sammen

Årets kræft-oplysningskampagne har indtil nu givet gode resultater, også i form af øget opmærksomhed overfor eventuelle symptomer, men der vil altid være en stor del, der ikke følger rådene, og desværre falder interessen nok igen, siger formanden for Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse, professor Mogens Andreassen.

af NAN HENNINGSEN

Ingen dansk husstand kan være i tvivl om, at *Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse* har 50 år fødselsdag i år.

En omfattende kampagne til oplysning om kræftsygdomme blev sat igang ved nytårstid. Alle husstande har fået to – i læsende stund måske tre – og inden årets udgang fire, 16-siders aviser med oplysning om de forskellige kræftformer, deres behandling, deres sympto-

mer og deres eventuelle forebyggelse. TV og radio, aviser og ugeblade har fulgt sagen op på samme måde og resultaterne strømmer ind. Dels kommer der flere medlemmer til foreningen, dels gav den røgfri dag (27. februar) næsten 1½ million kr., dels mærker de praktiserende læger en øget opmærksomhed overfor eventuelle symptomer fra deres patienters side.

Foreningen til Kræftens Bekæmpelse stiftedes som landsforening i oktober 1928 ved en sammenlægning af

Cancerkomiteen (nedsat i 1905) og Radiumfondet (dannet i 1912).

Kræftens Bekæmpelse har tre formål:

- at støtte den eksperimentelle og kliniske kræftforskning.
- at udbrede kendskabet til kræftsygdommens væsen.
- at yde støtte til kræftpatienter.

Foreningen har 160.000 medlemmer, eller rettere havde så mange, da kampagnen startede. Man har endnu ikke gjort op, hvor mange nye medlemmer, der er kommet til.

Hvad er „i tide“?

Foreningens formand er i øjeblikket, professor dr. med. **MOGENS ANDREASSEN**, der er kirurg med speciale i mave- og tarmsygdomme. Vi besøgte ham på Rigshospitalet, blandt andet for at høre noget mere om hvad man i dag ved om forebyggelse af kræftsygdomme:

– Desværre ikke ret meget. Vi ved, at rygning er kræftfremkaldende, men ellers véd vi stort set ikke ret

meget. Blandt andet derfor er det så umådeligt vigtigt, at der skaffes penge til øget forskning.

– Hvad mener lægerne, når de siger, at vi skal komme i tide? Hvad er i tide?

– Det kan jeg ikke sige. Bortset fra det, vi i vores kampagneblad nr. 1 har kaldt de syv advarselstegn, så er det faktisk umuligt nøjagtigt at svare på det spørgsmål.

Selvom man følger disse syv regler, er det jo iøvrigt langt fra sikkert, at man er kommet i tide. Lad os tage brystkræften, den kræftform, der er den hyppigste kræftsygdom hos kvinder. En trediedel af kvinderne med brystkræft kommer sig helt, en trediedel dør hurtigt og hos den sidste trediedel kan metastaserne – udløberne – holdes nede med forskellig behandling i 5-6-7-8 år. For at komme med i gruppen, der bliver helt raske, vil jeg mene, at enhver kvinde over 30-35 år bør undersøges hos sin læge hvert halve år, både for brystkræft og forresten også for livmoderhalskræft, der er den næsthyppestede af de

kræftformer, der rammer kvinder.

- Er man så helt sikker?

- Nej, men det vil i langt de fleste tilfælde være tilstrækkeligt.

- Er der råd til, at alle kvinder bliver undersøgt hvert halve år?

- Nej, men det burde der være.

For dyrt

- Kan man også undersøge for mavekræft så den bliver taget i tide?

- Ja, men den undersøgelse er ikke uden risiko, så den vil man nok ikke foretage, uden der er andre symptomer i forvejen.

Faren ved brystkræft og livmoderhalskræft er jo, at de kan være ganske symptomløse på det tidlige stadium. Med hensyn til mavekræft, så ville jeg ønske, vi kunne skaffe penge til en undersøgelse af den bornholmske befolkning. Der er nemlig flere mavekræftpatienter på bornholm end i det øvrige Danmark. Hvorfor véd vi ikke, men der var rimelighed i at undersøge de 20-30.000 der ville være tale om. Vi har foreslået, at man bruger de tuberkulosevogne, der jo heldigvis er ledige nu, men det kunne desværre ikke lade sig gøre. Det ville blive for dyrt. Jeg mener, det måtte være en statsopgave.

- Per Hækkerup sagde engang, at hvis alle udnyttede de sociale goder i det omfang, de havde ret til, så gik Danmark fallit, er det noget lignende med kræftundersøgelser?

- Ja, det er det. Hvis alle der mærkede symptomer eller troede, at de havde symptomer, gik til læge, så ville systemet bryde sammen. Men der vil såmænd altid være en stor del, der ikke følger rådene og vi vil næppe nå frem til, at alle ville gøre det.

Forskning afgørende

- Kampagnen ser ellers ud til at slå godt an?

- Ja, lige nu i dette år, men derefter falder interessen desværre nok igen. Det betyder ikke, at oplysningen er spildt, der vil sikkert være flere opmærksomme end før. Vi vil også få flere medlemmer og mere økonomisk støtte. Det betyder øget forskning, for 80% af alt, hvad vi kan skrabe sammen går til forskning, 10% til oplysning og patientstøtte og resten til administration. Foruden medlemsbidrag og andre bidrag er der et sti-

Fortsættes side 48

Neophos maskin-opvasker lige så grundigt og skånsomt som din hånd...

(Også dine bedste glas)

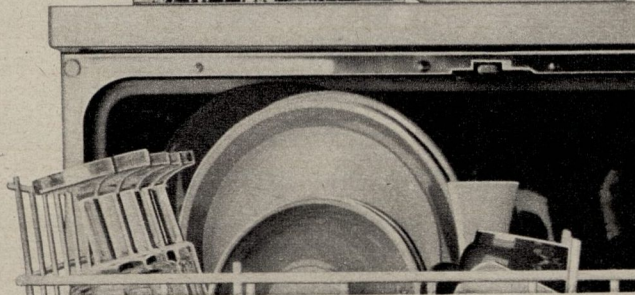
Neophos er udviklet
i samarbejde med bl. a.
Kastrup og Holmegaards
Glasværker A/S.

Neophos er et komplet
program til opvaskemaskiner:
opvaskemiddel,
afspændingsmiddel
og Special Salt.

Neophos
- Danmarks mest købte

BENCKISER

Brugsen

Nem mad fra fryseren - Danefrost medister

En skøn, grovhakket medister af okse, kalv og flæsk, samlet med en ubetydelighed mel. Dejlig hverdagsmad - og dejlig hurtig at tilberede.

Har du tid, tør du den op i forvejen - men du kan også tilberede den direkte fra fryseren - så ta'r det bare lidt længere tid. De nøjagtige optønings-, steger- og kogetider står på pakken, så der ikke er noget at være i tvivl om.

Ring med 1.000 g 19.95

Brug Brugsen

Hvis alle kom med deres symptomer brød systemet sammen

Fortsat fra side 47

gende antal mennesker der testamenterer større eller mindre dele af deres formue til Kræftens Bekæmpelse. De sidste år har vores budget været oppe på mellem 15 og 20 millioner.

- Hvad er målet?

- Lad os sige 1 million medlemmer og *mange* flere gaver og testamenter til os.

- Er det rigtigt, at pengene skal tigges sammen på den måde, burde det ikke være en statsopgave?

- Der er intet forkert i, at vi tigger pengene sammen, men naturligvis ville det være pragtfuldt, hvis staten ville overtage nogle af opgaverne også. Jeg tror, oplysningsarbejdet har gavn af medlemskaberne og den støtte folk føler, de bør give os. Der er 18.000 nye kræfttilfælde hvert år. At bringe det tal ned må være en opgave for os alle sammen. Det kan kun gøres ved forskning. Også kun gennem forskning kan vi blive dygtigere til at helbrede folk.

Kræft-vaccine - i 1990?

- Er kræft arveligt?

- Det véd vi intet om. Der kan være tale om familieopkoblinger og det får mange til at tro, der er tale om arvelige dispositioner. Vi véd det ikke endnu.

- Hvordan ser fremtiden ud for behandlingen?

- Godt, tror jeg. Lad mig citere en schweizisk læge, Philip Selby. Han forudsagde i 1974, at omkring 1990 ville kræftdiagnosen kunne stilles ved en blodprøve, man ville kunne vaccinere mod kræft og man ville kunne behandle kræft med serum og uden operation. Lad os håbe, han har ret, men vi skal leve indtil da så mange af os som muligt, så for den nærmeste fremtid kan jeg fortælle, at vi fortsætter vores kampagne og omkring fødselsdagen i oktober holder vi et stort møde, som vi vil kalde: *Det betaler sig at forske i kræftsygdomme*. Vi er nemlig tit blevet skudt i skoene, at det nok slet ikke betaler sig at forske, for hvad har vi nået? Vi vil vise lidt af hvad vi har nået på tre områder, som for få år siden regnedes for uhelbredelige: Lymfekirtelkræft,

børneleukæmi og testikelkræft. Det går fremad og det skyldes forskningen.

Skal man sige sandheden

- Skal man sige sandheden til en kræftpatient?
- Ja, både patienten og de pårørende har krav på ren besked, men langsomt og ikke mere udførligt til de pårørende end til patienten. Den største del af min dag går med at tale med patienter og deres pårørende. Jeg tager aldrig håbet fra nogen, også fordi ingen - heller ikke jeg - kan sige noget helt præcist om forløbet af en kræftsygdom, ikke engang altid om, hvordan det vil ende. Jeg dødsdømmer ingen, men jeg fortæller om, hvad vi kan gøre og hvilke muligheder, der er. Forresten kan De få et svar fra en anden end mig i oktober. På jubilæumsdagen uddeler 50.000 kroner for besvarelsen af en prisopgave, vi har stillet i forbindelse med vores kampagne. Opgaven lyder:

Skal man sige sandheden til en kræftpatient og hvilke konsekvenser kan det have? Jeg er spændt på svarene, jeg sidder ikke selv i dommerkomiteen, som er i gang med bedømmelserne i øjeblikket.

Dødshospitaler

- Tror De, det ville være rigtigt med dødshospitaler, som man har det i England? Hospitaler, hvor dødssyge patienter kan tilbringe de sidste uger under forsvarlig pleje og sammen med de nærmeste?

- Jeg ved det ikke. Jeg har kun læst om de hospitaler. *Hvornår* er det de sidste uger? Hvem kan vide det? Herhjemme er vi nærmest gået den modsatte vej. Vi nedlægger nu Finsenhospitalet som mange betragtede som et dødshospital, skønt masser af mennesker kom helbrejdet derfra. Jeg tror ikke, jeg selv ville bryde mig om at lede et hospital, hvor der intet håb var. Her har vi mange alvorligt syge, men vi har også mennesker, der kun er her få dage. Jeg tror, det er godt både for patienterne og for personalet, at vi har begge kategorier.

- Men her kan en kone ikke være sammen med sin dødssyge mand de sidste uger dag og nat.

- Nej, det kan hun ikke. Måske ville det være godt, men ikke engang det er jeg sikker på. Mennesker er meget forskellige, også når de skal dø.

NAN HENNINGSEN

Brugsens margarine omfatter almindelig margarine, plantemargarine og diætmarginer. De har forskellige fordele, som du kan se på varedeklARATIONERNE - men en fordel har de til fælles - de lave priser! Det kan du se, når du sammenligner kvaliteter og priser.

Flydende diætmarginer

I flaske med måleskema. Et let tryk, og margarinen løber ud på panden. Hovedbestanddelen er solsikkeolie med op til 60-65% af de sunde, flerumættede fedtsyrer.

Fås i flaske med 500 g til

4.95

kg-pris 9,90

Plantemargarine

Til stegning, bagning og bordbrug. Smørbar lige fra køleskabet.

Fås i bægter med 400 g til

4.25

kg-pris 10,63

- og i pakke med 500 g til

3.95

kg-pris 7,90

Diætmarginer

Med et indhold af sunde, flerumættede fedtsyrer på mindst 40% af fedtindholdet. Til bordbrug, stegning, bagning.

Fås i bægter med 400 g til

5.10

kg-pris 12,75

Minarine

Indeholder kun halvt så meget fedtstof som margarine. Kun til bordbrug.

Fås i bægter med 400 g til

3.25

kg-pris 8,13

Margarine

Til stegning, bagning, og bordbrug.

Pakke med 500 g

3.70

kg-pris 7,40

Brug Brugsen

Forbruger siden

Redigeret af Ellen Munkgaard

Cirklen i firkanten

Cirkelkaffen i den firkantede papercan er af de fleste forbrugere modtaget efter hensigten som en lettelse i den daglige husholdning. Men den har også fået nogle kritiske bemærkninger fra forbrugere, som finder pakningen vanskelig at åbne.

Pakningen åbnes ved afrivning af to strimler. Den ene sidder på yderkartonen, og den har ikke voldt mange problemer, selv om enkelte forbrugere forledt af markeringsspilens retning har overset, at strimlen skal trækkes vandret rundt om pakningen, så der frigøres et låg.

Strimmel nummer to sidder på den indvendige vacuumpose af guldfolie og består af en rød tape. Den har voldt nok så mange vanskeligheder, og er heller ikke helt så nem som den yderste strimmel. Det går bedst, hvis foliesnippen med den røde tape først trækkes lidt skråt opad – der lyder et lille sug, når vacuumet brydes, så luften trænger ind. Derefter trækkes også denne strimmel vandret rundt. Strimlen skærer folieposens top af. Den smides væk, og kartonlåget sættes ned over posens hvide afstivningskant.

En del af tvivlen om den nye paknings brug skyldes måske, at kartonlåget ikke slutter særlig tæt. Det gør imidlertid ikke noget, fordi kaffen i kartonen er omgivet af en usynlig emballage i form af kuldioxid, som udvikles ved ristningen af kaffebønnerne. Kuldioxid er tungere end den atmosfæriske luft og lader sig derfor ikke så nemt skubbe væk, så længe kaffen bliver i pakningen. Men hvis kaffen hældes om, får luften og dermed ilten sin chance. Ilten nedbryder kaffen, så den taber aromaen, ligesom eksempelvis smør ændrer smag – harsker – når det ilttes. Og har ilten først fået adgang, hjælper det ikke, at kaffen hældes på en nok så tæt dåse.

Hånds- rækning

Der er forklaring om åbningen på papercan-pakningen, men som yderligere vejledning har Brugsen fået lavet nogle „håndsræknin-ger“ i form af skilte ved kaffehylderne og tilsvarende sedler, som man kan tage med hjem og studere.

Rund bund

Endnu en praktisk detalje ved den nye Cirkelkaffepakning skal bemærkes. Det gælder inderposen, hvis bund af pakketekniske grunde er afrundet, så den ikke fylder kartonen helt ud. Det kan måske overraske en førstegangsbryder, så kaffen slipper op, før end ventet. Men nettovægten: 500 gram er altså i orden.

Hængepose

En lille, nem affaldspose med selvklebende ophængningsstrimmel kan bruges mange steder og til mange formål. Den kan sættes op ved håndvasken i badeværelset, den er glimrende i bilen, i campingvognen, i båden, alle steder, hvor man gerne vil af med småaffald på en praktisk måde. Posen er lavet af hvid polyethylen, den måler 20×30 cm og rummer forbavsende nok 2 liter, men den skal sættes på en ren flade, ellers binder limstrimlen ikke ordentligt. Når posen er fuld, tages den ned og lukkes ved at bukke limstrimlen ned over åbningen. Hvis man da ikke vil bruge posen en gang til – det kan limstrimlen godt klare. Man får en pakke med 15 poser for 4,95 i Brugsen.

Artiskokkens stilk

Det er stadig sæson for de friske artiskokker og derfor også aktuelt med disse kommentarer, som en læser i Slagelse har sendt til Samvirkes artikel i juli om artiskokker:

– Det har skuffet mig, at De ikke gør Dem den ulejlighed at finde ud af, hvorfor stilken sidder på artiskokken, når den forhandles. I stedet gør De det letteste, nemlig at skrive: Stilken skæres af ved bunden, hvilket den absolut ikke skal. Der går fra stilken op i bunden nogle meget seje tråde, som er ubehagelige at få i munden. For at undgå dette bør stilken med forsigtighed brækkes af – eventuelt over en bordkant. De seje tråde vil da, hvis det er en god og frisk artiskok, følge stilken. Jeg synes endvidere, at De bør skrive, at de midterste blade samt skægget bør fjernes før serveringen, hvad enten artiskokken serveres fyldt eller ej. Artiskokken præsenterer sig også langt

bedre, hvis kun de øverste blade med forsigtighed skæres af i stedet for at fjerne den øverste tredjedel. B.L.C.

Svar: Ved at lade et stykke stilk blive på artiskokken sikres den en reserve af saft og næring, som bevirker, at den holder sig bedre frisk. Noget tilsvarende kendes fra porrer, som ligeledes af hensyn til holdbarheden opbevares med rodtrevlerne på. I det øjeblik stilken skæres eller brækkes af artiskokken, vil man da også se, hvordan brudstedet straks mørkfarves. Rådet med at brække stilken af er godt, og vi bringer det gerne videre, da det ikke synes at være særlig kendt – det omtales end ikke i et så grundigt kogebogsværk som det franske Larousse gastronomique.

Naturligvis bliver artiskokken nemmere at spise, hvis skæg og midterblade fjernes før serveringen. Personligt finder jeg det dog morsomt selv at arbejde sig ind til blomsterbunden, ligesom jeg også synes, at det er hyggeligt at få rejser serveret til selvpilning.

Lettere makrelsalat

Som den sjette i rækken af populære salater i kalorielette udgaver fås nu også Brugsens Makrelsalat i en variant, der er lettere for en del af energiindholdet. De øvrige er Italiensk salat, Karrysalat, Remoulade, Mayonnaise og Karrymayonnaise.

Den kalorielette makrelsalat indeholder pr. 100 gram 960 kilojoule (230 kalorier), og det er 360 kilojoule (90 kalorier) mindre end Brugsens almindelige makrelsalat. Der er lige meget makrel – cirka 39 procent – i de to salater. Forskellen ligger udelukkende i salat-saucen, som i den kalorielette er en mayonnaise med kun 30 procent fedt. Den er fint smagt til med citron. Desuden adskiller den sig fra mayonnaisen i den almindelige makrelsalat ved ikke at være tilsat farve. Denne forskel vil dog kun bestå en kortere tid. Den tilsatte farve er nemlig også på vej ud både af den almindelige makrelsalat og af de fleste andre Brugsen-mærkede salater. Det sker så hurtigt, de nødvendige etiketændringer kan gennemføres.

Brugsens kalorielette makrelsalat koster 5,15 for et bæg med 200 gram, det er 20 øre mindre end et tilsvarende bæg af den almindelige.

Basistøj til babyer

Selv om moden også gør sig gældende i babytøj, er der faconer og modeller, som altid er aktuelle, simpelt hen fordi de er praktiske. Dem finder man i Brugsens nye Sæt-sammen-sæt. Det er en basis-serie med trusser, trøjer, sparkedragt og kysse, alt i 100 procent ribstrikket bomuld, som kan

vaskes ved 95°. Babybasistøjet fås i brunt med naturfarvede striber og i naturfarvet med røde striber. Alle dele kan købes enkeltvis, og striberne er fint udnyttet i snittet, så det ser godt ud, lige meget hvordan delene kombineres. Sæt-sammen-tøjet findes (fortrinsvis i Kvickly og Brugsen-varehuse) i størrelser fra 70 til 100 centilong, og priserne, der er ens for alle størrelser, går fra 10,85 for trusser til 23,85 for sparkedragten.

Kirsebær i frost

I forhold til det ellers store udvalg af dybfrostvarer er det begrænset, hvad der findes af frugt i frysediskene. Men nu udvider Brugsen repertoire med Danefrost løsfrosne Kirsebær. De koster 5,50 for en pakning med 225 gram. I deklarationen angives, at pakningen indeholder 95 procent udstenede bær – det vil sige, at der kan forekomme enkelte med sten imellem. Bærrene har en fin, frisk smag, og de er frosset ned uden sukker, så man kan selv bestemme hvor meget og med hvad, de skal sødes.

Bred spaghetti

Italiensfarere og pasta-kendere vil glæde sig over, at man nu i Brugsen kan få spaghettiens bredeste slægtning, de knækbrødstore plader, der kaldes lasagne. Pladerne kommer, ligesom Brugsens båndspaghetti fra det italienske firma Buitoni, og de koster 5,95 for en pakke med 453 gram – cirka 24 plader.

Lasagne i ovn

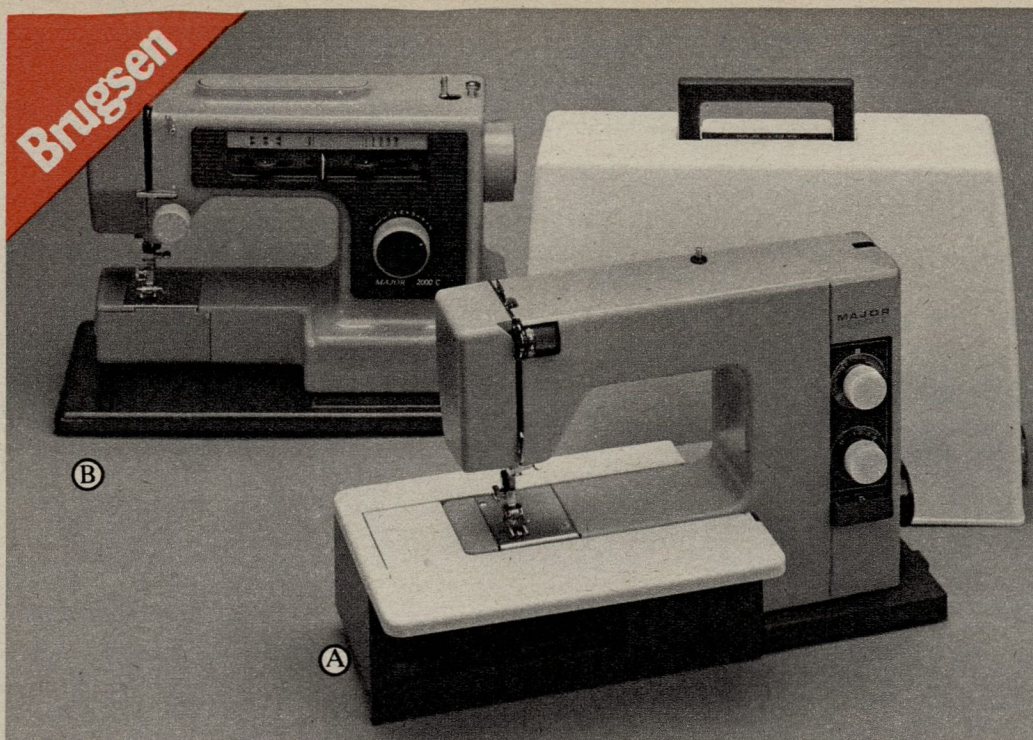
Lasagne er en typisk ret fra Bologna-egnen og tilberedes især som *lasagne al forno* – en ovnret, hvor lasagne-pladerne lægges lagvis i et ildfast fad med en ostesauce og oftest også med en kød-tomat-sauce svaren-

de til dem, som bruges på almindelig spaghetti. Der står opskrift på Brugsens lasagne-pakke, og det skal blot tilføjes, at man er sikrest på at få lasagne-pladerne tilpas „møre“ ved at koge dem først. Desuden er det klogt på forhånd at tage et skøn over, hvor mange lag fadet kan rumme, så kød- og ostesaucerne kan fordeles nogenlunde ligeligt. De to saucer ligger sammen imellem lagene, men der sluttes af med ostesauce alene plus nogle klatter smør/margarine og et drys reven ost. Som regel vil der være plader nok til også at fore fadet, det holder fyldet på plads. Når lasagnen koges først, behøver retten kun 20 minutter i ovnen (ved 225°).

Opskriften lyder kun på 400 gram hakket kød, hvis man bruger hele pakken, og så er der middag til i hvert fald otte personer for omkring 35 kroner.

Brugsen

Syr du selv har du brug for en ordentlig symaskine

Der er masser af fordele ved at sy selv. Men for at det virkelig skal betale sig, har du brug for en symaskine, der kan klare mange forskellige opgaver. Major symaskiner har en masse tekniske fordele – og er samtidig legende lette at betjene. De fås i flere forskellige modeller, f.eks.:

A Major Compact med friarm og nyttesømme

Zig-zag symaskine med friarm, der gør det let at sy vanskeligt tilgængelige steder som f.eks. bukseben. Helroterende, klemfri griber. Valg af stinglængde 0-4. Blindsting, trapezsøm, alm. zig-zag, 3-stings-zig-zag, stræksøm, blindsting i elastiske stoffer, automatisk knaphulssyning. Stopper, broderer og syr knapper i.

Tilbehør: Fodpedal, forlængerbox/plade med indbygget centimetermål, trykfødder, 4 spoler, knaphulsskærer, trådholder-filt-plade, oliekanne, 2 skruetrækkere, børste, ekstralampe. Udførlig brugsanvisning. Inkl. kuffert. Orange farve. Vægt 10 kg. Garanti: 10 års garanti på fabrikationsfejl, 2 år på el-udstyr.

Netto kontant.

1.795.-

B Major 2000 C med friarm

En helt ny zig-zag model med 3 nålestilling, regulering af stingbredde og stinglængde. Knaphulssyning og isyning af knapper. Forskellige mønster-valgmuligheder, stopning, broderi og dobbeltsyning. Tilbehør: Fodpedal, forlængerplade, div. trykfødder, 2 trådholder-filtskiver, ekstra nåle. Udførlig brugsanvisning. Beskyttelseskappe. Værktøj for vedligeholdelse. Orange, med sorte betjeningsknapper. Vægt ca. 9 kg. 10 års garanti på fabrikationsfejl, 2 år på el-udstyr. Netto kontant

1.395.-

Ikke alle brugser er lige store. Derfor findes disse varer måske ikke i din Brugs.

Brug Brugsen

MÆND

af SVEN ERIK HALSE

„Mandebevægelse“. Jeg synes, det ord føles lidt mærkeligt i munden, selv om det nu har været fremme i de sidste fem år. Det smager lidt af „mandeklub, herrefrokost, logebrødre“.

Da jeg første gang fortalte mine forældre, at jeg var kommet ind i mandebevægelsen, troede de, at det var en forening, der ville prøve at sætte en stopper for den megen kvindefrigørelse.

Ikke så mærkeligt, for navnet lugter jo lidt i den retning, og det siger jo også noget om, hvad mande-samvær og mande-foreninger traditionelt har gået ud på.

Men ikke desto mindre står navnet „Mandebevægelsen“ (MB) for det stik modsatte af det, mine forældre forestillede sig. MB arbejder helt på linje med Kvindebevægelsen. Hvor denne kæmper mod en undertrykkende kvinderolle, kæmper MB mod den undertrykkende manderolle. Kvinde- og Mandebevægelsen er to sider af den samme sag.

De daglige krav

På MB's pjese, som giver oplysninger om, hvad MB står for, er der på forsiden opremset en række „du skal'er“:

DU SKAL være potent
DU SKAL være stor og stærk
DU SKAL være dig selv nok
DU SKAL være ufølsom
DU SKAL være familiens skaffedyr
DU SKAL tale sagligt
DU SKAL blive til noget
DU SKAL ...

skal også have lov at være svage

Nogen tror, at „mandebevægelsen“ har til formål at sætte en stopper for kvindefrigørelsen. Andre, at den sigter på at gøre mændene til grædende slapsvanse. Begge dele er forkert, forklarer et medlem af bevægelsen i denne artikel. „Mandebbevægelsen“ kæmper mod den undertrykkende manderolle, som bestemmer mange mænds adfærd, selv når de egentlig hellere ville være anderledes.

Det er altså krav, der stilles til manden i det daglige, både fra samfundets side og fra arbejdspladsen, fra kvinder og „medmænd“, og listen kunne sagtens gøres meget længere.

I dagligdagen betyder disse rollekrav, at vi mænd er temmelig ængstelige for at gøre noget forkert, for at vise svagheit, for at blotte os.

For forretningsmanden kan en pludselig svagheit betyde en tabt forretningsforbindelse, for arbejderen kan „svagheit“ som f. eks. mørkerædelse eller svimmelhed betyde drillierier fra kollegerne, og hvem vil ikke gerne være akcepteret på arbejdspladsen?

Også i hjemmet kan rollekravene være en belastning: manden føler ofte, at han skal og må gå sejrtrækt ud af alle de hjemlige skænderier for at opretholde sin værdighed som „familiens overhoved“, selv om han måske egentlig godt kan se, at han har uret, eller har lyst til at snakke sig lidt mere afslappet frem til en løsning på problemerne. Husherre-rolle lukker af for mange muligheder. Og det gør de andre traditionelle manderoller også.

Jeg tror ikke, det er nødvendigt at gå videre med eksemplerne. Vi kender sikkert alle de hundredvis af situationer, hvor vi mænd ligesom føler os låst fast i en facade, selv om vi egentlig hellere vil være anderledes.

En af MB-mændene i Odense har skrevet en sang, hvor omkvædet lyder: „Hvem er ikke træt af forventningernes pres/ en rolle

bli'r en vane, når den stivner/ og hvem er ikke bange for ikke at slå til/ og ikke være den, man tror, man ligner“, den rammer faktisk lige på kornet det, som er MB's udgangspunkt.

Den nye rolle

Hvad vil MB så stille op mod denne stive rolle? Hvad er alternativet?

Ja, man kunne forsøgsvis prøve at vende MB-pjecens „du skal-er“ på hovedet og se, om det giver nogen muligheder for et nyt mandebillede:

DU SKAL være impotent
DU SKAL være lille og svag
DU SKAL være afhængig af andre

DU SKAL være følsom
DU SKAL ikke tjene penge til familien

DU SKAL være usaglig
DU SKAL ikke blive til noget.

Sådan et mandeideal er der vist ingen, der har lyst til at tillægge sig. Men jeg stiller det alligevel så firkantet op, fordi der virkelig er nogen, der tror, at bare mændene bliver grædende „slapsvanse“, så har MB nået sit mål. Det er selvfølgelig helt hen i vejret. Hvad vi ønsker er, at mændene også skal kunne være svage, følsomme, usaglige, når de har brug for det. At det skal være almindeligt akcepteret, at mænd har et følelsesliv, der er mindst lige så udviklet som kvinders, og at vi til tider kan have behov for at vise det.

Og på den anden side: selv om jeg synes, at den „gamle“ manderolle virker under-

trykkende, begrænsende (både på mig selv og andre), vil jeg da også gerne kunne være både initiativrig, potent, stærk, saglig og hvad der ellers hører med til remsen.

Men igen: Jeg vil ikke være presset til at være det altid. Og jeg ønsker at være det på sådan en måde, at det ikke undertrykker mig selv og andre. Mine initiativer skal ikke betyde at min partner er tvunget til at klare alt det huslige og lægge børnene i seng hver aften, så jeg kan gå til møder, håndbold eller hvilke andre ting, min initiativrigdom fører med sig.

Og min styrke skal ikke betyde, at min partner eller andre i min omgangskreds tvinges til at opleve sig selv som svag.

Styrken, initiativerne, potensen er altså sammen noget, der skal bruges sammen med kvinder, ikke imod dem. Og her kommer samarbejdet ind: ikke alene samarbejdet i det private mellem mand og kvinde, men også i større sammenhænge, mellem mande- og kvindebevægelse.

„Oxford-møder“

Det var noget om, hvad MB arbejder for. Men hvordan gør de det så i praksis?

Ja, én ting er ihvertfald sikker: manden klarer ikke alene at skulle ændre den rolle, han er kørt sur eller træt i. Det fandt kvinderne ud af for deres vedkommenhed, da den nye kvindebevægelse startede, og derfor dannede de basisgrupper, d.v.s. grupper med 4-7 medlemmer. Det er også MB's måde at organisere sig på.

Hele fundamentet i bevægelsen er en lang række basisgrupper, hvoraf nogle er direkte knyttet til MB, mens andre arbejder mere for sig selv med den samme målsætning.

Basisgrupperne holder møde en gang om ugen eller hver anden dag, alt efter tid og lyst. Det er ofte blevet sagt, at basisgruppemøder har karakter af „Oxford-møder“, altså bekendelsesmøder, fordi mændene sidder og „krænger deres sjæl ud“ for hinanden. Og det er da heller ikke uforståeligt, at den slags opfattelser må opstå, når man tænker på, hvor mange tabuer der har været stillet op omkring det private, følelseslivet i almin-

delighed og mændenes da i særdeleshed.

Privatlivet har længe været den bedst bevogtede bastion, og det er ikke så mærkeligt, at mange føler sig nødsaget til at køre forsvarsskytset frem, når denne bastion betvivles eller direkte angribes.

Og det er for så vidt det, MB vil. Basisgrupperne bruges til at fortælle om sig selv. Det er simpelthen MB's hele grundlag: at begynde i de personlige erfaringer, i den enkeltes oplevelser.

Vi gør det nu ikke for at „snage i hinandens privatliv“, men for at finde ud af, hvad vi har til fælles som mænd: vores opdragelse, vores forhold til andre mennesker, vores følelser, arbejde, alt det, som hører til det at være mand i dagens Danmark.

Der er ikke noget så solidariserende som at kunne sige: „Jamen, har du det også sådan? Jeg troede, det var mig, der var tosset!“

Gruppens funktion er altså i første omgang at finde ud af det fælles udgangspunkt, det, som den gode vilje skal „være i“.

Meget svært

Gruppens anden funktion er at være rammen om „det nye“. Det er det sted, hvor mænd prøver at være sammen på en anden måde. Altså uden konkurrence, indestængte aggressioner, og uden (altid) at skulle være effektive. Og det er her, det bliver svært. For at sidde omkring en tepotte og snakke om, hvordan vi gerne ville være, kræver godt nok tid og energi, men det er dog langt fra så vanskeligt som virkeligt at være anderledes.

Jeg behøver blot at tage min egen basisgruppe som eksempel. Vi har været en gruppe i nu halvandet år og udrettet mange gode ting sammen. Men nogen egentlig ny måde at være sammen på har vi ikke fundet frem til endnu. Der er stadig nye opgaver, der venter. Heldigvis da.

Men mange, også jeg selv, er blevet fortvivlet over, at det skal være så svært for mænd at aflægge sig konkurrencementaliteten, distanceblænderiet, krop-

Fortsættes side 54

MÆND skal også have lov at være svage

Fortsat fra side 53

angsten, facaden. Det kræver meget mere tålmodighed, end man i sin første iver forestillede sig.

Og det kræver især motivation. Man skal have en grund til at gøre noget ved sin gamle manderolle. F. eks. have oplevet, at den ikke duede mere. Mange mænd kommer ind i MB fra et ægteskab, der er gået itu, fordi den gamle manderolle simpelthen forhindrede dem i at tage problemerne, partnerens uopfyldte behov og deres egen undertrykkende adfærd alvorligt. Disse mænd er i højeste grad motiveret for at finde en ny måde at være mand på.

Men der er naturligvis også andre grunde til at gå ind i MB. De fleste gør det, fordi de pludselig finder ud af, at de kun snakker personligt med kvinder, og fordi de mener, at der nok også er en del at hente hos andre mænd med de samme erfaringer som deres egne.

Det udadvendte

De fleste basisgrupper gennemlever en ganske bestemt proces: Starten er præget af entusiasme, lyst til at lære hinanden bedre at kende, at lære af hinandens erfaringer, og det kan det første år godt gå med.

Så kommer en ny fase, lysten til at bruge gruppen til at gøre noget ved "sagen", altså arbejde udadvendt.

Og her skilles vandene ofte, dels fordi det er forskelligt, hvornår de enkelte føler den udadvendte trang komme over sig, dels fordi det er forskelligt, hvor meget tid og energi de forskellige gruppe-medlemmer kan investere i bevægelsen.

En tredje ting, som kan bryde den første faser "idyl" er det politiske spørgsmål. Og på det punkt er MB mindst lige så uafklaret som kvindebevægelsen er det. Den har blot skabt sine forskellige fraktioner, mens MB endnu har plads til alle, både dem, der lægger vægten på det bevidstgørende og "terapeutiske" arbejde i basisgrupperne, og dem, der mener, at det udadvendte politiske arbejde bør have førsteprioriteten.

Men der er næppe nogen tvivl om, at når vi snakker

om MB's politiske ståsted, så er det, der er fælles for dens medlemmer, at der til deres kritiske holdning overfor manderollen hører en kritisk holdning overfor det samfund, der har skabt denne rolle og er med til at opretholde den.

Men hvordan man nu ellers prioriterer sin energi, så er det netop det gode ved MB's form, med de mange selvstændige basisgrupper, at det er muligt at arbejde på mange forskellige måder og områder på én gang. Der er ingen, der bestemmer, hvad de enkelte skal beskæftige sig med.

Mandeforlag

Der er kommet en del litteratur på dansk omkring emnet manderoller og mandebevægelse, men langtfra nok endnu til at give et dækkende billede af MB's problem-område.

Typisk nok er det de teoretiske bøger, der hidtil har været flest af, mens det har skortet en del på skønlitteraturen.

Derfor har en gruppe i København planlagt at starte et forlag, der skal udgive nogle af alle de mange mandepolitiske digte, noveller, måske endog romaner og an-

det, som sikkert ligger gemt rundt om i skufferne.

Foreløbig ligger der planer om at udgive en mandesangbog til efteråret. Men i øvrigt vil jeg ikke nu give mig i kast med at omtale noget af den eksisterende mande-litteratur. Blot vil jeg angive nogle af de bøger, som jeg selv kender, og som jeg synes er gode:

Erik Rudeng m. fl.:

En bok om menn.

Pax forlag, Oslo 1976.

Eske Holm:

Den maskuline mystik.

Rhodos, Kbh. 1975.

Claus Clausen m. fl.:

Mænd, det svækkede køn.

Tiderne Skifter, Kbh. 1974.

M. A. Skulin:

Mænd og børn på ø-lejr.

Ulrik Gräs: Elskere elsk.

Socialistisk Bogklub,

Kbh. 1977.

MB har kontaktadresser i de tre største byer, hvis en og anden læser skulle have fået lyst til at stifte nærmere bekendtskab med den:

Mandebevægelsen/Kbh.,
Dronningensgade 14, 1420
Kbh. K. (01) 57 05 50.

Mandebevægelsen/Århus,
c/o SOKO, Fronthuset, Mejl-
gade 53, 8000 Århus C.

Mandebevægelsen/
Odense, c/o Anders W. Berthelsen, Oluf Bagersgade 35,
5000 Odense C.

Brugsen

Du kan se udenpå hvad der er indeni - også når det gælder piber

Der er ingen der siger, det er nemt at vælge pibe, men nu er det i hvert fald lettere i Brugsen. Hele det store udvalg hænger nemlig frit fremme i klare plasticpakker, så du tydeligt kan se piberne. Og pakkens bagside kan trækkes ud, så du kan ta' piben ud og mærke hvordan den ligger i hånden. Kom ind og kig på det store udvalg. Ta' dem i hånden, og find den der fra nu af skal være din trofaste følgesvend gennem mange hyggelige timer. Priserne ligger mellem 20,35 og 105,-.

F.eks.:

Gesandt Bulldog 40.-

Kriswill Canadian 105.-

Brug Brugsen

Vikar!

– Vikar!

Råbet lød ned gennem gangen, og John skubbede døren op med et brag ind til klassen.

– Vi skal have vikar!

I løbet af et øjeblik blev borde, stole og tasker til en tilfældig blanding af genstande i klassen.

– Nielsen er syg! lød et råb.

– Han er ikke ret gammel, råbte en anden, og han mente ikke Nielsen, som var klassens dansk-lærer, men vikaren.

– Sæt jer ned, lød det henne fra døren. En stemme prøvede på at overdøve larmen. Uden held.

Døren blev lukket og vikaren stillede sig op ved siden af katederet.

– Sæt jer ned, gentog han og prøvede at lyde venlig. – Og tag jeres bøger frem.

– Vi har ingen lektier for, sagde Bente.

– Det har vi aldrig, fjøede Erik til.

– Hvis I ikke sætter jer ned nu, så... begyndte vikaren.

– Hvad hedder du? afbrød Lene ham.

– Petersen, sagde vikaren.

– Hvad mere?

– Ole.

– Sæt jer ned, råbte Bente. – Ole vil godt have ro.

Nogle borde og stole blev skubbet på plads, og to-tre tasker fløj gennem luften. Indholdet fra en af dem røg ud og spredte sig over gulvet.

– Hold op med det, sagde Per. Ikke ret højt. Per talte aldrig ret højt. Det, som de oftest hørte Per sige, var – Hold op med det! Men de holdt aldrig op.

Mens Per samlede sine ting sammen og fandt ud af, at der manglede en kuglepen, blev der efterhånden ro i klassen.

– Tag jeres bøger frem, sagde vikaren.

– Vi har ikke lektier for, sagde Bente. En gang til.

– Det har vi aldrig, sagde Erik. En gang til.

– Ja, det har jeg hørt, sagde vikaren og så på Erik. – Men det passer ikke. Jeres lærer...

– Han er skide dum, råbte Carl. – Det passer slet ikke, hvad han siger.

I løbet af et øjeblik blev alting igen et rod af borde, stole og tasker.

– Hold nu op med det der. Vikarens stemme rungede gennem klassen, men medvirkede bare til at forøge larmen.

– Hvis I ikke med det samme... begyndte han, men blev stoppet af et stykke kridt, som ramte tavlen med en tung lyd, og blev til en hvid fedtet plet og nogle stumper på gulvet.

– Hvem var det? råbte vikaren ud over klassen og begyndte at gå ned mellem rækkerne.

– Det var ikke mig, sagde Bente.

– Heller ikke mig, lød det alle steder fra.

– Det var garanteret Per, lød det nede fra hjørnet, og alle begyndte at grine. Undtagen Per – og vikaren.

Vikaren åbnede en bog og sagde:

– Slå op på side 41.

Ingenting skete. Eller rettere: Per slog op på side 41, mens de andre enten ikke havde opdaget, at der var blevet sagt noget. Eller de rodede rundt i bogen.

– Den mangler i min bog, sagde en.

– Også i min, sagde en anden.

– Må jeg se, sagde vikaren.

– Nåh, nej, blev der svaret.

– Hvis I ikke snart finder bogen frem og slår op på side 41, så henter jeg inspektøren, råbte vikaren.

Nogle blev stille. Andre tav et øjeblik, men fortsatte så snakken, larmen og deres kasten med kridt, kuglepenne og bøger. Især Pers kuglepenne og bøger.

– Hold op med det, prøvede Per for 117. gang – eller måske nærmere for 1000. gang i den tid han havde været i klassen. Han var kommet for et år siden.

Pludselig smækkede døren til klas-

Sådan opfatter Claus fra 5. b på Hyldagerskolen vikarer. Er i enige med ham?

sen i med et brag og Bente sagde:

– Han gik!

– Nu kommer tøren, sagde en anden.

– Tag bøgerne frem, råbte en tredje.

– Det var også dig, der begyndte, råbte Erik til Per og slog ham på skulderen.

– Hold så op med det, sagde Per.

Fra 5. b på Hyldagerskolen lidt udenfor København har vi fået dette brev, hvor de fortæller, hvad de mener om det, at have vikar.

De gode ting ved at have vikar

Man lærer, hvordan man skal opføre sig over for en lærer, når læreren ikke står og leger politibetjent.

Nogle synes, det er godt at have vikar, fordi man ikke skal lave så meget.

Det er også godt at have vikar, når vikaren kan lide sit arbejde.

Det dårlige ved at have vikar

To gange har vi haft en vikar, som har givet os to matematik-timer, hvor vi skulle have haft sløjde i den ene time og først matematik i den anden. (Men vi vil gerne have det, der står på vores skema).

For det meste lader de os tegne, spille eller lege, hvis de ikke ved, hvad vi skal lave. (Men vi vil gerne have det, der står på vores skema).

Dette brev, som vi sidder og skriver nu, er i en vikartime, men denne vikar fejler nu ikke noget. Der var også engang, at en vikar havde løjet for os. Han sagde, at han havde ringet til vores lærer, og det havde han ikke.

I de fleste klasser får man af og til vikar. Måske bare nogle timer eller en enkelt dag. Måske flere dage. For mange klasser betyder det larm og ballade. Ikke altid. Ikke for alle klasser, og ikke for alle vikarer. Men for mange. *Hvorfor?* Skriv ind til Sesam og fortæl om jeres oplevelser med vikarer, og fortæl også hvad klassen kan gøre for at vikarer ikke bare skal opleve larm og ballade. Skriv til Samvirkes Børnemagasin, Postbox 95, 2620 Albertslund.

DIGTE

I Sesams april-nummer bad vi om at få sendt digte, som var skrevet af børn og unge. Vi har fået nogle, men ikke så mange. Derfor vil vi nu en gang til bede alle, som har lyst, om at sende os nogle digte, som de selv har skrevet.

Og så bringer vi her et af de digte, vi har fået sendt. Det hedder „År 2078“ og

er skrevet af Niels, 12 år, som bor i Tulstrup på Sjælland.

Niels ser ikke så forfærdeligt lyst på fremtiden. Måske kunne man gøre noget, så det ikke gik helt sådan. Det kan andre måske skrive digte om!

Tegningen er lavet af Jon, 12 år, fra Køge.

År 2078

Hvordan ser mennesker ud om 100 år?
har de hud og menneske hår?
hvordan er deres biler?
hvordan er deres tekstiler?
mon de overhovedet lever som os?
og det er sikkert blevet værre med at slås
og cyklen er en forældet ting
bruger man den? næh – kun hvis man er plingeling
storken kommer ikke med børn til de fine
næh du – de kommer med jet maskine
og med børn man frådser
man er gået så vidt, at man kan få dem på spray dåser
at være gammel og svag
betyder „ud med dig du har fået nok af kagen“
næh lad os blive i otteoghalvfjerds
men børn er nu ved at blive færrest
sygeplejersker og andre er ved at blive en mangelvare
politikerne siger, at vi skal spare
men på film vi pøser ud
på columbo, kajak, og maktud.

En anderledes rejse

På billedet her kan man se, at tegneren er ude på at „drille“. Bogen, som billedet er hentet fra, hedder „En rejse“ og indeholder en mængde af den slags tegne-„drillerier“.

En japaner, som hedder Anno, har tegnet bogen, som ikke indeholder eneste ord. Den handler om en mand, som kommer roende ind til land, hvor han køber sig en hest.

Nu følger vi denne mand på hans rejse tværs gennem land og by, hvor der sker mange forskellige ting. Tegneren Anno har selv været en tur i Europa, og de landskaber og byer, vi møder i bogen, er sat sammen af ting, som Anno selv har set og oplevet.

På hvert eneste billede i bogen (hvert billede fylder to sider) kan man finde nye ting på billederne igen og igen. Man bliver aldrig rigtigt færdig med et billede. Og billederne hænger sammen på forskellige måder. For eksempel er der nogle børn ude på landet som på et billede på side 5 sender en lille båd afsted i en å. På side 29 dukker båden op igen i en å, der går gennem en by. På side 7 står der tre børn og hopper „paradis“. På side 9 og 11 står de helt på samme måde på samme sted på siden, men inden i et nyt billede med helt andre ting på! Og selv om de står på samme måde, gør de ikke det samme. Nu snyder de og hopper elastik!

Nogle fugle, som flyver oppe i luften på side 4, følger man på de næste sider og på side 10 har de bygget rede.

Anno har også puttet situationer fra kendte eventyr ind i billederne. F.eks. møder man inde i en skov på et af billederne den lille rødhætte, og ulven gemmer sig bag et træ. Og der er flere andre eventyr.

Man kan gå på jagt i denne bog. Helst tiden finder man nye ting. Hele tiden kan man genfinde noget fra et billede på et andet billede. Få fat i bogen (Mitsumasa Anno: En rejse. Høst 8 Søn). Køb den eller lån den på biblioteket.

God billed-jagt!

Lis Ina fra Gjerlev i Jylland har tegnet denne tegnserie.

Trællene

Nogle har måske set filmen *Trællene*, som kom frem i foråret. Sesam-redaktionen har set filmen sammen med Poul-Erik, Jim og Marianne. De går i 5. b på Rådmandsgades Skole i København.

Filmen er en tegnefilm, som er delt i tre dele. Den første del handler om drengen *Halte*, som levede omkring år 1000 for næsten 1000 år siden. Den anden del handler om pigen *Ylva* som levede 150 år senere. Og den sidste del handler om drengen *Oluf* fra omkring 1250. Alle historierne fortæller om, hvordan trælle (nærmest slaver) måtte arbejde for bønder og rigmænd, og hvordan de blev behandlet. Samtidig ser man, hvordan trællenes forhold ændres i løbet af disse 2-300 år.

„Man kunne nemt se, at trællene havde det dårligt,“ sagde *Marianne*, „og det var mærkeligt, at bønderne for 1000 år siden bare kunne slå trællene ihjel, hvis de havde lyst til det.“

Meget blod

„Det er mærkeligt, at det virker anderledes at se blod på en tegnefilm,“ sagde *Jim*. „Og der var meget mere blod i denne her tegnefilm, end jeg før har set. Havde det ikke været en tegnefilm, så ville filmen nok have været forbudt for børn.“

„Når der er tre forskellige historier, glemmer man nemt den første,“ sagde *Poul-Erik*. „Men jeg kunne virkelig bedst lide den sidste, for der blev trællene også fri.“

Marianne fortsætter:

„Det var lidt svært, at vide, om det var de samme folk, som blev ældre eller om det var nye folk fra historie til historie. Jeg synes historien om *Ylva* var den dårligste. En del af historien blev sunget, og så var det svært at følge med. Jeg måtte gætte mig til mange ting.“

Overdrevet

„Jeg synes det hele var lidt overdrevet,“ sagde *Poul-Erik*. „Der var for meget blod, og sådan noget med at de tissede og gik i seng med hinanden. Filmen havde sikkert været spændende alligevel, og sådan som den er nu passer den ikke for børn under 6-7 år.“

„Men det er en sjov måde at lære historie på,“ sagde *Jim*. „Og så er der en skade, som ligesom fortæller hvad der sker. På den kan man mærke, hvem de, der har lavet filmen, holder med. De holder med trællene.“

Både *Marianne*, *Jim* og *Poul-Erik* syntes filmen var godt tegnet og at tegningerne af dyrene var bedre end tegningerne af menneskene.

Flere trælle-bøger og -film

Historierne om *Halte*, *Ylva* og *Oluf* er alle hentet fra den svenske børnebogsforfatter *Sven Wernströms* bog „Trællene“. *Wernström* har skrevet 6 bøger om trællenes historie. Den 7. er på vej.

For tiden laves der en ny trælle-film. Den nye trælle-film vil også indeholde 3 episoder, fortæller *Birgitta Faber*, som er en af dem der står bag filmene. To af historierne er taget fra bogen „Trællene“, og den sidste fra „Trællenes oprør“. Den handler om en bøddels datter, som lever i 14-1500-tallet.

Birgitta Faber kunne også fortælle, at filmen „Trællene“ oprindeligt var lavet for TV, hvor man så ville vise én del ad gangen. Og så ville det selvfølgelig være lettere at huske de enkelte historier og holde dem ude fra hinanden.

Trælle-filmene vil komme i Svensk TV og film nummer to vil være klar omkring påsken 79. I næste film vil man ikke bruge en sang til at fortælle historier med.

Stor tegne-konkurrence

I anledning af Det internationale børnearrangeres en international tegnekonkurrence for børn under 12 år. Samvirke er med til at arrangere den danske afdeling af denne konkurrence. Er du eller nogle af dine kammerater interesseret i at være med, kan du se reglerne og præmielisten på side 14-15 i dette blad.

Billede fra episoden om *Oluf*.

Den bog skal have det røde kort!

Masser af drenge – og efterhånden også mange piger – spiller fodbold. Og de interesserer sig i det hele taget for det. Læser om fodbold i aviserne og ser TV og hører radio. Og de fleste vil sikkert også gerne læse bøger om fodbold.

Der er kommet en bog om, hvordan man spiller fodbold. Den hedder „Fodbold-bogen“ og er skrevet af Torben Olsen. Det er ikke nogen god bog, synes vi!

Det er en god idé at fortælle om spillet: Hvordan man bedst gør forskellige ting. Hvordan man bedst spiller rigtigt holdfodbold, osv. Men så må man også fortælle noget nyt, noget som fodboldinteresserede kan få glæde af og blive bedre hold- og fodboldspillere af. Dette hjælper bogen her ikke med til.

Den fortæller om ting, som næsten alle børn kender helt i forvejen. Og de

ting, som børn måske ikke kender så godt, forklarer bogen dårligt. Det gælder f. eks. hvordan man spiller efter det man kalder 4-3-3-systemet og 4-2-4-systemet. I bogen står noget om, hvordan man kan sparke til bolden. Med inderside, yderside (papegøjen) og vrist. Der fortælles om at lægge bolden død. De der går i klub ved mere om fodbold, end denne bog fortæller. De der går i skole og spiller fodbold møder kun lidt eller intet nyt.

Bogen er skrevet, som om læseren aldrig havde set en fodbold før og ikke vidste, at man kan sparke til bolden med foden. Derfor fortæller den alt muligt unødvendigt, og holder op lige der, hvor det kunne være spændende at få noget at vide, f. eks. om hvordan man kan opbygge spillet.

Bogen nævner, at piger også kan spille fodbold, men alle illustrationerne, som iøvrigt ikke er gode, har drenge som spillere.

Torben Olsen: Fodboldbogen (Borgen, 1978, 29,- kroner)

„Hej!!!

– jeg er 14 år og har læst læserbrevet om Sebastian i Sesam fra maj i år“

Sådan skriver en pige til os, og hun fortsætter:

„Sebastians tekster kan være svære at få klarhed på til tider, men tager man det gennemsnitligt, er det ofte tekster der fortæller om: alkohol-problemer, selvmord, narko, kapitalister, fattige osv. Altså det samme som Gasolin, Bifrost, Røde Mor også skriver om. Sebastian „pakker“ bare sine tekster poetisk ind på forskellige måder. Jeg synes også det er primitivt at høre love, love sange. Alligevel er dét for mange musikere og grupper blevet en slags mode at grifle om problemer, som vi har hørt om før og som mange mennesker lader sig bondefange af og mener at det er: fedt mand, et par

briller, Grande Sardino o. lign. Ellers er Sebastians sange meget smukke at høre på. Det var min mening!“

Sonja, 15 år, fra Ringsted skriver:

„Jeg vil gerne lige skrive et par ord til det afsnit I havde i Samvirke, der hed „Mere om Sebastian“. Jeg er faktisk en del uenig med den 13-årige pige der skriver, at hun med lethed forstår hans tekster. For det første synes jeg, at den tekst, han skriver, ikke har nogen forbindelse med virkeligheden. Ihvertfald gælder det de fleste af dem. Og for det andet mener jeg, at hvis endelig han skal skrive en god melodi, så skal der også høre en god tekst til, for ellers er hele sangen ødelagt. Sebastian kan faktisk godt skrive ordentlige tekster, når det kommer til stykket, for det har han bevist.“

Og med disse to indlæg afslutter vi diskussionen om Sebastian her i Sesams spalter. Red.

Denne tegneserie er lavet af Martin, 12 år. Han bor i Rørbæk nær ved Hobro i Jylland.

RUST OG KALK FJERNEREN!

Oliemøllens flydende WC-rens kan sprøjtes helt op under skyllekanten. Der, hvor rusten og kalken kommer fra.

Det flydende WC-rensemiddel med en effektiv blanding af sulfon-, fosfor- og citronsyre, der opløser rust og kalk samt fjerner snavs og bakterier.

Oliemøllens flydende WC rens.

Distribution: Scansellers ApS

NILFISK har det bedste støvsug

Nilfisk er enestående til at suge støvet ud af tæpperne og væk fra gulvene, og til at fjerne tråde o.s.v.

Et stort watt-forbrug, vacuum eller luftstrøm er ikke ensbetydende med en god evne til støvsugning. Andre ting, som f.eks. mundstykkets konstruktion er af største betydning for støvsugerens formåen.

Nilfisk er det bedste bevis herpå. Nilfisk har det bedste støvsug, er økonomisk i brug og skabt til at bestille noget - år efter år.

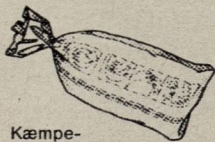
Robust,
drifts-
sikker
motor
med
lang
levetid

Markedets
mest
støjsvage
støvsuger

Stort,
brugsrigtigt
standardtilbehør

Kæmpe-
stovpose til
markedets laveste pris
(gul pose med rødt tryk)

Ekstratilbehør:
Nilfisk Electro. Motor-
drevet mundstykke
med roterende børster

NILFISK
Danmarks mest solgte støvsuger

47

**Partner har også
den mildeste pris.**

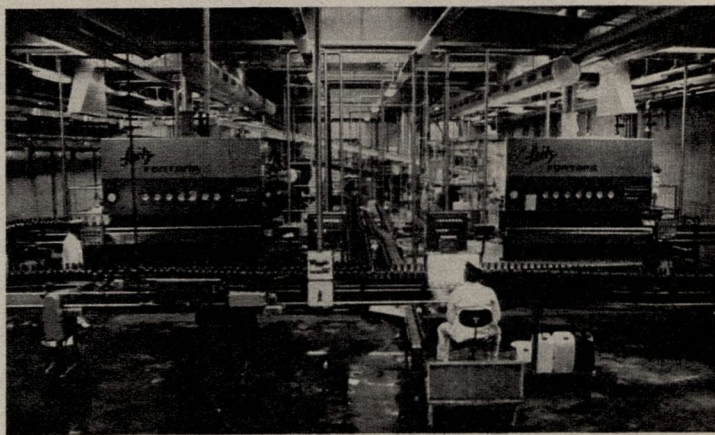
BRUGS runden

Samvirke nr. 9 - 1978

KONGE AF SKOLEBRØD. Bager Richardt Larsen, DB Brugsen i Albertslund Centrum uden for København - til daglig i Brugsen kaldt kong Richardt - regerer over forsyningen af mini-skolebrød til omegnens skoler. Hver morgen bager han ca. 1100 af de små grovbrød, som FDB's prøvekokken har lavet opskriften til. Klokkeren godt 7 triller en varevogn op foran Brugsen for at hente brødene og fordele dem til skolerne, hvor de i spisefrikvarteret sælges for 80 øre stykket. Skolerne deler transportudgifterne, og brødene fragtes i modulkasser, som returneres til bageren med vognen næste morgen.

PÅ MED KAPSLEN. Dette imponerende vaskeanlæg på Svendborg Vinkompagni kan klare 15.000 gendan-flasker i timen. Det er ikke billigt at satse på genbrug - der er investeret 20 mill. i anlægget, som er landets største. Betingelsen for at det kan løbe rundt er en returprocent på 60, men forbrugerne har åbenbart taget genbrug til sig, så procenten bliver snarere 80. Et lille hjertesuk fra Svendborg: Aflever tomme flasker med kapsel på. Den beskytter de sarte flaskehalse, og da vaskeanlægget har automatiske kapsel-afskruere, giver kapsler intet besvær.

SUNDT I SKOLEN. En gruppe børn i alderen 13-16 år på Hedemarkens skole i Ballerup ved København brugte lige før sommerferien mange lektioner på emnet „Sund mad“. Ikke for at gøre dem til helsekost-fanatikere eller puritanske asketer men for at vænne dem til at vælge gode ting i almindelige butikker. F. eks. Brugsen hvis kendte madpyramide blev brugt i undervisningen. Hovedvægten i spis-sundt-timerne gik på: Spis mindre sukker og fedt, undgå farve- og tilsætningsstoffer, spis groft brød. Forældrene var inddraget i projektet - der skulle smøres sund skolemad. Nu er det spændende, om ferien har lagt et glemselens slør over lærdommen.

KUNST PÅ MUREN. Brugsen i Slangerup på Sjælland giver anledning til livlig debat: Er det kunst, de har fået på muren, eller er de blevet rablende gale i Brugsen? Hele butikens facade samt indgangspartiet prydes af en skulpturel udsmykning, som alene i størrelse er usædvanlig. Den måler 20x2 meter. Mester for værket er Poul Skovgaard Larsen, der har lavet sin skulptur i stål - det hverken rustet eller kan ødelægges. Skulpturen kan opfattes som ren dekoration, eller kædemotivet med ringe lagt over hinanden kan tolkes som en skildring af brugsforeningsbevægelsens struktur: Brugser, der er knyttet til hinanden uden at være lænket sammen. Fortolkningerne er lige så mange, som antallet af beskuerne.

PÅ SKOLEBÆNKEN. FDB's Forenings- og Oplysningstjeneste har i år arrangeret otte kurser for Brugsens tillidsvalgte i butiksudvalg og bestyrelser. Fællestitlen er „Månedens kursus“, idet der hver måned i vinterhalvåret gennemføres forskellige kurser om Brugsen som organisation, om de tillidsvalgte opgaver, om kvalitets- og forbrugerpolitik, om Brugsen som butik m.m. Kredsbestyrelsesmedlemmer, uddelere, oplysningssekretærer og forbrugerkonsulenter står som instruktører ved kurserne. På billedet forklarer Freddie Birtø, Forenings- og Oplysningstjenesten, hvilke kurser der gemmer sig bag bogstaverne.

Brugs-jubilæer: 75 år: Bakkehuset Brugsforening (Århus Vestkreds), 2. oktober. Fremad Sjelle Brugsforening (Århus Vestkreds), 3. oktober.

Jeg er vel ikke den eneste, der var i tvivl.

Jeg troede ikke, man kunne bruge tamponer, når man er jomfru. Selv om jeg havde læst det i brevkasserne og hørt det fra veninderne.

Men jeg fandt selv ud af, at der findes en tampon, som har indføringshylster.

Det er Tampax tamponen.

Jeg prøvede - og nu ved jeg, at selve indføringshylstret er så silkeglat og så smalt, at det let kan føres ind i den lille åbning i modomshinden.

Det er også indføringshylstrets skyld, at det er så nemt at få tamponen til at sidde rigtigt, så man ikke mærker den.

Jeg synes, det er hygiejnisk at bruge Tampax tamponer, og så er de lette at få ud, fordi de udvider sig både i bredden og i længden.

Venligst send mig:

1 neutral prøvepakke med Tampax tamponer ☐

Min alder: _____ år

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./by: _____

Til Tampax Scandinavia ApS

H.C. Andersens Boulevard 4 · 1553 København V. SV 9-78

INDLAGT ET TASKE-ETUI

Et praktisk taske- eller lomme-etui er i øjeblikket indlagt i 40-stk. pakkerne

Tampax tamponer har indføringshylster. Prøv selv, så ved du hvorfor

	STAT I AFRIKA	TON	OPGIVES	FRED	ENGELSK H.R.	UFARLIGT KRYB	PIGE	JOD	MØBLER		BRINT	BINDE- ORD	SMERTE	SEJLET	LEVER	LÆNGDE	ØSTRIG	REKKE	AKS- SAMLING
VIND- STYRKE NI											AGER								
											JORDLAG								
ILT		SPIDSEN					PIGE				TRO						DYR		
		RUSS. FLOD					DRENG				TANKE						STEMME		
UNDER- HOLD				FARVE	BY I ITALIEN							URAN	SPANIEN BESNÆRE		TONE			RIDDER	
															JERES			VOKAL	
BIBELSK NAVN					TYSK- LAND		STRØM FAMILIE- MEDLEMMER				LUGTE VEJEN					GAGE KENDE- ORD			
LITER		RI			SLETTE							NUL		KENDE- ORD				NORD	
		VEST										ITALIEN		Ø				MISTET	
ROMER- TAL			SJD		TONE			GUD			ANLØBET							DRIK	
			SABEL		PIGE						NÆSSET								
JEG		GODT !										LYT					GORM	KØR POSTET	
												LUXEM- BOURG							
GRUNDLÆGGENDE BRUGS-PRINCIP	→							→											GL. ORD
BELGIEN	BIINDTÆT	DRØNE						STYG				RÆKKE			TIT				
		FRANKRIK										PLUS			VOKAL				
PLANTE					SPILLER			REUMUR			GUDINDE				BEMERK			SVERIGE	
											UDRÅB				HULE			METER	
KVÆL- STOF		UKENDT			ANBEFALET		KIG	TROU- BADUR								SKJULT			
		VAND			TAL			BAKKE								SØDE			
VANDRE				TARA							HOVED- STAD			HEDEREN					STRAND
				FUGL		TRÆER								TEMAER					
NORGE		BOR	MEN			TRÆ				BOR		PIGE				TONE		ROM.TAL	
			ISE			SITRE				MENT		STEDORD						KORN- SORT	
DRENG							STEDORD		LÆNGDE							FOR			
							SVOL		SLUT							BØF			
PIGE					TIL DRINKS													GERNING- BEF. MIDDEL	
					STRØGET														
PIGE				PLANTE- DEL			KORT	SØSTRE							FLOD				
				TO ENS				FASE							TAL				
TILOVERS											BLOMST								GRAM
											VOKAL								
DADLE															STEDORD		TAGFAT		

Løsningskuponen sendes senest 20. september
til Samvirkes kryds, postboks 89, 2620 Albertslund.

Indsendt af:

KODEORDET i Krydsopgaven i nr. 7/1978 var:
Lokalbrugsen. Blandt de indsendte løsninger
med dette ord blev trukket lod om ti gange to
dåser blå Cirkel-kaffe. De er afsendt til:

E. Skov-Larsen, Sdr. Boulevard 49, 3., 1720 København
V. E. Nielsen, Frederikssundsvej 39, 1. tv., 2400 Køben-
havn NV. Tenna Larsen, Nøddehaven 18, 2500 Valby.
Lise Dentrup, Linde Alle 52, st. tv., 2720 Vanløse. Kaj
Burmeister, Egevej 13, 4920 Søllested. Inger Rasmussen,
Syrenvænget 10, 5000 Odense C. Benny Kristensen,
Kogsbøllevej 64, 5871 Frørup. Grethe Roth, Midtkobbel
37, 6440 Augustenborg. Esther S. Nielsen, Vestergade
11, Svejstrup pr. 8660 Skanderborg. Hanne Snedker,
„Højvang“, Mårup Kirkevej 23, 8795 Nordby, Samsø.

I denne kryds er også gemt et ord. Vil De deltage i
lodtrækningen om ti gange en dåse blå Cirkel-kaffe og
en stor æske chokolade, må kodeordet findes og skrives i
hosstående kupon. Den må hjemmefra senest 20. sep-
tember. Hvis De vil sende løsningen på krydsen sammen
med løsning på Samvirkes jubilæumskonkurrence, må
der uden på kuerten stå: Flere løsninger.

Cirkel Kaffen har det bedst i sin kaffedåse- pakke

Cirkel Kaffen kan ikke blive bedre. Men det kunne emballagen. Derfor skabte vi en ny pakning, der, hvor utroligt det end lyder, får Cirkel Kaffen til at smage »nymalet« endnu længere – hvis du vel at mærke bruger den rigtigt! Det gør du, når du lader Cirkel Kaffen blive i den nye kaffedåse-pakke, efter du har åbnet den. Kun på den måde bevares den fine aroma lige til sidste skefuld.

Kaffe er nemlig en sart sag, der slet ikke kan li' at få luft, og det får den hvis du hælder den over på en anden dåse.

Og hvorfor skulle du egentlig det – den nye pakke er jo så pæn at den pynter i køkkenet.

Brug Brugsen